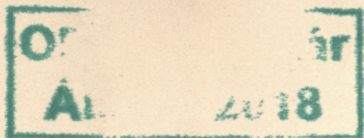

DK

135

Körmöcz

rab. kir. és főbányaváros
helyzetrajza.

Magyarázat.

- a Városbár
- b Vártemplom
- c M. k. pénzverő
- d Szt. Ferenczrendű zároda
- e Kőrház templom
- f Állami főreáltanoda
- g Bolgári és slenni iskola
- h Ag. hitv. templom
- i M. k. posta és távirda.

Mérték: 1:5760

A

KÖRMÖC SZAB. KIR. FŐBÁNYAVÁROS TULAJDONÁT
KÉPEZŐ FEKVŐSÉGEK

GAZDASÁGI VISZONYAINAK ISMERTETÉSE

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

AZ ERDŐGAZDASÁGRA.

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET 1887. ÉVI SEPTEMBER
HAVÁBAN KÖRMÖCBÁNYÁN TARTOTT KÖZGYÜLÉSE ALKALMÁVAL.

Q. b. 88.

SZERKESZTÉ
LENDE EDE

városi erdőmester.

1887.

BUDAPEST,

RUDNYÁNSZKY A. KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

(IV. papnövelde-utca 8.)

Bevezetés.

Körmöc szabad királyi főbányaváros az államkincstárral 1880 június 8-án kötött egyezés következtében 17855.2 kat. hold erdőbirtok korlátatlan tulajdonába jutott. Az erdők nemcsak általában rendkívül fontosak klimatikai és nemzetgazdasági szempontból, hanem Körmöcbányára nézve különösen is, mert ezek képezik gazdagságának fő-fő forrását. A város tehát, mihamarabb a helyzetnek föltétlenül ura lett, azonnal elhatározta, hogy erdőgazdaságát a viszonyoknak megfelelően rendezvén be, rendszeres kezelés alá fogja. Ismerve az Országos Erdészeti Egyesület amaz áldásos működését, hogy időközönként az ország különböző vidékeire kirándulván, a sajátos erdőgazdasági ügyeket és viszonyokat teszi tanácskozás tárgyává, kutatja az illető vidék erdőgazdasága összes ágainak állapotát, a kezelésbeli eljárást és azokat a módokat, melyek a helyi erdőgazdaság helyes és rendszeres fejlesztésére célszerűek: Körmöcbánya városa is azt határozta, hogy az Országos Erdészeti Egyesületet legközelebbi közgyűlésének Körmöcbányán való megtartására kérje föl.

Ez óhaja tolmácsául Chabada József polgármestert s dr. Amon Ede orsz. képviselőt kérte föl. Az 1886 december 9-én Tisza Lajos gróf elnökhöz intézett kérvénynek az az örvendetes eredménye lett, hogy az egyesület

Budapesten tartott mult évi közgyűlése a meghívást elfogadván, elhatározta, hogy folyó évi közgyűlését városunkban fogja megtartani.

Ez elhatározást Kőrmöcbánya városa nagy örömmel vette. Megerősítve látja ama meggyőződését, hogy az Országos Erdészeti Egyesület a várost figyelmére méltatva, a tekintélyes erdőbirtokosok sorába fölvette s egyúttal kitüntető megjelenésével erdőgazdaságának fejlesztésére jótékony hatással lesz.

Midőn az egyesület tisztelt tagjait falaink közt üdvözljük, kedves kötelességet teljesítve, átnyújtjuk e füzetkét, mely a város ingatlan birtoka gazdasági viszonyainak nagy vonásokban rajzolt képét tükrözi vissza.

A legérdekesebb tudnivalók a következő csoportokban sorakoznak:

- I. Történeti adatok.
 - II. Az erdőbirtok gazdasági viszonyainak leírása.
 - III. A mezőgazdasági birtok gazdasági viszonyai.
 - IV. Stubnya-fürdő.
 - V. Záró szavak.
-

I.

Történeti adatok.

Körmöcbánya ős régi város. Nem szemünk előtt állott elő egy varázsütésre, hanem évszázak folyama alatt fejlődött s eredete elvész a mult idők ködében. Csak a monda beszédes tündére dalol róla. Mikor még e helyen vad rengeteg volt, egy cserkésző vadász foglyot lövén, begyét felmetszette, arany szemeket talált benne s egy gondolat cikázva agyán keresztül, kaparni kezdett a talajban s aranyérre lelt. Így tárúltak föl a körmöci bányák s alakult kedvökért Körmöcbánya városa.¹⁾ Oklevelekben először 1295-ben fordul elő „villa Keremnice.“²⁾ De már a tatárjáráskor fallal körített város volt s első fénykora nagy valószínűséggel a XII. századba tehető.³⁾ Hogy 1328-ban virágzó, tekintélyes bányaváros volt, mutatja Róbert Károlynak ez év végén kiadott szabadalomlevele. Ebben a király Körmöcbányát (Cremnuch-bánya) ép oly jogokkal ruházta föl, mint a minőkkel a csehországi Kutnaberg birt, a mely pedig akkor Európának legelőkelőbb bányavárosa volt s a cseh alkotmány szerint a városok közt rangra nézve Prága után következett és azzal állott testvéri szövetségben. Ugyanezen oklevél szabályozza a város közjogi viszonyait.⁴⁾

¹⁾ Versényi György. Vadász-szerencse. (Bányászrege.) A körmöcbányai főreáliskola 1880—81-iki értesítőjében. — A bányavidéki néphagyományok gyűjtéséről. (Beszédek. Losonc, 1880.)

²⁾ Fejér Gy. Cod. Dipl. Hung. VI. köt. I. r. 346. l. Demeter zólyomi főispán oklevelében.

³⁾ Péch Antal. Alsó-Magyarország bányamívelésének története. I. k. Budapest, 1884.

⁴⁾ Városi levéltár. I. k. Nr. 1. — Wenczel Gusztáv. Magyarország bányászatának kritikai története. Budapest, 1880.

Ez oklevél tanuskodik egyszersmind a város első erdőbirtokáról. Róbert Károly király ugyanis a körmöci „vendégeknek“ a város körül elterülő két mértföldnyi földet és erdőséget adományoz. Ez az u. n. „planum civicum.“

Erre a város, hogy területét öregbíthesse, 1569-ben valami Roll nevű bánya-polgártól egy erdőt vett, mely a „stoss“-i fensíktól a zólyomi királyi várhoz tartozó erdőig terjed.

1523-ban Turócmegyében a mutnai nemesektől vett a város egy erdő-birtokot „fassio perennalis“ alapján készpénzen. E nemesek voltak: Kis-Csepcsényi András és György, Bathys Zsigmond, Nagy-Csepcsényi Kethel Gallus, Sondrinus Benedek, Wladár János, Imre, György és Gáspár.¹⁾

Szintúgy „fassio perennalis“ alapján vette meg a város Thurzó Jánostól a turóc-megyei Alsó- és Felső-Turcseket, Szklenót, Nova-Lehotát vagyis Felső-Stubnát.²⁾

A háji birtokot Hajszky Jánostól, a cseremosnói és alsó-stubnai curiális birtokot Zablah Györgytől és nejétől Lipcsey Orsolyától vette a város: amarra I. Ferdinándtól 1549. szept. 28-án és 1560. június 22-én, erre nézve 1532-ben június 24-én és 1535. június 26-án nyerte meg a királyi jóváhagyást.³⁾

Körmöcbánya városának tehát már a XVI. században igen tekintélyes erdőbirtoka volt, melyhez részint királyi adomány, főleg azonban vétel útján jutott.

De gazdaságának e dús forrása, forrása lőn egyszersmind sok huza-vonának, hosszas perlekedésnek.

Thurzó János és a mutnai nemesek az eladott erdőterületeken magok és utódaik számára fentartották a fahasználati jogot, új erdészeti műnyelven a „faizást.“

¹⁾ I. 1, 2. Nr. 77. Városi levéltár.

²⁾ Ugyanaz.

³⁾ Városi levéltár, fons 121. Fasc. 4. Nr. 152 - 153. — I. 14, 5. Nr. 199 - 280. — I. 14, 5. 202.

Ebből a fenntartásból a városra nézve meg-megújuló kellemetlenségek sarjadztak fel.

A cseremosnói és alsó-stubnai birtokok szintén új bajok kútfejeivé váltak.

A Várday érsek szolgálatában álló Thoos András ugyanis a viszonyokkal nem ismerős érsektől, mint királyi helytartótól, e birtokokat nádori adományúl nyerte. De Körmöc állhatatosan ragaszkodott igaz jogaihoz s nem ragadtatta ki kezéből sajátját. Tíz évig folyt a küzdelem. Ekkor Thoos beleunván a herce-húrcába, minden erre vonatkozó jogát az ersztergomi káptalan előtt Csepely Mihályra ruházta. Evvel a baj nem szűnt meg, csak a jog igénylő személye változott. Csepely az ersztergomi káptalantól vett átruházó oklevelet felmutatván Ferdinánd királynak, ki előtt a viszonyok teljesen ismeretlenek voltak, a vitás birtokokra királyi adományt is nyert 1559. december 21-én. A káptalan Konyafalvi György mester-kanonokot küldte ki, hogy Csepelyt e birtokba beigtassa. György kanonok meg is jelent, de Nunthaller János bíró a város nevében a beigtatás ellen ünnepélyesen tiltakozott, oklevelekre hivatkozván, hogy Körmöc e birtokokat a jogszerű tulajdonosoktól készpénzen vette, azokra két ízben királyi jóváhagyást nyert, beigtatása törvényszerűleg megtörtént, ez időtől fogva a város békésen birtokolja s mindenkivel szemben hosszú évek óta sikeresen megvédelmezte.

A beigtatás tehát elmaradt s az egész ügy a királyi curia elé került. Pozsonyban kitűzték a tárgyalást, de Petrol György városi főjegyző hanyag késedelmzése következtében Bereczai Bence, a város ügyvédő képviselője nem kaphatta meg kellő időben a védelemhez szükséges adatokat, a védelem nem lehetett teljes és kellőleg alapos. Ezért 1564. január 20-án Körmöc a curia előtt perét elvesztette.

A város azonban nem szenvedte tétlenül a veszteséget, hanem Miksa királyhoz fordult. Az ő közben-

járására jött létre 1564. augusztus 1-én amaz egyezés, melyben Csepely lemond a város ellen való követeléséről s így a vitás birtokok továbbra is Kőrmöc tulajdonában maradnak. Csepelynek a király a törökhódoltságon kívül eső területen 50 jobbágytelket adományoz. Addig azonban, míg ez megtörténik, Kőrmöc köteles neki az esztergomi káptalan előtt évente 300 forintot fizetni, valamint 400 forintnyi költségeit megtéríteni. Csepely e jogai végrendeletileg Wsaly Péterre szállottak. De Kőrmöc városa megelégedte e kellemetlen helyzetet s Wsaly Péterrel 1580. július 5-én oly egyezsége lépett, hogy neki egyszersmindenkorra 2000 tallért fizet, miért Wsaly minden jogáról lemond. Ez összeg lefizetése az esztergomi káptalan előtt Nagy-Szombatban 1580. szeptember 2-án meg is történt. Ez egyezsége Rudolf 1581. június 19-én királyi jóváhagyását adván, Philo János kanonok, mint az esztergomi káptalan megbízottja, Reviczky György királyi kiküldött jelenlétében 1582. márcz. 6-án a várost beigtatta.¹⁾

Mindezekkel a perlekedéseknek még sincs vége. Sőt csak ezután kezdődik hosszas húzalkodás a kincstár és város közt.

Semmi adat sincs, hogy a XVII. század közepéig a kincstár valamelyes jogot formált volna a város legnagyobb részben szerzett erdeire. Sőt a gazdag városi levéltárban számtalan oklevél tanúskodik arról, hogy Kőrmöc önálló ura volt erdő-birtokainak. Így pl. Ausztriai Mária, II. Lajos király özvegye, 1545. október 10-én szerződést köt a várossal, hogy ez a mély altárna műveltetéséhez szükséges fát kiszolgáltassa.²⁾ A kincstár egy 1568. július 30-án keltezett okirat tanúbizonyossága szerint a városnak évi bért fizetett ama famenyiségért, melyet a besztercebányai kincstári rézhámor szükségleteire a kőrmöci erdőkből fuvaroztak.³⁾ A kör-

¹⁾ I. 15, 2. Nr. 139. Városi levéltár.

²⁾ Városi levéltár. I. 36, 3. 64.

³⁾ Városi levéltár. I. 20, 1, 118.

möci bányajogra annyira fontos „Körmöci magyarázatok“-ban világosan ki van mondva, hogy a városi területen levő erdők Körmöc magántulajdonát képezik.¹⁾ Az 1573-ban életbe lépett Miksa-féle bányarend pedig határozottan kijelenti, hogy az u. n. alsó-magyarországi bányavidéken eddig érvényes bányarend ezután is érvényben marad.²⁾ Az új bányarend ennek csak kiegészítőjeül szolgál. 1574. augusztus 20-án, a kincstár Körmöc városától szénégetésre való erdődülőt kérvén, a város eleget is tesz a kérésnek, kijelölván a szükséges dülőt, de nehogy később esetleg jogot formálhasson a kincstár, írásbeli szerződést kötöttek. Rudolf király 1584. június 15-én kelt rendeletében, midőn a szomszédos nemességnek megtiltja a városi erdőkben való pusztítást, egy szóval sem tesz említést kincstári vagy a bányaművelésre fentartott u. n. rezervált erdőkről, csak városi erdőkről szól.

Szóval nyomát sem találjuk annak, hogy Körmöcön más erdők is lettek volna, mint városiak; s a kincstárnak is, valahányszor fára volt szüksége, a városhoz kellett fordulnia, attól kellett vennie vagy kérnie. Nem is vonta senki kétségbe a város igaz jogait. Csak a XVII század közepe táján kezd felburjánozni a viszálykodás.

A város pénzszükségben lévén, hogy a bányaművelést megfelelő módon folytathassa, kölcsönre szorult s a kincstárhoz fordult 1606-tól fogva. De a bányászatra rossz idők jártak, a remélt „áldás“ nem következett be s az adósságok egyre szaporodtak, úgy hogy a város már 19311 forint 83 krajczárral tartozott a kincstárnak. Ily körülmények közt 1651-ben III. Ferdinánd királyhoz fordult, hogy e tartozást a városnak engedje el. A király hajlandónak mutatkozott e kívánság teljesítésére azon feltétellel, ha a város egyszer s mindenkorra fizet 3000 tallért s kötelezi magát, hogy a kincstári bányaművelés-

¹⁾ XXI. Articul. Von Verleihung der Wälder, Kohlstätten und es damit gehalten, die Arbeit und Führen verrichtet werden sollen.

²⁾ Lásd a rendelet bevezetését.

hez szükséges mindennemű fát erdeiből díjtalanul szolgáltatja.¹⁾ A város szorult helyzetében rá állott az alkura.²⁾

E szerződés aztán alkalmat szolgáltatott a kincstárnak, hogy saját érdekében a városi erdők kezelésébe bele szóljon. Annál inkább is, mert köztudomásulag ez idétt az alkotmányos formákkal a bécsi kormány úgy sem törődött. De mikor I. Lipót király 1680 február 12-én az ismeretes erdőpátenst kibocsátotta, melyben több az erdőkezelésre vonatkozó intézkedés van, a város szabad rendelkezési jogát megsértve látta s a pátenst nem hirdette ki, intézkedéseihez nem alkalmazkodott. Ebből hosszas húza-vona származott. A kormány nemcsak ragaszkodott a pátenshoz, hanem ürügyül azt hozván fel, hogy a város kellő erővel nem rendelkezhetik, mindent elkövetett, hogy a városi erdők kezelését és kihasználását kincstári közegek ellenőrzésére bizza s lassankint az intézés egész hatalmát és jogát kezéhez kerítse. Bár mindegyre hangsúlyozta, hogy nem szándéka a város tulajdonjogát kérdésessé tenni, csupán az erdők helyes kihasználását akarja biztosítani.³⁾

Azonban a nemzeti felkelések s kivált a Rákóczi-féle szabadságharc annyira kimerítette anyagilag a nemzetet s így a városokat és magát Körmöcbányát is, hogy rendes kiadásait sem bírta fedezni s jövedelemforrásai bedugultak; a bányászat is pangott.

A kincstár alkalmasnak látta az időt, hogy saját javára e kényszerű helyzetet felhasználja s az erdők kezelését megkeríthesse. 1710—1747 egyre jártak-keltek a királyi biztosok, rábeszélve, noszogatva, fenyegetőzve, hogy céljokat elérjék s jogcímet nyerjenek arra, amit különben jog nélkül is megtennének.⁴⁾ De Körmöc minden kísértésnek, minden fenyegetésnek ellenállt,

¹⁾ Városi levéltár. II. 36. 7. 536—548.

²⁾ Városi levéltár. II. 36. 8. 588—606.

³⁾ Városi levéltár. II. 48. 2. 208. — III. 48. 1. Nr. 5. — III. 48. 1. Nr. 15. — III. 48. 1. 29. — III. 48. 1. 48.

⁴⁾ Ugyanott.

bátran, kötelességérzettől áthatottan ragaszkodott a maga jogaihoz.

Azonban Mária Terézia 1747 június 9-én kelt „Rescriptum”-ában, mely az 1745-iki ideiglenes egyezséget megerősíti, a városi erdők közös kezelése határozott alakot öltött.¹⁾

A város ugyanis kifáradt a sok herce-hurcában s kivált mikor látta, hogy az országgyűlés végzései sem emelhetnek gátat a kincstár túlkapásai ellen, kétségbe esett helyzetében határozta el magát e végzetes egyezségre, mely hosszas tárgyalások után 1750. január 29-én nyert végleges alakot. E szerint „K. K. städt. unirtes Waldamt” néven egy hivatal szerveződött. Ez állott a bányamesterből, mint elnökből, a város bírójából, mint ex officio első ülnökből s felerészben városi, fele részben kincstári ülnökökből. A gyűléseken szavazattöbbséggel határoztak s kétes esetekben a selmeci főbányagrófhoz felebbeztek. A kincstár magára vállalta a kezeltetés és fenntartás költségeit. A város érdekeit biztosítva látta, mert a Miksa-féle bányarend értelmében a bányamesternek a városi tanácsosok közül valónak kellett lenni s így a városnak ez egyesített erdő-hivatalban meg volt az abszolút többsége.²⁾ De a kincstár nem kötötte magát a Miksa-féle bányarendhez, a maga emberei közül nevezte ki az elnököt s magának biztosította az elhatározó befolyást s a város érzékeny megrovidüléseket szenvedett.

De nemcsak előbb a királyi biztosok mintegy a magok nevében nyilatkoztatták ki többször az erdőkre vonatkozólag a város kizárólagos tulajdonjogát³⁾, hanem ugyanezt tette hivatalosan maga a kincstár⁴⁾, ezt hangsúlyozza Mária Terézia fentebb említett rescriptumában valamint későbbi rendeleteiben is.

¹⁾ Városi levéltár. III. 1. 6. 124.

²⁾ Városi levéltár. III. 48. 3. 96.

³⁾ Városi levéltár. III. 48. 1. 5. — III. 48. 1. 15. — III. 48. 1. 29. — III. 48. 1. 48.

⁴⁾ Városi levéltár. III. 48. 1. 56.

Bár hát szerencsétlen egyezkedés következtében megvolt a közös kezelés, de a város kizárólagos tulajdonjogát soha senki kétségbe nem vonta, meg nem támadta s a húzavonák inkább csak adminisztratív kérdések körül folytak.

Az 1848-iki események reményt keltettek a körmői viszonyokra nézve is. A XXIII. törvénycikk szerint Kőrmöc is önálló törvényhatósággá alakulván, a bel-igazgatásbeli reformok alkalmat szolgáltatottak az erdőkezelés reformjának megpendítésére is. Eddig a bányavárosok egészen külön szervezettel birtak, most Kőrmöc a szabad királyi városok sorába lépve, igazgatása gyökeres reformokon ment keresztül. Ideiglenesen, addig míg a végleges intézkedésekre sor kerülhet, létre is jött egy egyezmény Géczy Péter miniszteri biztos közvetítésével a kincstár és város közt. Ennek értelmében az egyesült erdőhivatal üléseit a városházán az időszerinti polgármester elnöklete alatt tartja. De e szervezet csak 1851-diki augusztus 14-ig állhatott fenn. Ekkor ez egyezséget a cs. k. bánya-, ipar- és kereskedelmi minisztérium 9287/1166 sz. rendeletével, mint a magyar alkotmányos kormány közbejöttével és védőszárnyai alatt keletkezett intézményt, hatályon kívül helyezte és a város erdeinek: mint „cs. k. reservált állami erdők“-nek kezelését visszahelyezte az 1750-iki szerződés alapjára.

De szabadságharczunk lezajlása után a szomorú emlékü bécsi kormány egyszerre arra az állításra vete-medett, hogy a körmői erdőket a magyar királyok csak azért adományozták a városnak, hogy fedezve legyen a bányaművelés faszükséglete¹⁾. Tényleg ki is nevezte a kincstár a maga erdőmesterét és erdészeit, kik az erdőket a selmeci jószágigazgatóság utasításai szerint kezelték. A jogbítorlás ellen emelt óvások el-

¹⁾ Besztercebányai m. k. jószágigazgatóság irattára.

némítására a kincstár az akkori főkormányzótól katonai karhatalmat eszközölt ki a város ellen.

Kezdetben aztán az egyesült erdőhivatal ülésein megjelentek ugyan a város küldöttei, de mikor látták, hogy az ülések csak alaki szemfényvesztések, hogy a hozott határozatoknak semmi értékök nincs, többé az üléseken nem jelentek meg.

Később meg a kincstár épen azt állította, hogy mindez erdőségek nem képeznek városi tulajdont, hanem a bányaművelésre fenntartott, rezervált cs. k. erdők s Kőrmöc városa csak merész jogbitorló. Ezért 1858-ban a besztercebányai cs. k. megyei törvényszék előtt felhívási pert indított a város ellen, t. i. bíróilag felhívta, hogy a territorialis és a stubnai uradalmi erdőkre vonatkozó tulajdonjogát igazolja. A város feleletében bebizonyította, hogy e tulajdonjogot igazolni nem köteles s a kincstár a pert abban hagyta. E közben 1855. december 15-én megjelent az új telekkönyvi rendelet, melynek értelmében 1859-ben ország szerint megkezdődött a telekkönyvezés. Ekkor a kincstár önhatalmúlág magára könyveltette az összes erdőségeket s a városnak 10 évi kiigazítási pert kellett folytatnia, hogy jogos tulajdonához juthasson. Csak mikor jogait oklevelekkel kétségbevonhatlanúl bebizonyította, 1870. június 1-én hozott ítéletével döntötte el a pert a turóci megyei törvényszék a város javára, melyet aztán 1871. május 17-én hozott határozatával a kir. kuria is helyben hagyott. Mindez csak a turóci erdőségekre vonatkozik.

Evvel a bajok még mind nem értek véget. A közös kezelés nehézségei, a város folytonos károsítása napi renden maradt. A viszonyok gyökeres rendezésére volt szükség. De a dolog húzódott, a perlekedés a végtelenségbe nyúlónak ígérkezett. Pedig a helyzet mind a kincstárra, mind a városra nézve felette károsná vált.

A kincstári erdőkezelés tetemes költségekkel járt, annál inkább, mert e sajátságos helyzetben az állam-

nak oly kezelő személyzetet kellett alkalmaznia, a minő négy-öt akkora erdőbirtokhoz is elégséges volna.¹⁾ Ugy, hogy a kezelés és fenntartás költségei a bányaműveléshez szükséges fa értékét messze felülmúlták. A hivatalos s bizonyára nem sötét előterjesztésekből is kitűnik, hogy az erdők 11 év alatt az államnak 107,258 frt 87 kr veszteséget okoztak.

A város pedig folyvást károsodott, működése meglőn bénítva. Évről-évre tetemes mennyiségű ölbe rakott fa értékesítés nélkül maradt a város egyenes kárára, a nélkül, hogy abból a kincstárra csak legcsekélyebb haszon is háromlott volna, mert a tulajdonos városnak a bányaművelés szükségleteinek fedezése után fennmaradt famennyiséget sem volt szabad értékesíteni. A volt úrbéresektől becserélt rétek fejében letarolt állapotban átadandó erdődülőket a város és kincstár közmegegyezéssel jelölte ki, mégis a kincstár, mikor a munka javában folyt, zárlatot eszközölt ki a város ellen. Ez s a kincstári személyzet vigyázatlansága következtében meggyuladt letarolt fatömeg a várost majdnem 20,000 forinttal károsította meg. A város bérlőit, kiket a város az irtványrétek visszaadásáért kárpótolt, a kincstár majorságaikból elhajtotta. Jövedelem-csökkenés és perköltségek miatt a város újból több ezer forinttal károsodott. Földadó megtérítés címén a kincstár Kőrmóc város számlájára az illető összegeket évente az illetékes adóhivataloknál tartozott lefizetni. De a város nem ismerhette azon adómennyiséget, melyet a bánya-kincstár önkényűleg állapított meg, sem nem tudhatta, hogy a kincstár megfelelt-e pontosan kötezettségeinek. Így saját hibáján kívül mindegyre adóhátralékosnak volt bejelentve s fizette a késedelmi kamatokat. Saját erdeiben a vihar döntötte fákat nem használhatta fel szabadon. A csepcsényi közbirtokosságot, melynek az

¹⁾ 1 erdőmester, 1 számvevő, 3 erdész, 2 erdőgyakornok, 1 irodasegéd, 12 erdővéd, 3 erdősuhanó.

1523-iki örök-vásáros szerződés értelmében az illető erdőterületen fahasználati (faizási) joga van a kincstár a szerződésileg korlátolt faizásban kellőképp nem korlátolta. A kincstár nemcsak a bányaművelés szükségleteit fedezte a város erdeiből, hanem innen szolgáltatatta ki a bánya, kohó, pénzverő összes tisztviselőinek és szolgálóinak failletményét is.)*

Szóval, a város lépten-nyomon nagyban károsodott, folytonos zaklatásoknak volt kitéve s annyira meg volt kötve a keze, hogy saját fejlődésére, jólétére alig tehetett valamit: minden pillanatban ki volt téve annak, hogy munka derekán épen főjövedelmi forrását zárják el előtte. A békés, áldásos alkotás helyett végnélküli perek. Az állapot tarthatatlan volt.

A város ily körülmények közt határozta el, hogy újból megkísérti a kincstárral peren kívül békés egyezségekre lépni, mely állandóságot teremtsen, nyugodt fejlődést eszközölhessen. Sikerült is a kormányt ez egyezésnek elvben megnyerni, annál inkább, mert 1867-től fogva az alkotmányos viszonyok helyreálltával, nem idegen, ellenséges, hanem nemzeti kormánynyal állottunk szemben, jó akarattal, előzékenységgel találkozáva, mely a békés megoldás lehetőségét előre biztosította.

A kormány Mailáth István barsi főispánt küldte ki biztosul. E szerencsés választás fő oka annak, hogy a hosszú, elkeseredetten folyó káros erdei viszálykodás oly szerencsés véget ért. A főispán, mint a kormány bizalmas embere, nem tesz az állam kárára, meg tudja és akarja óvni annak érdekeit; másfelől, mint Kőrmöcbánya igaz barátja meleg érdeklődéssel csüng a város jövőjén (számtalanszor bebizonyította!) s kész síkra szállni érdekeiért.

Megindultak a tárgyalások s 1879. július 1-én Stubnyán a kormány képviselői és a város kiküldöttei közt létre jöttek az egyezségi pontozatok. Ez egyezségi

* Itt s több helyütt: Gyurgyik Gyula. Kőrmöcbánya és a magy. kir. bányakincstár között fenforgó viszály. Budapest, 1879.

jegyzőkönyv másolatban a városi képviselők közt a törvényszabta módon idejekorán kiosztatván, az augusztus 20-án tartott közgyűlésen került tárgyalás alá. Beható és élénk tárgyalás kezdődött. Szavazásra kerülvén a dolog, a közgyűlés nagy többsége, némi módosítás mellett az egyezségi pontokat elfogadta. Mellette szavaztak: Amon Ede, Aschner Antal, Belházy Imre, Bobrovsky Ferenc, Burda Imre, Burkart György, Campione Sándor, Chabada József, Draskócy János, Eisert Géza, Forster Imre, Galantha József, Gerstner József, Grossmann Mihály, Gruy Ede, Hanák István, Havas András, Horn Frigyes Vilmos, Hurtay Lajos, Jankovszky Demeter, Jeszenszky János, Kitzinger Ignác, Klemm Béla, Kossányi József, Krizsko Pál, Langfelder Adolf, Lehocky Pál, ifj. Longino Sebestyén, Plank Károly, id. Ploy Károly, Raksányi József, Ruzsicska József, Salamin Kelemen, Schindler József, Schitovszky János, Schluch Ferenc, Schröder Károly, Szorkovszky Antal, Sztrakata Frigyes, Warinszky Károly. Ellene szavaztak: Gyurgyik Gyula, Lacko Antal, Pehatsek Alajos, ifj. Ploy Károly.¹⁾

E határozattal közgyűlésileg jóváhagyott egyezségi pontozatok a m. k. pénzügyminiszterhez felterjesztetvén, 1879. október 17-én 54593. sz. a. kelt leirattal az egyezségi pontozatokat a miniszter is elfogadja s ez alapon a végleges szerződés megkötését óhajtja, mert a kormány őszinte kívánsága, hogy az addig létezett bonyodalmaknak vége szakadjon s a kincstár érdekei lehető megóvása mellett a város fejlődésének és gyarapodásának eszközei minél nagyobb mértékben biztosítva legyenek. Utasítja egyszersmind a miniszter a beszercebányai m. kir. jószágigazgatót s a kincstári jogügyek igazgatóságát, hogy a városnak jutandó erdőterületen a vágatást azonnal szüntesse meg, általában az egyezségi pontozatokat tartsa tiszteletben s az összes perek folytatását szüntesse meg.²⁾

¹⁾ Közgyűlési jegyzőkönyv 1879. augusztus 20-ról.

²⁾ Közgyűlési jegyzőkönyv 1879. november 6-ról.

A végleges egyezség 1880. június 8-án jött létre Budapesten Mailáth István főispán s kormánybiztos elnöklete alatt, egyfelől Scholcz Rezső p. m. osztálytanácsos s jószágigazgató, mint a m. k. pénzügyminiszterium megbízottja közt felsőbb jóváhagyás fenntartása mellett, másfelől pedig Chabada József polgármester, Campione Sándor kir. tanácsos és városi képviselő, dr. Amon Ede városi főjegyző és Schindler József városi ügyész, mint Kőrmöc szab. kir. főbányaváros közönségének meghatalmazottjai közt Kőrmöcbánya közönségének és a felsőbb hatóság jóváhagyásának fenntartása mellett. E szerint azon használati és kezelési jogviszonyt, mely a városi területi, valamint a város tulajdonához tartozó stubnai uradalmi erdőknek használata és kezeltetésére vonatkozólag előbb az 1795-iki u. n. *articularis resolutio*val, utóbb az 1750. január 8—15-ik napjain létre jött s 1750. január 29-én legfelsőbb jóváhagyást nyert „Waldtractat“-féle egyezmény alapján keletkezett s a jelen idők és jelen kor viszonyainak és igényeinek meg nem felel és a melynek további fenntartása úgy a bányászat, mint a város közgazdasági érdekeivel nem indokolható, közmegegyezéssel mind a két fél képviselői örökre megszűntnek nyilvánítják. A kir. kincstár és Kőrmöc szab. kir. főbányaváros által közösen használt és kezelt erdők használatára és kezelésére nézve fennálló jogviszony megmásíthatatlanul örök időkre megszűnik, oly formán, hogy a kincstár végkielégítésül 5000 kat. hold erdőterületet kap tulajdonul, a közbeeső s 97.³⁸ 1600 holdat tevő belzeteknek beszámításával.

Azon erdőrészeket és belzeteket, melyek nem a város, hanem mások tulajdonát képezik, köteles a város a kincstár részére megszerezni és a kir. kincstár tehermentes tulajdonába bocsátani. A kihasított terület a kincstár tulajdonát képezi minden vele összekötött haszonvételekkel és úri jogokkal, kivéven a regale-jogot, nevezetesen a korcsmároltatási, malom és vásár-jogot.

Az 5000 hold átadása után a többi erdőterület Kőrmöcbánya tulajdonában és birtokában marad. A kincstár kijelenti, hogy ezennel lemond mindazon jogosítványokról, a melyek őt a szóban levő erdők tekintetében akár bányatörvények címén, akármely más jogcímen megilletnék, vagy jövőben megillethetnék. Különösen ki nyilatkoztatja, hogy sem a jelenlegi, sem a jövőbeli kutatásokhoz, magán bányatársulati, a kincstár kizárólagos birtokába jövő bányák, vagy egyéb kizárólag a kincstár tulajdonát képező bányaművekhez, sem pedig mint magán bányatársulati részvényes a maga részére soha semmi néven nevezendő különleges jogosítványokat, faizási illetményekeket a várostól igénybe venni nem fog és magát a kihasított területtel örökre kielégítettnek nyilvánítja, köteles levén saját bányászati, kohászati, pénzverői és altárnai vagy bármely más című faszükségletét, mely eddig a szóban forgó erdők összeségéből nyert kielégítést, kizárólag saját erdejéből fedezni. A fővizvezetésekre nézve abban történt megállapodás, hogy azon részei, melyek ez egyezség értelmében a Kőrmöcnek jutott erdőterületen vannak, a várost, többi részei pedig a kincstárt illessék. E vizvezetésekre nézve az eddigi használati jogok maradnak érvényben.¹⁾

E szerződést az 1871. évi XVIII. törvénycikk 103. szakasza értelmében a városi képviselőtestület 1880. június 14-én tartott közgyűlésén jóváhagyta. Jóváhagyta 1880. szeptember 27-én 43510. sz. a. a m. k. belügyminiszter, 1880. október 6-án 64520. sz. a. a m. kir. pénzügyminiszter is, miután ő felsége a király már előbb, 1879. nov. 15-én kelt legmagasabb elhatározásával jóváhagyását adta hozzá.²⁾

Ennek következtében az átadás hivatalosan megtörtént s az átadási jegyzőkönyvet 1880. október 27-én irták alá: a kincstár részéről Ardényi Pál kir. urad. ügyész,

¹⁾ Városi levéltár. Eredeti szerződés.

²⁾ Ugyanott.

az egyesült erdőhivatal részéről Barlay Sándor m. kir. erdész és hivatalfőnök, a város részéről: Chabada József polgármester, dr. Amon Ede városi főjegyző, Schindler József városi ügyész, Ruzsicska József főerdész és Gerstner József mérnök ¹⁾

1882. október 9-én s a következő napokon megajtották, a bírói foganatosítást, illetőleg a mindkét félnek jutott erdőterület helyszíni átadását. A természetben kijelölték a kincstárnak jutott erdőrészek határait s hitelesítették a bemutatott határtérképet és határleírást. E munkában hivatalból résztvettek s az október 18-án este 8 órakor Körmöcbányán keltezett jegyzőkönyvet aláírták: Scholz Rezső m. kir. osztálytanácsos és erdő-igazgató, Tonházy Gyula kir. kincstári ügyész, Tomcsányi Gyula m. k. h. erdőmester, Janauschek Kálmán m. k. erdész, Chabada József polgármester, dr. Amon Ede főjegyző, Schindler József ügyész, Ruzsicska József városi erdőmester, Seyfried József beszercecebányai kir. törvényszéki bíró, Szabó Gusztáv aranyos-maróthi k. törvényszéki bíró, Lehoczky Pál kir. mérnök, Stiehl Gusztáv m. mérnök.²⁾

Evvel a százados villongásoknak vége szakadt. Körmöcbánya városa 17855.2 hold erdőterület kizárólagos birtokába jutott, ide számítva az 1881. szeptember 11-én Budapesten kelt adás-vevési szerződéssel Nádasdy pantsi Ferencz és Chotek Rudolf grófoktól 30,000 forintért vett pozseháji uradalmat, mely 415 273/1600 hold mezőgazdasági birtokból és 396 1413/1600 erdőből áll.³⁾

Körmöcbánya életében evvel új korszak kezdődik, az önálló fejlődés és gyarapodás korszaka. Kezelő személyzetét az új viszonyok követelése szerint kiegészítette. Van 1 erdőmester, 1 főerdész, 1 erdész, 1 raktárnok, 2 raktárőr, 13 erdőőri személyzet.

¹⁾ Városi levéltár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Az eredeti adás-vevési szerződés v. lvt.

Lehetetlen a távolról szemlélőnek is észre nem venni azt a pezsgő életet, mely azóta minden téren kifejlődött. A város megizmosodott. Dús jövedelmi forrásai eszközt adtak kezébe áldásos működésre. Azóta emelkedett az elemi és polgári iskolák új díszes épülete, azóta magaslik fel eredeti szépségében a műbecsű vártemplom, azóta létesült a lakosságra nézve oly megbecsülhetetlen új vízvezeték, azóta emelkedett komfortjával, korszerű berendezésével jelentékeny rangra a stubnyai fürdő stb.

Mindebben fő-fő részök van az új jogviszonyoknak, az új, független erdei kezelésnek. Hogy e tekintetben a szakkörök is elismeréssel vannak, mutatja az a „nagy díszokmány“ melyet az 1884-iki országos kiállítás jury-je ítéletének alapján nyert a város erdészeti hivatala „kitűnő tenyésztés és közhasznú munkásságért.“

Hogy a jó úton tovább haladhassunk, bizonyára nagyban hozzá fog járulni az Országos Erdészeti Egyesület közgyűlése bölcs tanácsaival, megismervén itt a helyszínén viszonyainkat, állapotainkat.

II.

Az erdőbirtok gazdasági viszonyainak leírása.

a) Általános viszonyok.

A Körmöc sz. k. főbányaváros tulajdonát képező erdők az 1879 évi XXXI. t. c. 17 §-a értelmében rendszeres üzemterv alapján kezelendő községi erdőbirtok. A város ezen törvény határozményaiából kifolyó feladatának eddig már teljesen megfelelt, a mennyiben a rendszeres gazdasági üzemterveket elkészítette, azok a Nagyméltóságú földművelés- ipar- és kereskedelemügyi m. k. Ministerium 1885. évi 65106 sz. és 1886. évi 31359, 45757 számú rendeleteivel jóváhagyást is nyertek.

A jelzett töévéncikk 21. §-ának megfelelően három szakképzett erdőtisztet tart, valamint az erdőőri szolgálat teljesítése céljából szükséges 13 erdőőr alkalmazásáról gondoskodott; az erdőtisztek hatáskörét megállapította és úgy ezek valamint az altisztek szolgálati szabályzatát megalkotta és életbe is léptette, miután azokat Barsvármegye törvényhatósági bizottságának 1886. évi december 16-dikán tartott közgyűlése 239/16688 sz. a. hozott végzése alapján, az alispáni hivatal idei 1424 számú jóváhagyási záradékával ellátta.

b) Az erdők fekvése, határai és kiterjedése.

Az erdőség az éjszaki szélesség 48° — 49° és a keleti hossz 36° — 37° között Bars és Túrócz megye területén fekszik.

Határos pedig az erdő birtok keletről: Zólyom vármegyébe kebelezett Radvány, Tájó, Kordaháza, és Hermand községekkel, illetve az ezen községek határában fekvő m. k. kincstári — Br. Radvánszky Béla féle és a Besztercebánya városa tulajdonát képező földbirtokokkal.

Délfelől: a Bars vármegyében fekvő m. k. kincstári birtokkal.

Nyugatról: a Barsvármegyében fekvő Jánoshegy és Blaufusz valamint Turócz megyében fekvő Alsó-Turcsek, Szklenó, Dubova községgel, dubovai közbirtokosokkal, és az ezen községek határában fekvő m. k. kincstári — továbbá a Körmöc városi mezőgazdasági — és a Gr. Pálffy János féle bajmóci birtokkal. Végül

éjszakfelől: Háj-Cseremosno és Mosóc községgel és ezek határában fekvő Körmöc városi mezőgazdasági és a Révay Ferencz féle birtokkal.

Az erdőbirtok határvonalai számozott határdombok, kőoszlopok, továbbá nyiladékok által vannak biztosítva.

Nevezetesebb kimagasló természetes határpontok pedig a következők:

Scheidgrund: a m. k. erdőkincstár határán.

Szkalka: Radvány s Tajó község határán.

Ptacsnik és Kjar: Hermand község határán.

Az összes erdőbirtok, és annak kiegészítő részét képező földterületek kiterjedése a következő táblázatból látható:

Tétel	A község megnevezése.	Erdőterület		Az erdőbirtokhoz tartozó egyéb terület						Összes terület
		erdősült	tisztás	ház és kert	szántó	rét	legelő	termé- ketlen		
kataszt. holdakban.										
1	Körmöcbánya	2377·5	63·2	—	0·1	2·3	6·7	14·8	2464·6	
2	Blaufusz, Alsó-Felső-Turcsok	7572·0	24·2	2·6	5·4	49·8	8·4	36·0	7698·4	
3	Alsó-Felső-Stubnya, Cseremosno, Háj, Szklenó, Dubova	6886·5	454·2	3·2	28·8	136·0	150·5	33·0	7692·2	
Összesen :		16836·0	541·6	5·8	34·3	188·1	165·6	83·8	17855·2	

c) Természeti viszonyok.

Körmöcbánya város erdőbirtoka a Garam és Vág folyók közötti vizválasztót képező zólyomi havasok nyugati elágazásain terül el, és a Ptacsnik nevű hegycsúcsban 1324 m-nyire emelkedik a tenger színe felé.

És miután a legmagasabb pontok alig emelkednek a tenyészet határáig, az uradalom hegységei a közép-hegységek közé tartoznak.

A tenger színe fölötti emelkedés tekintetében nevezetesebb pontok:

Ptacsnik	1324 m.	Veterna	1145 m.
Goldbrunn	1266 „	Mittelriegel	1259 „
Svrtsnik	1312 „	Hoherfichtenwald	1180 „

Vichnatova	1281 m.	Stosz	1027 m.
Dürrhap	1190 „	Kjar	880 „
Szkalka	1170 „	Buora	609 „
Volsrand	1163 „	Sik erdő	510 „

A hegyoldalak lejtje 5—35° között váltakozik, de a lejték nagyobbára 20—30° meredekségűek. — Különösen felemlítendő az ugynevezett Sik erdő (Ebener Wald) és pedig annál fogva, mert a jelzett hegységek közé zárva, Turóczmegyének 1395·4 holdnyi lapályát foglalja el, és épen ezen teljesen sik fekvésétől Sikerdő nevét is nyerte.

A legelterjedettebb alapkőzet trachyt és trachyt bretsia, zöldkő trachyt, rhyolit, ezenkívül a hegység északi és nyugati részében, nevezetesen Thurócz pataka jobb partján a fehér, szürke, sárgás és fekete mészkő, ez utóbbi tiszta finom tömött márványkő, ellenben az uradalom déli részében, a nevezett patak balpartján a gránit is képezi az alapköveket. — Ez utóbbi két kőzetnem azonban alárendeltebb kiterjedésben fordulván elő, fő alapkőzetül a trachyt tekintendő, a mely sajátosságos képződményeiként sok helyen függélyesen kiemelkedő sziklák, sziklahasadékok alakjában jelentkezik, melyek helyenkint elmállásnak indulván köomlásokat, görgetegeket képeznek.

Az erdőbirtok talaja, az előforduló trachyt elmállási terményeinek megfelelőleg durva, kövekkel, nagyrészt homokkal vegyített agyagtalaj, a mely kevésbé meredek hegyoldalakon és völgykatlanokban vastagabb rétegekben van felhalmozva, a hegyek emelkedésével sekélyebb, kövesebb s helyenkint sziklás. A talaj termőképességére a legeltetés kedvezőtlen hatással birt, a mennyiben nemcsak az erőteljesebb s termékeny talaj, hanem a meredek, köves s sekély talajjal bíró erdőrészek is voltak alávetve a legeltetés általi rongáltatásnak. A talaj termőképességét illetőleg, az a legkülömbözőbb változványokban jelentkezik, a mennyiben a fenn elő-

soroltakon kívül az úgynevezett Síkerdő talaja, nevezetesen a jó zárlatú állabokban, elegendő takaróval fedve erőteljes, — helyenkint nedves, márgás agyagtalaj; tarvágás után azonban kiszárad, megkeményedik, a mélyebben fekvő helyeken pedig annyira elposványodik, hogy az újra erdősítés rendkívül nehéz. A körmöci uradalom dacára annak, hogy folyója nincsen, a mennyiben délről a Garam, nyugatról pedig a Vág folyó az uradalom határaitól több órányi távolságban folyik, elég bőven van vizekkel megáldva, és az említett két folyó közötti vízválasztót képező jánoshegyi, valamint az uradalom déli és keleti határán elvonuló hegygerinc közelében fekvő számtalan vízdús források egyesüléséből nagyobb patakok keletkeznek, melyek közül említésre méltók különösen a következők:

1. A Zólyomvölgyi patak (Sohlergrund) ugyancsak Zólyomvölgy keleti részén ered, Körmöcbányáig délnyugat felé folyik, és ott a turcseki határban eredő vízvezetékkel egyesülvén, déli irányban Körmöcske alatt a Garam-folyóba ömlik.

2. A Turóc pataka felső Turcsek határában városi erdőterületen ered, éjszaknyugati irányban a turcseki városi fürész felé innen pedig éjszaki irányban Stubnya fürdő felé halad, itt a városi birtok határát elhagyva, de irányát megtartva, Turócz vármegyét szeli át és Szucsány mellett a Vág folyóval egyesül.

3. A „Zsarnóca“ pataka, a városi erdőség éjszaki határát képezi s keletről déli irányban folyik alsó-Stubnyáig; a fürdőnél a városi birtokot elhagyva Turócz patakkaal egyesül.

Mind a három itt említett patak usztatásra alkalmas és nevezetesen Zólyomvölgy pataka 1843 évtől 1860 évig usztatásra használtatott is, de jelenleg csakis a Turóc pataka használtatik e célra úgy, hogy a völgy legfelső részében termett tűzifa a patakban szálfából épített úszócsatornában 2380 m. hosszban, innen pedig 2880 m. hosszban a patakban tavasszal hóolvadáskor

usztattatik be a felső turcseki gerebudvarba. A Zólyom-völgy és Zsarnóca pataka usztatásra alkalmas, azonban tekintettel arra, hogy Zólyomvölgyben a tűzifa a vágások közeli fekvése folytán előnyösen befuvaroztatik a rak-tárba, — Zsarnóca patak mentén levő vágások fakészlete pedig egészben vállalkozóknak adatott el, akik tűzifát nem usztatnak, s különben is a tűzifamennyiség tekintettel mindkét patak kőgörgeteges medrére és kanyaruló folyására a szabályozás költségeit el nem bírná, ez idő szerint úsztatásra nem használtatik.

Vannak különben a kisebb völgyekben is többé-kevésbbé jelentékeny patakok, melyeknek vize egész éven át nem szárad ki, ilyenek: Scheidgrund és Dobrajama, a melyek „Zólyomvölgy“ patakba — azután az Antoni-Dürseifen, Kleinhap. Strahwasser, Blaufuss, Hajvasser és Mutnik a melyek Turóc és Hosszúrét, Schvarzvasser, Kozinec, valamint Dorfwasser — melyek a Zsarnóca patakkal egyesülve szintén Turóc patakba ömlenek.

E helyt különben megemlítendő, hogy a megnevezett patakok vize nemcsak az erdőgazdaságra nézve bír fontossággal, hanem fontos az által is, hogy nevezetesen a Zólyomvölgy patak vize külön épített csatornában, a kútak teljes hiányában szenvedő Körmöcbányára vezettetik és a lakosság vízszükségletét fedezi.

Idővel és különösen járványos betegségek jelentkezése alkalmával a vízvezetékből nyert víz kifogástalannak nem találtatván, Chabada József, a város érdekeiről és a lakosság javáról atyailag gondoskodó polgármester, egy új vízvezetéknek létesítését tűzte ki egyik főcéljául. — S gondoskodásának és erélyes tevékenységének sikerült is a megkezdett nehéz művet rövid egy év alatt úgy befejezni, hogy magának már csak ez által dicső emlékszobrot állított fel.

Az új vízvezeték az erdőbirtok déli határán levő hegységben veszi eredetét. — Itt ugyanis a forrás vize felfogva a Zólyomvölgybe és innen szűrő készüléken át

3700 m. hosszban 50—200 m.m. vastag vascsövekben vezettetik a város minden részébe.

A víznek kifolyásáról 20 helyen van gondoskodva.

Megjegyzendő, hogy a kifolyásnál alkalmazott vas csőállványok tömlőcsavarzattal bírnak, és azokra vízfecskeendő tömlők bármikor illeszthetők, melyek segítségével a víz 10·2 légnyomással tekintélyes távolságra vezethető.

A Turóc-patak — illetőleg az abba ömlő mellékágak felfogott vizéből egy másik 15 km. h. vízvezető csatorna tápláltatik. — Ezen csatorna a tulajdonképeni Turóc-völgyben veszi eredetét és a Jánoshegyi vízváltáston át Körmöcbányára vezeti a vizet, a mely az itteni bánya zúzó-műveknek szolgáltatja a hajtó erőt, míg aztán ezen zúzó-művek alatt a vízvezetési víz a zólyomvölgyi patakkal egyesül. Az uralkodó klíma az erdőbirtok földrajzi — magassági viszonyainál — valamint leginkább éjszaknyugatnak nyílt fekvésénél fogva, zordnak mondható. — A hegység télen át hódús, a hó csak lassan olvad, a természet későn ébred s ennél fogva a késői fagyok a magasabb fekvésű erdőrészek csemetéiben kárt nem tesznek. — Több kárt okoznak azonban a fővölgyek alsó részeinek növényzetében, mert itt a természet korábban ébred, s a korábban beállt meleg időjárás következtében április és május elején már hajtásnak indult sőt virágzásban is levő növényzet tönkre tétetik az által, hogy a hóval borított hegységek fölött elvonuló szelek a fagypontra alul lehűtetnek. A körmöcbányai légtüneti állomás 1870-dik évtől kezdve tizenöt éven át észlelt és feljegyzett adatai szerint, melyeket T. Pszotka Ferenc kir. főreáliskolai tanár úr, mint a légtüneti állomás vezetője szíves volt rendelkezésemre bocsátani, és melyekkel általános érdekességöknél fogva behatóbban foglalkozni célszerűnek találtam, Körmöcbányára a következő átlagos légtüneti adatok vonatkoznak:

Hónap	0°-ra redukált barometer-állás 700 mm.	Thermometer Celsius	Nedvesség			Havi csapadék-mennyiség mm.		
			abszolút mm higanyoszlop által kifejezve	relatív nedvesség % átlag	minimum érték %	maximum	minimum	egy napi csapadék max.
Január	15.9	2.4	3.3	81	53	101	33	31
Február	16.6	1.4	3.3	79	42	170	32	31
Márczius	10.1	1.9	4.1	76	21	177	64	36
Április	10.8	8.0	5.6	68	29	91	25	33
Május	11.5	11.3	6.7	68	23	131	57	36
Junius	13.8	17.3	6.9	66	20	136	41	55
Julius	13.7	18.2	10.8	68	30	137	17	53
Augusztus	14.2	18.7	10.4	65	26	149	7	53
Szeptember	14.3	12.4	7.7	69	26	199	25	32
Október	14.7	9.0	6.6	76	25	156	35	31
November	12.3	2.7	4.6	78	39	123	9	38
December	11.6	2.3	3.4	81	4	89	43	31
Évi közép	13.2	7.7	6.4	73	31			

Ezen táblázatból kitűnik, hogy Kőrmöcbánya város 554 m. magasságban az Adriai-tenger színe felett fekszik. A higanyoszlopnál 1873. évi dec. 9-kén 733.1 mm. maximum és ugyanazon év január 21-kén 687.9 mm. minimum észleltetett s így az ingadozás 45.2 mm. tett.

Az észlelt adatok szerint Kőrmöcbánya évi közép hőmérséke 7.7 C°. A hőmérséki ingadozások Kőrmöcbányán jelentékenyek, a mennyiben eddig hőmérséki maximum 1877. július 13-kán 32.3 C° a minimum pedig 1879. december 9-kén — 19.0 C° észleltetett, a havi hőmérséki differenciák pedig 13.2 és 29.3 C° között váltakoztak, és az eddig észlelt havi ingadozás 1877-dik

évi március hóra esik, a midőn is a hőmérsék $13\cdot4$ C°-ról $15\cdot9$ fokra emelkedett.

A hőmérséki ingadozások még feltünőbbek, ha a napi legnagyobb ingadozások, illetőleg differenciák határait szemügyre vesszük, még pedig:

január	7·1	C°	és	11·4	C°	
február	8·0	"	"	13·1	"	
március	9·5	"	"	14·7	"	
április	10·3	"	"	13·6	"	
május	9·4	"	"	16·0	"	
22-kén	13·0	"	"	29·0	"	1873. évben.
junius	8·2	"	"	15·7	"	
julius	8·4	"	"	16·2	"	
13-kán	15·1	"	"	32·3	"	1877. évben.
auguszt.	8·6	"	"	14·2	"	
szept	8·3	"	"	14·5	"	
októb.	9·2	"	"	12·5	"	
novemb.	7·0	"	"	13·5	"	
decemb.	4·6	"	"	10·7	"	

Míg tehát 1877. évben julius 13-kán a hőmérsék 7 óra lefolyása alatt $16\cdot2$ C° foknyi differenciát mutatott föl, addig oly hónap is fordult elő, melyben a napi ingadozás maximuma csak $4\cdot6$ C° tett ki és pedig 1874. dec. 30-kán; különben ezen napi ingadozások a téli zord időjárásnál alacsonyabbak, de állandóbb hőmérséknél rendszeren kisebbek szoktak lenni.

A hőmérséki viszonyok lefolyása évenként a következő szokott lenni: Január hó, melynek közép hőmérséke — $2\cdot4$ C°, első napjaiban majdnem rendszeren kemény hideggel szokott beköszönni, mely ujlag február és március első felében ismétlődik. a mennyiben a hőmérsék e két utóbbi hónapban febr. $18\cdot7$ C° és márciusban $13\cdot4$ C° leszáll. — Közép hőmérsékük $1\cdot4$ C° és $+1\cdot9$ C°.

Áprilisban emelkedve ugyan, de nagyon ingadozik a hőmérsék, a mennyiben $14\cdot3$ C°-tól $25\cdot0$ C°-ig

különbséget képes felmutatni, közép hőmérséke az előbbi két hónaphoz feltűnőbb arányban nő mert $+ 8.0^{\circ}$ fokot tesz.

Májusban az egyes napok hőmérséklete gyakran 20° fokhoz is közeledik, az eddigi feljegyzések alapján pedig a hó közép hőmérséklete $+ 11.3^{\circ}$ s ezen értéknek határai $+ 8.4$ és 15.2° , de a differenciák rendkívül nagyok, a mennyiben 18.5 és 26.4° között ingadoznak. — A hőmérő majdnem kivétel nélkül minden esztendőbe 0° alá esik. különösen a három úgynevezett fagyos szent (12—14) napjain.

A következő junius, julius, augusztus hónapok hőmérséke rendesen feltűnőbb magas hőfokot képes elérni; így 73. 75 és 77-iki juliusban csakis 3—5 napot kivéve, a hőmérő naponként 20° fok felé emelkedett.

Szeptember és október hóban ugyan 0° hőmérséklettel is meglepetik a természet, de általán e két hónap igen kedvező, kellemes időjárással szokott lefolyni.

Novemberben akár csapadékkal, hóval vagy esővel, akár a nélkül jár az időjárás, a hőmérő ingadozása jelentékenyebb már, míg decemberben állandóbb hideg mellett a naponkénti ingadozások sokszor alig $4—5^{\circ}$ fokot tesznek.

Ezen jelzett időjárás lefolyása sokszor eltéréseket szenved és a hőmérséki ingadozások rendkívüliek, a mint ez 1874. évben volt, a mennyiben április 28—30-iki fagyok és májusi 12-15-iki hófergetegek és sűrű havazások után rendkívüli meleg nyár köszönt be úgy, hogy julius hóban 93 feljegyzett észlelés alapján 54-szer 20° fok felé emelkedett.

A 31 százalék vízpárát tartalmazó légköri nedvességet illetőleg Magyarország éjszaki, valamint keleti felföldjének számos helyen tett észleletek összehasonlításából láthatni, hogy alig van egy hely, a mely oly csekély nedvességi fokot képes lenne felmutatni, mint Kőrmöcbánya.

A mi a mm.-ben kifejezett víztömeg magasságát illeti, mely az egyes hónapokban lehullott 199 mm. (1878) és 7 mm. (187) mint maximum és minimum értékekkel találkozunk, ugyanezen értékeket a lefolyt észleleti időszakra alkalmazva, 1227 mm. mint évi maximummal (1866) és 693 mm. (1873) mint évi minimummal találkozunk. Összehasonlítva megint ezen maximális és minimális értékeket a Magyarhon egész felföldjén eszközölt ide vágó észleletekkel, azt találjuk, hogy csakis három helyen jegyeztetett fel 1000 mm. magas víz-oszlop, mint egy évi csapadék eredménye, e mellet az ottani légkör nedvessége 76 és 82 százalék közt ingadozik, míg a körmöci csak 73 százalék értéket mutat fel, minek határozott oka a fensíkok és főképen, hogy a vidék egyik része kopár és így a lehullott csapadék részint a hegyoldalakról lefutva elfolyik, részint a kopár szikla talajon vagy a fensíkokon csakhamar elpárolog.

Szélirány.

A szélirány feljegyzése, mikép a többi észleletek is, napjában háromszor 7, 2 és 9 órakor szokott eszközöltetni. és egy évi 1095 feljegyzés között az északi szél iránya 486—572 mutat — Az egyes szélirányok következőleg oszolnak fel, feljegyzett évenkénti legnagyobb és legkisebb számuk szerint:

Szélirány:	maxim.	minim.
Észak-nyugati	122	95
Északí	572	486
Észak-keleti	106	99
Keleti	36	29
Dél-keleti	90	77
Déli	181	107
Dél-nyugati	47	34
Nyugati	59	43

Ebből láthatni, hogy, míg az északi három tájról jövő u. m.: észak-nyugati, északi és észak-keleti szelek maximalis számaik összege 800-at tesz ki, addig a többi öt szélirány maximuma csak 413.

Az erdőségre veszélyes szél az észak-nyugati és a völgyeknek nyugatra való nyílása folytán mint másodrendű veszélyes szél a dél-nyugati, s ezek, bár az uradalom erdőségeiben nagyobb mérvű széldöntések nem fordultak elő, a vágásirányok megállapításánál tekintetbe vették.

A széldöntéseket illetőleg az 1745-dik évi „Waldungs-Reambulations-Befund“-ban foglaltakról a következő feljegyzések itt közölhetők: „In der Kammer Seits ausgekohlten Kmotra Kohlung haben wir in Weitern Nichts anders zu observiren gehabt, als dass dato noch kein Anflug eines jungen Waldts zu sehen wäre, weilen keine Saamen Bäume vorhanden und solche von den Wind niedergeworfen worden,“ — egy másik helyen ez áll: „Von sothanne Kohlung haben wir uns auf den neuen Weg gewendet, wo der alte Högwald so von Wind ist umbgeworfen worden.“

Az Alsó-Turcseki erdőt illetőleg ez áll:

„Unter Thurz belangend, hat selbeter vorhin ihren benöthigten Bau Wald gehabt, so aber durch den grossen Sturmwind Anno 1740 völlig darnieder geworfen worden.“

A jelenlegi zólyomvölgyi erdőgondnokságra vonatkozólag a jelzett jegyzőkönyvben a következők találhatók: „dann obzwar anno 1740 durch den Wind Etwas in solcher Gegend gebrochen.“

Előforduló fanemek: az éghajlat- és a talajnek meknek megfelelnek az állabképző fanemek is, a melyek itt a lucz-, jegenye-, csekély kiterjedésben pedig erdei fenyő s végül a bükk.

A lucfenyő az uralkodó fanem, ez alkotja az ele-

gyetlen állabok nagyobb részét, holott a jegenyefenyő és bükk, leginkább luccal elegyesen jön elő.

Ezeken kívül előfordul szórványosan a vörös fenyő, kőris, szil, juhar, hárs, nyár, fűz, mezgés éger és vörös berkenye; a cserjék közül a fekete és vörös bodza, tövisbenge, som, kökény és galagonya; az erdei gyomok közül a málna, szeder, fekete áfonya és fűzike, melyek különösen a tarvágásokat lepik el. — A főfanemek a következő arányban fordulnak elő:

lucfenyő	47 ⁰ / ₁₀
jegenyefenyő	28 „
bükk	24 „
erdei fenyő	1 „

Ebből láthatni, hogy az uralkodó fanemek közül a lucfenyő van leginkább elterjedve, és támogatva az uralkodó nedves légáramlattól a legmostohább talajviszonyokkal megküzdve, a tenger színe fölé 1324 m magasságra emelkedik. — A jegenyefenyő már csak szórványosan emelkedik 1250 m. tengerfeletti magasságig, és az ezen magasságban uralkodó zord szelek és magas hóesések elől mentebb völgyekbe menekül.

A bükk a zord éghajlatot oly jól már el nem bírja, de — eltörpülve — felemelkedik szintén 1324 m magasságig.

Az erdei fenyő alárendeltebb mennyiségben és pedig leginkább a Stubnya fürdő feletti „Boura“ nevű tagban, továbbá „Pöcklstein“ alatt s végre az ugynevezett „Sikerdő“-ben meglehetősen növekvést mutat és 1000 m tengerfölötti magasságig emelkedik.

Az egyes fanemek növekvési viszonyait a helyi fatermési és növekvési táblák tüntetik ki, még pedig:

Fatermési és növekvési táblák.

Luczfenyő : I. termőhely.

Állabkor	Fatömeg- készlet	Folyó korszaki	Átlag	Kor- szaki	Egész	Hozam- százalék
		növekvés	készletsor átlaga			
év	1. kat. holdon tömörköbméter					
10	15	1.5	1.50			
20	54	3.9	2.70	22.4		
30	112	5.8	3.73			
40	182	7.0	4.55	118.2		
50	260	7.8	5.20			
60	341	8.1	5.68	264.7	135.1	0.042043
70	422	8.1	6.03		170.9	0.035284
80	498	7.6	6.23	424.7	207.5	0.030024
90	569	7.1	6.32		244.1	0.025891
100	632	6.3	6.32	570.4	280.0	0.022571
110	686	5.4	6.24		314.8	0.019822
120	731	4.5	6.09	686.2	347.8	0.017510
130	767	3.6	5.90		378.8	0.015576
140	795	2.8	5.68	766.6	407.6	0.013935
150	817	2.2	5.45		434.2	0.012552

II. termőhely.

10	13	1.3	1.30			
20	45	3.2	2.25	18.9		
30	94	4.9	3.13			
40	153	5.9	3.83	99.2		
50	218	6.5	4.36			
60	286	6.8	4.77	222.1	113.4	0.042034
70	353	6.7	5.04		143.3	0.035191
80	417	6.4	5.21	355.5	173.9	0.029974
90	475	5.8	5.28		204.5	0.025808
100	527	5.2	5.27	476.3	234.4	0.022483
110	571	4.4	5.19		263.2	0.019722
120	608	3.7	5.07	571.3	290.5	0.017441
130	637	2.9	4.90		316.2	0.015496
140	660	2.3	4.71	636.8	340.0	0.013866
150	677	1.7	4.51		362.0	0.012468

III. termőhely.

Állabkor	Fatömeg- készlet	Folyó korszaki	Átlag	Kor- szaki	Egész	Hozam- százalék
		növekvés	Készlet sor átlaga			
év	1. kat. holdon tömörköbméter					
10	10	1·0	1·00			
20	37	2·7	1·85	15·2		
30	77	4·0	2·57			
40	124	4·7	3·10	80·9		
50	177	5·3	3·54			
60	231	5·4	3·85	179·9	92·0	0·041848
70	285	5·4	4·07		116·1	0·035056
80	335	5·0	4·19	286·6	140·7	0·029780
90	382	4·7	4·24		165·1	0·025681
100	423	4·1	4·23	382·7	189·1	0·022369
110	457	3·4	4·15		212·0	0·019575
120	485	2·8	4·04	457·1	233·7	0·017287
130	507	2·2	3·90		254·0	0·015354
140	524	1·7	3·74	506·7	272·7	0·013715
150	538	1·4	3·59		290·0	0·012379

IV. termőhely.

10	8	0·8	0·80			
20	28	2·0	1·40	11·7		
30	59	3·1	1·97			
40	95	3·6	2·37	61·9		
50	135	4·0	2·70			
60	176	4·1	2·93	137·3	70·3	0·041679
70	216	4·0	3·09		88·5	0·034915
80	254	3·8	3·17	217·5	107·1	0·029599
90	288	3·4	3·20		125·5	0·025498
100	318	3·0	3·18	288·6	143·4	0·022176
110	342	2·4	3·11		160·5	0·019377
120	362	2·0	3·02	342·1	176·5	0·017110
130	377	1·5	2·90		191·4	0·015152
140	389	1·2	2·78	376·9	205·1	0·013551
150	398	0·9	2·65		217·7	0·012173

Jegenyefenyő: I. termőhely.

Állabor	Fatömeg- készlet	Folyó korszaki	Átlag	Kor- szaki	Egész	Hozam- százalék
		növekvés	Készletsor átlaga			
év	1. kat. holdon tömörköbméter					
10	14	1.4	1.40			
20	51	3.7	2.55	21.0		
30	107	5.6	3.57			
40	175	6.8	4.38	113.1		
50	251	7.6	5.02			
60	332	8.1	5.53	256.2	130.1	0.042506
70	412	8.0	5.89		165.2	0.035654
80	491	7.9	6.14	415.7	201.5	0.030471
90	565	7.4	6.28		238.2	0.026364
100	632	6.7	6.32	566.8	274.5	0.023024
110	691	5.9	6.28		310.0	0.020258
120	742	5.1	6.18	691.7	344.1	0.017960
130	784	4.2	6.03		376.5	0.016016
140	818	3.4	5.84	783.9	406.9	0.014352
150	845	2.7	5.63		435.3	0.012934

II. termőhely.

10	11	1.1	1.10			
20	41	3.0	2.05	16.8		
30	86	4.5	2.87			
40	140	5.4	3.50	90.7		
50	201	6.1	4.02			
60	266	6.5	4.43	205.2	104.2	0.042514
70	330	6.4	4.71		132.4	0.035574
80	393	6.3	4.91	332.9	161.4	0.030421
90	453	6.0	5.03		190.8	0.026363
100	506	5.3	5.06	454.1	219.9	0.023010
110	553	4.7	5.03		248.3	0.020258
120	593	4.0	4.94	553.4	275.5	0.017931
130	626	3.3	4.82		301.3	0.015997
140	652	2.6	4.66	625.7	325.5	0.014316
150	673	2.1	4.49		348.1	0.012399

III. termőhely.

Állabor	Fatömeg- készlet	Folyó korszaki	Átlag	Kor- szaki	Egész	Hozam- százalék
		növekvés		Készletsor átlaga		
		1. kat. holdon tömörköbméter				
év						
10	9	0·9	0·90			
20	31	2·2	1·55	13·0		
30	65	3·4	2·17			
40	106	4·1	2·65	68·6		
50	152	4·6	3·04			
60	201	4·9	3·35	155·1	78·9	0·042459
70	249	4·8	3·56		100·1	0·035564
80	296	4·7	3·70	251·1	122·0	0·030328
90	340	4·4	3·78		144·0	0·026250
100	380	4·0	3·80	341·1	165·8	0·022919
110	414	3·4	3·76		187·0	0·020107
120	444	3·0	3·70	414·6	207·3	0·017849
130	468	2·4	3·60		226·5	0·015894
140	486	1·8	3·47	467·6	244·4	0·014198
150	500	1·4	3·33		261·1	0·012754

IV. termőhely.

10	6	0·6	0·60			
20	21	1·5	1·05	8·8		
30	44	2·3	1·47			
40	71	2·7	1·78	46·3		
50	102	3·1	2·04			
60	135	3·3	2·25	104·1	53·0	0·042453
70	167	3·2	2·39		67·3	0·035513
80	198	3·1	2·48	168·3	81·9	0·030281
90	228	3·0	2·53		96·6	0·026190
100	254	2·6	2·54	228·4	111·2	0·022842
110	276	2·2	2·51		125·3	0·020031
120	295	1·9	2·46	276·3	138·6	0·017749
130	310	1·5	2·38		151·3	0·015724
140	320	1·0	2·29	309·4	163·1	0·014040
150	328	0·8	2·19		173·8	0·012601

Bükk: I. termőhely.

Állabkor	Fatömeg- készlet	Folyó korszaki	Átlag	kor- szaki	Egész	Hozam- százalék
		növekvés	készletsor átlaga			
év	1. kat. holdon tömörköbméter					
10	9	0·9	0·90			
20	33	2·4	1·65	13·6		
30	66	3·3	2·20			
40	105	3·9	2·63	69·3		
50	146	4·1	2·92			
60	186	4·0	3·10	147·8	76·9	0·040312
70	223	3·7	3·19		95·4	0·033438
80	257	3·4	3·21	224·0	113·7	0·028232
90	286	2·9	3·18		131·4	0·024200
100	311	2·5	3·11	286·4	148·2	0·020985
110	333	2·2	3·03		164·1	0·018464
120	354	2·1	2·95	333·8	179·1	0·016471
130	371	1·7	2·85		193·3	0·014744
140	384	1·3	2·74	370·8	206·5	0·013269
150	393	0·9	2·62		218·7	0·011979
160	401	0·8	2·51	393·2	229·8	0·010923

II. termőhely.

10	7	0·7	0·70			
20	26	1·9	1·30	10·7		
30	53	2·7	1·77			
40	85	3·2	2·13	55·7		
50	118	3·3	2·36			
60	151	3·3	2·52	119·7	62·0	0·040661
70	183	3·2	2·61		77·2	0·033808
80	211	2·8	2·64	183·5	92·4	0·028571
90	237	2·6	2·63		107·2	0·024534
100	259	2·2	2·59	237·2	121·3	0·021352
110	278	1·9	2·53		134·8	0·018769
120	297	1·9	2·48	279·0	147·6	0·016802
130	313	1·6	2·41		159·8	0·015081
140	324	1·1	2·31	312·4	171·2	0·013493
150	333	0·9	2·22		181·7	0·012218
160	341	0·8	2·13	333·2	191·4	0·011129

III. termőhely.

Állabkor	Fatömeg- készlet	Folyó korszaki	Átlag	Kor- szaki	Egész	Hozam- százalék
		növekvés	készletsor átlaga			
év	1. kat. holdon tömörkőbméter					
10	5	0·5	0·50			
20	20	1·5	1·00	8·0		
30	40	2·0	1·33			
40	64	2·4	1·60	42·1		
50	90	2·6	1·80			
60	117	2·7	1·95	91·6	47·2	0·041314
70	142	2·5	2·03		59·2	0·034291
80	166	2·4	2·08	143·0	71·2	0·029213
90	187	2·1	2·08		83·0	0·025060
100	207	2·0	2·07	187·8	94·5	0·021905
110	224	1·7	2·04		105·6	0·019327
120	240	1·6	2·00	224·6	116·2	0·017212
130	254	1·4	1·95		126·3	0·015439
140	265	1·1	1·89	253·9	135·8	0·013918
150	273	0·8	1·82		144·7	0·012578
160	280	0·7	1·75	273·1	153·0	0·011438

IV. termőhely.

10	4	0·4	0·40			
20	13	0·9	0·65	5·6		
30	27	1·4	0·90			
40	44	1·7	1·10	28·5		
50	62	1·8	1·24			
60	82	2·0	1·37	63·5	32·5	0·042154
70	101	1·9	1·50		41·1	0·035036
80	120	1·9	1·50	102·0	49·9	0·030060
90	138	1·8	1·53		58·8	0·026020
100	154	1·6	1·54	138·4	67·6	0·022781
110	169	1·5	1·54		76·2	0·020210
120	183	1·4	1·53	169·5	84·6	0·018085
130	195	1·2	1·50		92·6	0·016199
140	205	1·0	1·46	195·1	100·3	0·014556
150	213	0·8	1·42		107·6	0·013197
160	220	0·7	1·38	213·1	114·4	0·012063

d) Jogi viszonyok.

Urbéri viszonyból származó terhek az erdőbirtokra befolyással nincsenek, mert azok rendezése mindenütt keresztül vittetett.

Az úgynevezett csepcsényi erdőt illetőleg megjegyzendő, hogy ezen erdőre vonatkozólag a fennálló szerződések által korlátolt faizás a mindkét csepcsényi nemes családok részéről gyakorlatban van.

Az erdőbirtokra nehezedő teher még a következő.

A város az 1880-dik évi erdő-egyezség alapján, évente bizonyos mennyiségű feküfát köteles a körmőci m. k. bányamunkásoknak kiszolgáltatni Ezen szolgálatom — bizonyos személyekhez kötve lévén — évről évre apad s idővel teljesen meg fog szűnni. Ez erdőbirtokkal összekötött jogok: a vadászat, halászat és a vízjog.

A vadászati jog a kezelő erdőtiszteknek van használatba átengedve s évenként 25 frt. 50 krt. jövedelmez; a halászati jog a halállománynak szaporítása céljából bérbe nem adatott és a halállomány kiméltetik.

A vízijogot Körmőcbánya város az 1879 évi XXXI. és 1885. évi XXIII. t. cz. értelmében gyakorolja.

e) Gazdasági viszonyok. Általános rész.

Mielőtt az erdők a város tulajdonába átmentek, csak fölületes tapasztalati adatok alapján, minden üzemterv nélkül kezeltettek, úgy, hogy a fahozam 100 éves forda mellett holdankint megközelítőleg 2.53 m^3 -re, a csepcsényi faizással terhelt erdőben pedig 80 éves forda mellett holdankint 1.7 m^3 -re lett megállapítva. Ezen holdankénti fahozamnak megfelelően az egész területről átlagosan évente 43489 m^3 fatömeg használtatott ki, a mely a kincstári bányászat, fémkohászat, erdészet, Körmőcbánya városa Felső- Alsó-Turcsek, Blaufusz, János-hegy volt urbéri községek mű- és tüzelőfa-szükségletének fedezésére fordítottatott.

Amint azonban az erdőbirtok az 1880-dik évi egyez-

ség alapján Kőrmöc sz. k. v. főbányaváros tulajdonába átment. a fennjelzett gazdálkodási módnak beszüntetése annál is inkább elodázhatlan lett, mert az erdő. mint községi birtok, az 1879 évi XXXI. t. c. 17. §-a alá tartozván, rendszeres üzemterv alapján kezelendő volt.

Kőrmöcbánya városa nem is késett a törvényes rendelkezésnek eleget tenni, hanem azonnal, amint az erdők tényleges birtokába jutott, az erdők berendezéséhez látott.

Ez erdőség a város céljainak és a földfelület alakjához mért megfelelő módon kihasználása, az erdei termények értékesítése és a csepcsényi erdőben fennálló faizás, nemkülönben annak tekintetbe vétele mellett, hogy az erdőség két törvényhatóság területén fekszik, az erdőbirtok négy üzemosztályra osztatott és pedig:

1. a zólyomvölgyi üzemosztály	2440.7 hold erdőterülettel		
2. Felső-Turcseki	7596.2	"	"
3 Stubnyai A)	6767.0	"	"
4. " B)	573.7	"	"

Ezen beosztás szerint a zólyomvölgyi üzemosztály, a mely egészen Kőrmöcbánya város határában és Bars megye törvényhatósága területén fekszik, egy erdőgondnokságot képez, és fahozama egyedül a város és lakosainak épületi-, mű- és tűzifa szükséglete fedezésére fordíttatik.

A turcseki üzemosztály egészen Turóc s csakis 776.8 holdja Bars vármegye törvényhatósága területéhez tartozik. Az erdőterület Felső- és Alsó-Turcsek és egy része Blaufusz község határában. egy külön álló erdőgondnokságot képez, és fahozamának 78%-a piacra bocsátatik, 22% pedig fenntartatik saját szükségletre és a kőrmöci raktárban értékesíttetik.

A stubnyai A) és B) üzemosztály szintén Turócz megye törvényhatósága területén Felső-, Alsó-Stubnya, Cseremosno, Háj, Szklenó és Dubova községek határában fekszik. Az A) üzemosztály hozamának 76%-ka

piacra bocsáttatik, 24°/-ka pedig saját szükségletre tartatik fenn. A B) üzemosztály fahozamából a fennálló szerződés alapján biztosított faizás elégittetik ki.

Ezen gazdasági beosztás alapján a részletes rendezési munkát a besztercebányai m. k. erdőrendezőség eszközölte és a rendszeres gazdasági üzemtervek — a mint már említve volt — 1885. és 1886 évben nyertek felsőbb jóváhagyást. Ezek szerint:

I.

A zólyomvölgyi erdőgondnokság egy külön üzemosztályt képez azért, mert a terület alakulásánál fogva, a mennyiben éles természetes határokkal biró egy fővölgyet képez, Kőrmöcbánya városa felé vezető kiszállítási iránynyal és a mennyiben — mint már említett — fahozama a város céljainak megfelelően csupán csak a város és lakossága szükségletét tartamosan fedezi, tehát általában a természeti és gazdasági viszonyainál fogva, egy külön vált gazdasági egészet képez.

Ezen üzemosztályra vonatkozó és az erdőrendezőség által szerkesztett üzemterv adatai a következők:

1. Terület.

Az üzemosztály 2440·7 hold tiszta erdő és az erdőbirtokhoz tartozó 23·9 hold egyéb területtel bir.

2. Fanemek, üzem mód.

Az erdőgondnokság, illetve az üzemosztály uralkodó fanemei: a lúç, jegenye-fenyő és bükk. Ezeknek továbbra való tenyésztése határozottatott el, még pedig a hegyoldalak alsó és enyhébb éghajlatu részeiben egyenlő elegyarányban a jegenye és lúçfenyő, ellenben a hegyek legfelsőbb zordabb éghajlatu részeiben 70° lúç és 30° bükk, a déli meredek hegyoldalakon, hol egyes kisebb tarvágatok alkalmazása által az erdőtalaj elsilányult, a

kőris vetés útján telepítendő. A jegenyefenyő, a mely az erdőgondnokság területének 43%-kát foglalja el, jövőre is —, az erdei — vörös fenyő, kőris, juhar és szil eddig alárendelt mennyiségben előforduló fanemek továbbra is tenyésztenők. A 25" lejtőségünél meredekebb osztatok kivételével a tarvágásban kezelt szálerdőüzem választatott.

Az üzemmódot illetőleg a jelen félfordaszak végével a nagyméltóságú földművelés, ipar- és kereskedelemügyi m. k. ministerium 1886. évi 45757. sz. rendelete alapján ezen berendezés változást fog szenvedni, a mennyiben elrendeltetett, hogy az időközben véderdőnek kihasított 131·5 hold és a városiaknak mulató helyül szolgáló 34·8 hold erdőrészlet a rendszeres gazdálkodásra berendezett erdők állományából kivonandó, és így jövőben külön egy üzemosztályt fog képezni a rendszeres gazdálkodásra berendezett erdő; egy második üzemosztályt pedig a véderőterület — végül egy harmadikat a mulató helyül szolgáló erdőrészlet képezend.

3. Fordatartam.

Mintán az állabok főfanemei, t. i. a lúcs- és jegenyefenyő, 100 éves korukban — növekvési viszonyaiknál fogva — ejtési érettségüket elérik, azaz a legnagyobb és legértékesebb fatömeget adják, a fordartartam 100 évre állapítottatott meg és az 20—20 éves fordaszakokra osztatott.

4. A felujítási mód.

A tarvágás után kihasznált osztatok fele részben lúcs- és fele részben jegenyefenyő csemetékkel ültetendők be, azon osztatok pedig, a melyek fekvésüknél fogva tarvágás után, ki nem használhatók, felujító vágásokban kezelendők úgy, hogy az első úgynevezett elővágat alkalmával a fák egyenlő felosztása mellett kivált a lúcs- és bükk egyedek 0·4 zárlatig kihasználtatnak, a

túlnyomó számban visszamaradó jegenyefenyő pedig, mihelyt a területet bevetette, kihasználják. A végvágás utáni egy év múlva az előforduló hézagok 3 éves lúccsemetékkel ültetendők be.

A tarvágásokban egyes kőris, juhar, szilmagfák tultartatnak.

5. A terület gazdasági beosztása.

Az üzemosztály három vágássorozatba, és minden vágássorozat 100 éves fordának megfelelő 5 tagba osztott.

A vágás sorozatok képzésénél az uralkodó szelek iránya, a kihasználás célszerű eszközlése, az állabok jelen állapota és a fa feldolgozása és kiszállításának lehetősége vétetett tekintetbe.

6. A hozamnak és a kihasználás sorrendjének megállapítása.

a) A célbavett szabályos állapot kimutatása.

Állapot	I		II		III		IV		V		Tisztás	
	81—100		61—80		41—60		21—40		1—20			
	éves		éves		éves		éves		éves			
	k o r o s z t á l y											
	v.	I t. h.	v.	I t. h.	v.	I t. h.	v.	I t. h.	v.	I t. h.	v.	I t. h.
k a t. h o l d a k b a n												
Szabályos fordaszaki te- rület	441·3	358·1	515·2	358·1	508·7	358·3	503·6	358·3	471·9	358·3	—	—
Jelen	396·8	317·3	479·6	359·0	687·6	502·3	534·8	370·1	334·7	236·3	7·2	6'0
Tehát jelenleg	több	—	—	—	0·9	178·9	44·0	31·2	11·8	341·9	242·3	
	kevesebb	44·5	40·8	35·6	—	—	—	—	—	130·0	116·0	—

b) Hozamszabályozás.

A hozamszabályozás a térszakozás és pedig az egyenlő termőképességre átszámított terület szerint eszközöltetett s az egész fordatarantamra (1883—1983-ig) terjesztetett ki. Az a) alatti táblázatból kivehető, hogy az egyes fordaszakokban a szabályszerű vágásterület kihasználása megengedhető, mert ha nem is egyenlők az I-ső termőhelyre átszámított területek az egyes fordaszakokban a szabályos vágás területtel, mégis fedezendi az első korosztályu állabok kismérvű hiányát a III-ik korosztály fölöslege. E szerint a célbavett térszakozás mellett kevés és alárendelt eseteket kivéve. mindig a fordakort megközelítő koru állabok jönnek kihasználás alá.

Az egyes fordaszakokba sorozott használatok a következők:

Hozam	I 1884—1903			II 1904—1923			III 1924—1943			IV 1944—1963			V 1964—1983		
	F o r d a s z a k														
	va- lódi	I t. h. átsz.	faho- zam	va- lódi	I t. h. átsz.	faho- zam	va- lódi	I t. h. átsz.	faho- zam	va- lódi	I t. h. átsz.	faho- zam	va- lódi	I t. h. átsz.	faho- zam
	terület			terület			terület			terület			terület		
	kat. hold		m ³	kat. hold		m ³	kat. hold		m ³	kat. hold		m ³	kat. hold		m ³
Fordaszaki	448.4	358.1	148717	505.1	358.1	152193	506.7	358.3	146731	493.7	358.3	153316	480.3	358.3	158931
Évi	22.42	17.90	7436	25.25	17.90	7610	25.33	17.91	7337	24.68	17.91	7636	24.01	17.91	7946

A terméstét ellenőrző sommás számítása szerint 7845 m³.

A tényleges kihasználásra nézve csakis a szakozás által megállapított fordaszaki terület mérvadó lévén, ehhez képest az I-ső fordaszak első felére előírt használatok a következők:

c) Főhasználatok.

I. v. s.	82·3	valódi h.	65·3	I t. h. átsz. hold	26827 m ³ .
II. v. s.	(a tulságos áldozatok mellőzése céljából szünetel).				
III. v. s.	138·0	valódi h.	114·0	I t. h. átsz. hold	54301 m ³
Összesen	220·3	valódi h.	179·3	I t. h. átsz. hold	81128 m ³ .
10% apadékot levonva marad					73015 m ³ .

Evi vágás terület

és hozam 22·03 valódi h. 17·93 I t. h. átsz. hold 7302 m³.

d) Előhasználatok.

I. v. s.	61·2	hold	4795 m ³ .
II. v. s.	122·0	"	2198 m ³ .
III. v. s.	101·7	"	1890 m ³ .
Összesen	284·9	hold	8883 m ³ .
vagyis évenként			888 m ³ kihasználható.

e) Mellékhasználatok.

I. v. s.	435·3	hold legeltetés	
II. v. s.	604·3	"	2·06 hold fűkasztás
III. v. s.	549·6	"	3·7 " "
Összesen	1589·2	hold legeltetés	5·7 hold fűkasztás.

A legeltetésre juh és szarvasmarha bocsátható.

f) Felujítások.

I. v. s.	134·0
II. v. s.	9·1
III. v. s.	154·3
Összesen	297·3.

Évenként 29·7 hold felujítandó és ezen kívül 4·2 hold kiegészítendő.

II.

Turcseki üzemosztály.

A második vagyis turcseki üzemosztály képzésére ugyanazon elvek és körülmények voltak a mérvadók, mint a zólyom-völgyi üzemosztálynál. — Itt is főfigyelem fordított a faanyagok kiszállításának irányára

a mely a völgyeket kíséri, és bár az üzemosztály több völgyben elterjed, mindenike felső Turcseken a Turóc völgyében egyesül és Szklenó község felé vezető fő-völgyben kiszállítási irányát betartja.

Ezen üzemosztály a jóváhagyott rendszeres gazdasági terv szerint a következőképen kezelendő:

1. Terület,

Az üzemosztály 7596.2 hold erdő és 92.9 hold az erdő birtokhoz tartozó egyéb területtel egy erdőgondnokságot képez.

F a n e m e k, ü z e m m ó d.

Ez erdőgondnokság illetve az üzemosztály uralkodó fanemei a luc, jegenye, fenyő és bükk; még pedig;

a lucfenyő a terület 42 $\frac{1}{10}$ -kát.

a bükk „ 32 „

a jegenyefenyő „ 26 „

foglalja el.

A juhar, kőris, szil, erdei és vörös fenyő csak szórványosan jönnek elő.

Ezen felsorolt uralkodó fanemek közül a hegyoldalak alsó szelidebb éghajlatú részeiben egyenlő elegyarányban a jegenye és lucfenyő, ellenben a hegyek legfelsőbb zordabb éghajlatú részeiben a területek 0.7 lucfenyő, 0.3-dén pedig a viharoknak legjobban ellentálló bükk tenyésztendő.

Ezekon kívül megfelelő helyeken vörösfenyő, kőris és juhar tenyésztendő.

A jegenyefenyő, az ötvenes években alkalmazott tarvágások következtében, sok helyen bükk által szorított ki, és tekintve azt, hogy megfelelő termő helyi viszonyok között a növekvési viszonyai igen kedvezők, szívós természeténél és kifejlődött gyökérzeténél fogva a szélviharok támadásainak jól ellent áll, szúróvar pusztításának nincs kitéve, az erdő talajt pedig jó-

karban tartja; ennélfogva jövőben a jegenyefenyőnek nagyobb mérvben való tenyésztése szükséges.

Ezen erdő-gondnokság üzem módjául a tarvágásban kezelt szálerdőüzem választatott.

Kivételt a 25⁰-nál nagyobb lejtten biró osztagok képeznek, a melyek fokozatos felujító vágás alkalmazásával kezelendők.

3. Fordatartam.

Az 1881. és 1882. évi erdő-rendezés alkalmával tapasztalt növekvési viszonyoknál fogva különösen a luc- és jegenye fenyő 100 éves korukban érettségüket elérik, illetőleg a legnagyobb és legértékesebb fatömeget adják: ennélfogva 100 éves forda állapittatott meg, a mely öt 20—20 éves fordaszakra osztatott.

4. A felujítási mód.

Ezen üzemosztályban követendő felujítási módra nézve az üzemterv a következő határozatokat foglalja magában. A 25⁰-nal nagyobb meredekséggel biró osztagokban a természetes felujítás foganatosítandó oly képen, hogy ott két izbeni vágás alkalmaztassék. — Az első, vagyis vető vágás alkalmával a fák egyenlő elosztása mellett, kivált a bükk és lucfenyő egyedek 0.4 zárlatig kiszedendők.

A 0.4 zárlatban álló, túlnyomólag jegenyefenyő a területet bevetvén s miután esetleg a magfák oltalma alatt jegenyefenyő vetés vagy ültetés eszközöltetett, ezen 0.4 zárlatban levő fák a serdény kimélése mellett ki használtatnak. — Egy év mulva a területen található hézagok beültetendők. — A tarvágásokkal kihasználandó osztagok két évre köztes használatra adhatók ki.

Hogy a természetes uton való felujítás minél sikeresebb legyen, minden kihasználandó osztag 5 éves elő tilalom alá helyezendő.

5. A terület gazdasági beosztása.

Az üzemosztály a kisebb vágás-sorok által elérendő szabadabb mozoghatás kedvéért nyolc vágás-sorozatba osztatott, minden vágás sorozat pedig a 100 éves fordának megfelelőleg 5 tagba.

A vágás sorok képzésénél tekintetbe vétettek az uralkodó szelek iránya, a kihasználás célszerű elhelyezése, a állabok jelen állapota s végre a fa feldolgozásának és kiszállításának lehetősége.

A vágás sorozatok és tagok állandó beosztást képezvén, a természetben két m. széles nyiladékokkal és 1 m. magas kődombok által körülvett számozott jelző oszlopokkal kellően és állandóan elhatároltattak.

6. A hozamnak és a kihasználás sorrendjének megállapítása.

a) A célba vett szabályos állapot kimutatása,

Állapot	I		II		III		IV		V		Tisztás	
	81	100	61—80		41—60		21—40		1—20			
	éves		éves		éves		éves		éves			
	k o r o s z t á l y											
	valódi	I. t. m. h. átszám.	valódi	I. t. m. h. átszám.	valódi	I. t. m. h. átszám.	valódi	I. t. m. h. átszám.	valódi	I. t. m. h. átszám.		
k a t. h o l d a k b a n												
Szabályos	1475	1189.8	1420.4	1189.8	1530.1	1189.8	1645.7	1189.8	1525.0	1189.0	—	—
Jelen	1366.1	1049.3	1436.0	1207.9	1678.6	1343.8	1405.5	1040.5	1685.8	1288.5	24.2	19.1
Tehát jelenleg	több		15.6		18.1		148.5		154.0		1710.0	
	kevesebb		108.9		140.5		—		240.2		1307.6	
	—	—	—	—	—	—	—	—	185.0	117.7	—	—
	108.9	140.5	—	—	—	—	240.2	149.3	—	—	—	—

Ezen átnézetből kivehető, miszerint a korosztályok felosztása kivált az I. és V. korosztálybeli állaboknál a múlt forda végével történt túلكihasználás

folytán kedvezőtlen, mert az érett állabokban 100 hold hiány a legfiatalabb korosztálybelieknél 185 hold többlet mutatkozik.

b) Hozam szabályozás, A hozam szabályozás a tér szakozás, és pedig az egyenlő termőképességre átszámított terület szerint eszközöltetett, s az egész fordatarstartamra (1894—1983) terjesztetett ki.

Ha az egyes korszaki terület-összegeket összehasonlítjuk a szabályszerű forgaszaki területtel, akkor kitűnik, hogy ezen fordá tartama alatt, s így az egyes fordaszakokban is a szabályszerű vágás terület kihasználható. — Mert ha nem is egyenlők az I-ső termőhelyre átszámított területek az egyes fordaszakokban kitüntetett szabályos vágás-területtel. mégis a II. és III-dik korosztályú állabok főlőslege fedezendi az első korosztályú állabok tetemes hiányát.

E szerint a célba vett térszakozás mellett, kevés és alárendelt eseteket kivéve, mindig a fordakort megközelítő korú állabok jönnek kihasználás alá.

Az egész hozam-szabályozás eredménye az általános üzemterv továbbá a részletes tarlasztási, részletes előhasználati és a részletes felújítási terv levén, azok rövid tárgyalása itt következik.

1. Az egyes fordaszakokba sorozott használatok.

Hozam	I. 1884—1903			II. 1904—1923			III. 1924—1943			IV. 1944—1963			V. 1964—1983		
	F o r d a s z a k														
	valódi	I. t. h.	fahozam	valódi	I. t. h.	fahozam	valódi	I. t. h.	fahozam	valódi	I. t. h.	fahozam	valódi	I. t. h.	fahozam
	terület	átsz.		terület	átsz.		terület	átsz.		terület	átsz.		terület	átsz.	
	kat.	hold	m ³	kat.	hold	m ³	kat.	hold	m ³	kat.	hold	m ³	kat.	hold	m ³
ordaszaki	1455·5	1189·8	463187	1430·2	1189·8	482016	1598·0	1189·8	463196	1557·0	1189·8	528413	1540·0	1189·9	55774
ri	72·7	59·4	23009	71·5	59·5	24101	79·9	59·5	23309	77·8	59·5	26420	77·0	59·5	2788

A termés tét ellenőrző sommás számítása szerint:

$$IH = \frac{IN + SZ.N.}{2} + \frac{IK - SZ.K.}{F} =$$

$$\frac{23253 + 28506}{2} + \frac{1100850 - 1265664}{100} =$$

$$= 24231 \text{ m}^3.$$

A tényleges kihasználásra nézve csak a szakozás által megállapított fordaszaki terület a mérvadó, melynél többet az egyes fordaszakok tartama alatt kihasználni nem szabad s e szerint:

2. Az első fordaszak I-ső felére tervezett főhasználatok.

1883—1893. évig kihasználendő 731·7 hold valódi 594·9 I. t. h. és 218228. m³. Évi vágástér és hozam = 73·2 h. val. 59·5 I. t. h. = 21823 m³.

Ezen tarlasztási terv sommázatából kitűnik, hogy az első félfordaszak (1884—1893 évig) tartama alatt összesen évenként 73·2 valódi és 59·5 I. tsh. osztályra átszámított hold jön ki használás alá.

3. A tervezett előhasználatok.

1884—1893. évig összesen 723·9 hold = 41109 m vagyis évenként 4111 m.³ használható ki.

4. Mellék használatok.

Az első fordaszak első felében összesen 5035·3 legeltethető. — Legeltetésre juh és szarvasmarha bocsájtható.

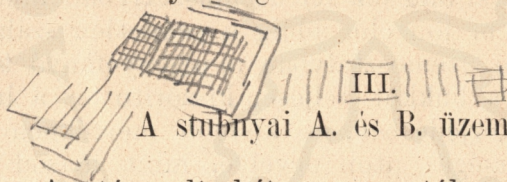
Megjegyeztetik, hogy a mellékhasználati terv összeállításánál a fő figyelem arra fordított, hogy az összes vágás-területek a fiatalosok, míg a marha szája alól ki nem nőttek, de legalább a 20-dik évig, továbbá a felujítási tervbe felvett tisztások és kiegészítésre, vagy után-pótlásra felvett fiatalosok, ép úgy azon

meredek erdőrészek, hol a legelő marha a talajban kárt okozhat, és végre azon kisebb területek, melyek más tilalmazott területek közé esvén, azok károsítása nélkül nem volnának legeltethetők, mint legeltetésre tilalmazott területek ezen mellékhasználati tervből ki hagyassanak.

Az első félfordaszakban kihasználásra előirt osztatok egyáltalán nem vétethettek fel a mellék használati tervbe ; a második félfordaszak alatt kihasználandók pedig csak 5 évig lesznek legeltethetők.

5. Az első fordaszak első felére tervezett felujítások.

1884—1893-ig összesen 1004.7 hold vagyis évenként legkevesebb 100.5 k. hold vágás beerdősítése és 41.6 k. holdnyi kiegészítések irattak elő.

A stubnyai A. és B. üzemosztály.

A tárgyalt két üzemosztály képzésére befolyó tényezők alapján a stubnyai uradalom A) üzemosztálya külön-, B) üzemosztálya pedig még azon, a jelen értekezés I-ső részében előadott faizásnál fogva, külön mint önálló egy egészet képező erdőtest hasíttatott ki és mindkettő egy kezelési területet, illetőleg a stubnyai erdő-gondnokságot képezi.

1. Terület.

Az A) üzemosztály 6767.0 hold erdő és erdőhöz tartozó 345.3 hold egyéb
összesen 7112.3 hold területtel.

A B) üzemosztály	573·7 hold erdő és erdőhöz
tartozó	6·2 hold réttel
összesen	579·9 holddal bir.

2. Fanemek, üzem mód.

Az erdőgondnokság illetőleg a két üzemosztályban uralkodó fanemek a következő területeket foglalják el:

	A) üzemoszt.	B) üzemoszt.	Össz. k. h.	Százalék
Lucfenyő	3855·8	198·4	4054·2	55
Jegenyefenyő	1489·3	369·3	1858·6	25
Bükk	1249·3	—	1249·3	17
Erdei fenyő	172·6	6·0	178·6	3
Összesen	6767·0	573·7	7340·7	100

Ezekből az egész erdőgondnokságra vonatkozó fanem százalék látható, és míg az A) üzemosztályban a lucfenyő mint főfanem jön elő, addig a rendetlen száraló üzemben kezelt B) üzemosztályban a jegenyefenyő túlsúlyra vergődött, a bükköt teljesen kiszorította; a lucfenyő nagyobb kiterjedésben, és kisebb mértékben az erdei fenyő mesterséges uton nevelve, mint másod és harmadrendű fanemek szerepelnek.

A lucfenyővel a legváltozatosabb elegyarányban a völgyek mentén a jegenye, a magas hegyoldalakon és hegyormokon a bükk található. A szórványosan előforduló fanemek, a juhar, melyet gyakran völgyektől a legmagasabb lejtőig, a köris és szil, melyeket csak a védettebb völgymedrekben, az uralkodó fanemek között elszórva láthatunk. Elszórtan vörös tenyő jön is elő.

Az elősorolt fanemek növekvési viszonyait, a jövőre telepítendő fanemek helyes megválasztása céljából megvizsgáltatván, észleltetett, hogy az A) üzemosztály V. és VI. vágás sorozatából álló, mély, nedves, márgás agyagtalajjal bíró Sikerdőben a tenyeres gyökérzetű lucfenyves a szívós márga rétegen keresztül hatolni nem bír.

ván, minden tekintetben kóros növekvést mutat. Ilyen viszonyok között a lucfenyő a Sikerdőből I-ső fordá alatt egészen kiszorítandó s leginkább a többi I—IV. v. sorozatokban jegenyefenyővel tenyésztendő, a Sikerdőben pedig a jegenyefenyő 0·6, a kőris szil, juhar pedig 0·4 elegyarányban telepítendő.

A jegenyefenyő tenyészhatára — 1250 m. — felett, a jelen állabok kihasználása után a terület 0·3-e csoportokban vörösfenyővel, 0·7-e pedig lucfenyővel felújítandó.

Egyes meredek hegyoldalak kőgörgeteges részeiben kőris és juhar telepítendő. A gazdasági igényeknek meg nem felelő bükk, az A) üzemosztályból kiszorítandó, illetőleg csakis a viharoknak kitett lejtőkön, mint a lucfenyőt a széldöntés ellen védő fanem 0·3 elegyarányban tűrendő.

B) üzemosztály nedves talaju osztágaiban a jegenye 0·7 a kőris pedig 0·3 elegyarányban. a többi szárazabb talaju osztagokban a jegenyefenyő 0·7, a lucfenyő 0·3 arányban tenyésztendő.

Az A) és B) üzemosztályra nézve a szálerdő üzem- és a kihasználás tarvágás, illetőleg 25°-nál meredekebb lejteken, vagy jegenyefenyővel zárlatba hozandó osztagokban, fokozatos felújító vágások eszközlése — állapíttatott meg.

3. Fordatartam.

Az uralkodó és tenyésztendő fanemek növekvési viszonyait és a gazdaság célját szem előtt tartva, a mennyiben fűrésztönk — és vastagabb épületfa termelése céloztatik: az A) üzemosztályra 100 éves — a B) üzemosztályra pedig 80 éves fordá állapíttatott meg azon okból, mert ezen faizással terhelt üzemosztály fahozama hivatva van — a korfokozatok kedvezőtlen elosztása mellett is a házi és szerződésileg biztosított faizási szükségletet fedezni.

4. Felujítás módja.

A felujításra nézve az üzemterv a következőket rendeli: A felujítás majd természetes — majd mesterséges uton foganatosítandó. — Előbbinek a 25'-nál meredekebb osztagokban lévén helye, itt két vágás alkalmazandó, oly módon, hogy a vetővágásnál a lucegyedek 0·4 zárlatig kiszedendők, a visszamaradó nagyobb részt jegenyefenyő, a terület bevetése után megfelelő időben a serdény kimélése mellett óvatosan kihasználható. — A visszamaradó hézagok lucfenyővel — ültetés útján — illetőleg a B) üzemosztályban körissel kijavítandók.

5. A terület gazdasági beosztása.

A stubnyai erdőgondnokság, mint említve volt, különböző jogi viszonyok — s alkalmazandó különböző forda — következtében két u. m. A) és B) üzemosztályra A) üzemosztály pedig 6. v. s. és 30 tagra — a B) üzemosztály 1. v. s. és 4 tagra osztatott. — Ezen beosztásnál és a szabályos vágássorrend megállapításánál tekintetbe vétetett az uralkodó veszélyes szelek iránya, az állabok jelenkora, a kihasználás célszerű eszközlése, a kiszállítás és felujítás megkönnyítése.

A vágássorozatok és tagok állandó beosztást képezvén, a természetben 2 m. széles nyiladékokkal és 1 m. magas kődombok által körülvett, számozott, jelző oszlopokkal kellően és állandóan elhatároltattak.

6. A hozamoknak és a kihasználás sorrendjének megállapítása.

A jelen állapotnak a szabályos állapottal való összehasonlítása, a korfokozatok összesítéséből a következő képet adja:

Állapot

Allapot											
I		II		III		IV		V		Tisztás	
81—100		61—80		41—60		21—40		1—20			
k o r o s z t á l y											
val.	I. t. m.	val.	I. t. m.	val.	I. t. m.	val.	I. t. m.	val.	I. t. m.	val.	I. t. m.
k a t a s t e r i h o l d a k b a n											

A) ű z e m o s z t á l y

Szabályos	1353.4	1020.7	1353.4	1020.7	1353.4	1020.8	1353.4	1020.8	1353.4	1020.8	
Jelen	1123.3	809.3	662.3	504.0	2055.0	1570.6	1431.7	1047.0	1052.5	825.5	442.2 347.4
Itt jelen- leg { több kevesebb					701.6	549.7	78.3	26.2	1494.7	1172.9	
	230.1	211.4	691.1	516.7					141.3	152.1	

B) ű z e m o s z t á l y

Szabályos			143.4	113.7	143.4	113.8	143.4	113.8	143.5	113.8	
Jelen					338.4	273.5	173.4	130.7	49.9	41.1	12.0 9.8
tehát je- lenleg { több kevesebb					195.0	159.7	30.0	16.9	61.9	62.9	
			143.4	113.7					81.6	62.9	

A korfokozatok ezen átnézetéből kivehető, miszerint a korosztályok felosztása úgy az A) mint a B) üzemosztályban kedvezőtlen, mert az A) üzemosztály I. és II-dik korosztálybeli vágható és közel vágható állabokban $230 + 690 = 920$ hold hiány — a közép és ifjabb korú állabokban ellenben ugyanynyi $701 + 78 + 141 = 920$ hold többlet mutatkozik.

A B) üzemosztályban az I-ső korosztálybeli vágható állabok teljesen hiányzanak, miglen a közép és ifjabbkorú állaboknál ugyanannyi többlet mutatkozik.

b) Hozam-szabályozás.

A hozam-szabályozás az egyenlő termő képességre átszámított terület szerint a térszakozás alapján eszközöltetett és az egész fordartartamra terjesztett ki.

Ha az A) üzemosztály korosztály táblázatában ki-tüntetett egyes korszaki terület-összegeket összehason-lítjuk a szabályszerű fordaszaki területtel, kitűnik, hogy az első és második fordaszakban a korosztályoknak ezen kedvezőtlen felosztása, illetőleg a vágtató állabok hiánya miatt, a szabályszerű hozamterület kihasználásától el kell tekinteni, és csak a megfelelőleg leszállított, jelen esetben a 120 éves fordának megfelelő kihasználást tervezni.

A többi fordaszakokban a szabályszerű hozamterület lesz kihasználható.

Ezen beosztás szerint a célba vett térszakozás mellett — kevés és alárendelt eseteket kivéve — mindig a fordakort megközelítő állabok jönnek kihasználás alá.

Az egész hozam szabályozás eredménye az „általános üzemterv“, továbbá a „részletes tarlasztási“ „részletes előhasználati terv“, a részletes üzemterv, a mellékhasználati és a részletes felújítási terv lévén, ezek itt röviden elősoroltatnak.

1. Az egyes fordaszakokba sorozott használatok az általános üzemterv nyomán.

Hozam	I. 1884—1903				II. 1904—1923				III. 1924—1943				IV. 1944—1963				V. 1964—1983			
	F o r d a s z a k																			
	I. átsz.		fahozam		I. h. t.		I. átsz.		fahozam		I. h. t.		I. átsz.		fahozam		I. h. t.		I. átsz.	
	valódi	terület	valódi	terület	valódi	terület	valódi	terület	valódi	terület	valódi	terület	valódi	terület	valódi	terület	valódi	terület	valódi	terület
	kat. hold	m ³	kat. hold	m ³	kat. hold	m ³	kat. hold	m ³	kat. hold	m ³	kat. hold	m ³	kat. hold	m ³	kat. hold	m ³	kat. hold	m ³	kat. hold	m ³
Fordaszaki	1135.2	850.6	293216	1164.0	850.6	307163	1353.7	1020.7	443682	1362.9	1020.7	444623	1341.4	1020.7	450844					
Évi	56.8	42.5	14001	58.2	42.5	15358	67.7	51.0	22184	68.2	51.0	22236	67.1	51.0	22542					
A) Ű z e m o s z t á l y (100 éves forda).																				
Fordaszaki	141.1	113.7	15849	140.5	113.8	24497	144.3	113.8	30564	149.1	113.8	34262	—	—	—					
Évi	7.1	5.7	792	7.0	5.7	1224	7.2	5.7	1528	7.5	5.7	1713	—	—	—					
B) Ű z e m o s z t á l y (80 éves forda).																				

Az évi hozam, terméstét ellenőrző sommás számítás szerint

$$IH = \frac{IN + Sz. N}{2} + \frac{IK - Sz. K}{F}$$

A) üzemosztálynál I. II. fordaszak.	= 16125 m ³
III. IV. V. „	= 19350 m ³
B) „	= 1359 m ³

A tényleges kihasználásra nézve csak a szakozás által megállapított fordaszaki terület mérvadó, melynél többet az egyes fordaszakok tartama alatt kihasználni nem szabad.

2, Az első fordaszak első felére tervezet főhasználatok.

A) üzemoszt. 569·9 h. v. 425·3 h. I. t. h.	= 141069 m ³
B) „ 70·6 — 56·8 „ .	= 6637 m ³

Összesen 640·5 — 482·1 h. I. t. h. = 147706 m³

Évi vágástér 64·05 k. h.

Évi fahozam 14771 m³

Ebből kitűnik, hogy az A) és B) üzemosztályban az első félfordaszak tartama alatt (1884—1893-ig) évenként 64·05 h. valódi, vagy 48·21 I. termőhelyi osztályra átszámított hold jön kihasználás alá.

3. Az első fordaszak első felére tervezett előhasználatok.

A) üzemosztály 978·6 hold	= 26303 m ³
B) „ 49·9 „	= 2645 m ³

Összesen 1028·5 hold = 28948 m³

Évente kihasználandó: 102·85 hold és 2895 m³

4. Mellékhasználatok.

A) üzemosztályban 3167·3 hold legeltethető, 129·3 holdon a fű kaszálható. Ezen legeltetésre és fűkaszálásra kiterjedő mellékhasználatok csak az A) üzemosztályra vonatkoznak. Az eddig rendetlen szállaló üzemből kezelt B) üzemosztályban ellenben, hol minden osztályban 0·4 zárlatu 1—25 éves utóserdény fordul elő, legeltetés vagy fűkaszálásnak az I. fordaszak tartama alatt helye nincsen.

Ezen terv összeállításánál főfigyelem arra fordított, hogy az összes vágás, területek és a fiatalosok, míg a marha szája alól ki nem nőttek, de legalább 20 évig, továbbá a felujítandó tisztások és kiegészítésre vagy utánpótlásra fölvetett fiatalosok, épp úgy azon meredek erdőrészek, hol a legelő marha a talajban kárt okozhat, s végre azon kisebb területek, melyek más tilalmazott területek közé esvén, azok károsítása nélkül nem volnának legeltethetők, mint legeltetésre tilalmazott területek ezen mellékhasználati tervből kihagyassanak.

5. Felujítások.

A) üzemosztályban = 1131·9 hold

B) „ „ = 88·5 „

Összesen 1220·4 hold vagyis évenként legalább 122 k. hold felujítandó és 43·8 hold kiegészítendő.

Az üzemosztályok ezen rövid leírása után megemlítendő még az, hogy az azok által előírt műszaki teendők foganatosítása az üzemnyilvántartási könyvbe vezetetik be.

A használatok értékesítési a munkaerő, valamint a kezelés és erdővédelmi viszonyok a következő fejezetekben tárgyaltnak, s itt még csak a felujítások mikénti foganatosításáról és a kopár területeknek célba vett befásításáról szükséges megemlíteni.

Tagadni nem lehet, hogy az erdésznek fő feladata az erdőtalajt — a rajta álló termények felhasználása után — mielőbb beerdősíteni, a mennyiben ez által nemcsak a talaj mielőbbi hasznosítása éretik el, hanem azon hátránynak is eleje vétetik, hogy a talaj beerdősítve termőképességét csökkentő behatásoknak kitéve nincsen, és a vágás-területeken évről-évre nagyobb mennyiségben megjelenni szokott gyomok a csemetéket végpusztulással nem fenyegetik.

Körmöc sz. k. s főbányaváros tulajdonát képező erdőterületen, addig míg ezen birtok a m. k. erdőkincstárral közösen kezeltetett, a vágások beerdősítésére nagy gond fordított, és a mai nap látható fiatalosok Ruzsicska József városi nyugalmazott erdőmester tevékenységéről, fáradhatlan szorgalmáról tanuskodnak.

A vágás-terület a tarolást követő első vagy második évben, a természetes uton keletkezett serdény felhasználásával részben csemetekertekben nevelt csemetékkel, részben maggal térecs vetéssel sőt helyenkint teljvetéssel erdősítettett. A vágások erdősítése nagyrészt sikerült, de — különösen a maggal erdősített vágásokban keletkezett fiatalos oly tulsűrű, hogy azon, 20—25 éves korában, áthatolni nem lehet. Miután pedig az erdőbirtokon főfánem a lúcz, és a termőhelyi viszonyok ennek megfelelők, azon felül mert telepítése a legkisebb költséggel s legbiztosabban eszközölhető, és a mennyiben a mag saját szükségletre olcsón volt szedhető, a vágásterületeknek beerdősítése egyedül lúcfenyővel eszközöltetett. — A csemeték nevelése céljából csemetekertek telepítették. A stubnyai erdőgondnokság kerületében azonban, a fokozatos, felújító vagy szálaló vágásokban kezelt erdőterületeken a lúcfenyőn kívül még elegyesen a jegenyefenyő, és még csekélyebb elegyarányban a kőris, szil és juhar szórványosan látható — a lúcz és jegenyefenyő között elszórtan előforduló vörösfenyő, valamint a kisebb csoportokban található erdei-fenyő mesterségesen telpítettek.

Az erdőbirtoknak Kőrmöcbánya város tulajdonába történt átadása után, az erdősítés körül addig fennálló rendszert a város továbbra is folytatta. A mennyiben azonban nagyobb kihasználás folytán keletkezett nagy tarvágások beerdősítése szintén nagyobb mennyiségű csemete s ezek neveléséhez nagyobb mennyiségű mag szükségeltetett, ennek pedig a magkereskedésekből való beszerzése évenként nagyobb költséget okozott, és az erdőbirtokon termett mag célszerű felhasználást nem nyert: a város magtermelés céljából egy magpergetőnek felállítását határozta el. Az elhatározást a tett követte, mert 1881 évben, felső Stubnyán egy volt erdészlakban erdőőr helyezettvén el, egy rendelkezésre maradt szoba, légfűtésre berendezett magpergetőnek alakíttatott át.

A magpergető berendezése a következő;

A 4 m. h. 3·5 m. sz és 4 m. magas helyiség északi oldalán 1·2 m. ajtóval bir. — A szoba jobb és bal oldalán faállványok alkalmaztattak, még pedig a jobb oldali 2—2 m. hosszban alkalmazott deszka kereszt-fal által négy szintben két cserény, összesen négy pár cserénnyel, — a baloldali rész 2 m² területét a takaréktűzhely módjára épített fűtő foglalja el, s ezen felül maradó tér az előbbihez hasonló két pár cserénnyel van ellátva.

A cserények szerkezete a következő:

Alapja 2 m. h. 1·2 m széles, az első oldala 15 cm. a fal felőli oldala 80 cm. magas s e szerint az 1·2 m. széles oldalak ferdény alakúak. A cserények alapzata ferdény alaku keresztmetszettel bíró, és egymástól 1 cm-re álló lécekből van összeállítva úgy, hogy a lécvékonyabb oldala felfelé lévén fordítva, a tobozokból nyert mag a lécsima oldalain siklik és a réseken át az alsóbb cserényekbe esik. — A cserény homloklapján az üres tobozok kiszedésére szolgáló nyílás van alkalmazva.

A legalsó cserény lécezete alatt deszka padozat

van alkalmazva, amely a cserényekből lehulló mag fel-fogására szolgál.

Mult évben mutatkozott bő magtermés felhasznál-tván, nagyobb mennyiségű toboz szedetett s ennélfogva, egyrészt, mert raktár hiányában, a tobozokat két helyen kellett raktározni — másrészt a magpergetés nagyobb mérvű eszközölhetése céljából, a síkerdei erdőőri lakban is két kisebb szoba lett ideiglenesen magpergetőnek berendezve. A berendezés a felső-stubnyai-hoz hasonló, a mennyiben a szobában megfelelő helyen rúdák állíttattak s ezekhez erősített keresztfákra, cse-rényeket helyettesítő deszkák rakattak le. E deszkákra szóratott a toboz, a mely a szobában levő kályha melege által megnyílt és a mag a megnyíló tobozok forgatása által kiperegtetett, egy része a deszkák kö-zötti réseken egészen a padozatra hullott, a deszkákon maradó pedig az üres tobozok eltávolítása után gyűjte-tett össze. Fűtésre az üres tobozok használtattak.

A magpergetés menete a magpergetőben röviden a következő:

Minden egyes cserénybe 1-5 hektl. toboz töltetik, a mely munkát rendesen két nő munkás 1 és fél óra alatt elvégzi. — Már e munka közben a fűtőtérben tűzgerjesztetik, s az állványok megtöltése után az ajtó elzárva, a meleg megközelítőleg 30 C° hőfokon tartat-tik, a mely hőnél a luczfenyő tobozok nyílnak. — A pergetéshez három nap szükséges. — Pergetés közben a tobozok legfelső állványtól kezdve átforgattatnak, s e közben a kihulló mag nagy része a lécek közötti résekben az alsó állványokra, innen pedig a legalsó cse-rény lécezete alatt alkalmazott deszka padozatra hull.

Ha a tobozok teljesen kinyíltak, a pergetés be van fejezve, s ekkor kiszedve, a még azokban esetleg talál-ható mag-kiperegtetésére henger alakú, lécekből ké-szült és tengelye körül forogható rosta s ezen kívül kézi rosták is használtatnak.

Az állványok kiürítése után ismét friss tobozok-

kat töltenek meg. A magtisztítás a következő: az összesöpört mag zsákokba félig töltetik s szalmára téve kicsépeletetik, ez után pedig rostán a szárnyaktól és egyéb hulladékoktól megtisztítatik. — A folyó 1887. évi magpergetés eredménye a következő volt: egy hekl. lucfenyő toboznak szedése és befuvarozása 35 krba került — a magfejtés és tisztítás 6 krba, az erdei fenyőnél a tobozgyűjtés 70 krba, pergetés pedig 6 krba. Egy hekl. lucfenyő toboz pedig 2·5 kgr. tiszta magot adott, egy kgr. tiszta mag tehát 16·5 krba — egy hekl. erdei fenyő toboz, 1·6 kgr. magot adott és egy kgr. 47·5 krba került.

A mag csirázó képessége megvizsgáltatván, a lucfenyőnél 70—75 százalék, az erdei fenyőnél 55—60 százaléknak felelt meg.

A vágás-területek beerdősítéséhez szükséges csemete, az e célra telepített csemete kertekben neveltetik. — Az egész erdőbirtok területén, még pedig:

Zólyomvölgyi erdőgondnokságnál két	0 hold	120	☐	öl
a felső-turcseki — — — —	négy	2	☐	"
a stubnyai — — — —	nyolc	1	☐	" 643

összesen: 3 hold 763 ☐ öl

terjedelmű csemetekertek vannak, a melyekben az üzemterv alapján beerdősítendő évi területekhez u. m.:

Zólyomvölgy üzemoszt.-ban	29·7 h. és	4·2 h. kiegészítés
turcseki	100·5	" " 41·6 " "
stubnyai A.	113·1	" " 41·8 " "
B.	8·85	" " 2·0 " "

összesen: 252·15 h. és 89·6 h. kiegészítés

vagyis e kettőt összevéve kerekszámban 342 hold mesterséges erdősisítéshez szükséges csemete neveltetik, illetőleg saját szükségleten felül még maradó csemete a szomszédos magán erdőbirtokosoknak is, vágásaik befásításához, az illető birtokos kérvénye alapján rendszeren ingyen adatik ki.

Az előadottakból láthatni, hogy főszűly a lucfenyővel való erdősítésre fektettetett. — Azonban a rendszeres gazdasági űzemterv a tarvágás által kihasznált ősztagoknak 0.5 zárlatban jegenyefenyővel való erdősítését rendeli s ezen terület évenkinc átlagosan:

Zólyomvölgyi erdőgondnokságnál	18.6	holdat
turcseki	63.5	"
stubnyai	33.5	"

összesen: 115.6 holdat

tesz ki. — Ezen kívül szórványosan és csoportonkint a vörősfenyőnek tenyésztése is iratott elő, s ezen fanem tenyésztésre a mennyiben az uradalom tölgyfában hiányt szenved, nagyobb gond fordítandó. — Ezen kimutatott területnek megfelelő jegenyefenyő csemetével az uradalom nem rendelkezik. — Ezeket tekintetbe véve, az 1887-dik év kezdetével ujonnan szervezett városi erdőhivatal következőképen intézkedett.

A jövő erdősítésekhez elégséges lucfenyő csemetekészlet állván rendelkezésre, a jegenyefenyő és vörősfenyő csemete nevelése céljából a fennálló csemete kertek egy része jegenye és vörősfenyő maggal való bevetését, valamint lehetőség szerint — a mennyiben arra való előkészített föld rendelkezésre nem állott — megfelelő helyen új csemetekertek telepítését s jegenyefenyő-maggal való bevetését elrendelte. — Ezen rendelkezés folytán több csemetekertben összesen 150 □ öl jegenyefenyő-maggal vettetett be, s jövőben a kellő számú csemete nevelése céljából új csemetekertek telepíttetni fognak, a melyekhez a föld már a jelen ősszel készíttetik elő. — Mind a három erdőgondnokság kerületében, nevezetesen:

Stubnyán 272

Turcseken 300

Kőrmőcön 36

összesen: 608 hold

vagyis a fentebb kimutatott 342 hold évenként erdősítendő területen felül 266 holddal több lett 1887. évre előirányozva, a mi a mult években elmaradt erdősítések következménye.

Ennélfogva, egyrészt a rendelkezésre álló munkaerő az erdősítésre 2—3 heti felhasználható időre való tekintettel s a mennyiben ezen vágásterületeknek beerdősítése okvetlen szükséges és olcsó s kellő mennyiségű lucfenyőmag állván rendelkezésre, a vágások egy része luc s jegenyefenyő maggal is erdősítettetett. — E szerint az előirányzott felujtandó 608 holdból 1887. év tavaszán 409·8 hold csemetével, 83 hold maggal, összesen 492·8 hold erdősítettetett, 48·8 hold pedig kijavítottatott. Az előirányzott munkálat tavasszal a fennjelzett okoknál fogva teljesíthető nem volt, mert az erdősítési idő rövidsége mellett a szükséges munkaerő nem állt rendelkezésre.

A klimatikus viszonyoknál már említve volt, hogy a tél és nyár közötti átmenet gyors, vagyis a tavaszi erdősítési munkákra alkalmas idő igen rövid, s ezért az erdősítések május 10—15-től 31-ig előnyösen eszközölhetők.

Az eddigi csemetekertek nagyobb része már 30—35 év óta áll fenn, s részben a jelenlegi vágásoktól nagyobb távolságban van telepítve, és termőföldjük már annyira elsoványodott, hogy a kitűzött célnak meg nem felelnek, egymás után beszüntetendők és a szükséglet mérvéhez képest minden vágásterületen új csemetekert lesz telepítendő. — E célból a talaj már a folyó ősszel készítettetik elő, hogy jövő tavasszal bevethető legyen.

Ezen, az üzemterv által előirt erdősítéseken kívül a város közönsége 1887. évi március 7-kén tartott közgyűlésében hozott határozata folytán, a városi erdőhivatal feladataul tűzetett ki, hogy a várost környező kopár területek beerdősítése iránt intézkedjék.

Ennek folytán a város tulajdonát képező kopár-

ságok és legelő helyek befásítását célzó terv szerinti területe a kataszteri felvétel alapján 146 477/1600 hold kopár 582 1592/1600 hold legelő, összesen 729 469/1600 hold terjedelműnek találtatott. A kérdéses terület termőhelyi viszonyai igen kedvezőtlenek. A kopár területek sziklás kőgörgetegesek. — Legelő helyeknél legnagyobb részt sekély, televényben szegény, száraz, kavicsos és kövekkel áttört talaj találtatott.

Ilyen termőhelyi viszonyok között és tekintettel az egyes helyeken képződésben levő vízmosásokra, oly fanemekkel való befásítás javasoltatott, a melyek, nemcsak a még meglevő csekély termő talajon tenyészni, azt megkötni, hanem azt a lehető legnagyobb mértékben javítani képesek. — Ezek szerint tehát megfelelő talajon a luc — de leginkább az erdei — és fekete fenyővel való befásítás terveztetik oly módon, hogy a csemetekertekben nevelendő 2—3 éves csemeték kiültetése által a befásítás évről-évre eszközöltessék.

Az összes 725 469/1600 hold vagyis 146 477/1600 hold kopár és 582 1592/1600 hold legelő terület, annak termőhelyi viszonyai szerint, a befásítási tervben, külön-külön tárgyalatott a célból, hogy a kopár terület természeténél fogva más kezelés a á veendő annyiban, a mennyiben annak befásítása a lehető legrövidebb idő alatt szükséges, s ezért öt évi beerdősítési szakot véve, évenként 29 hold befásítandó kopár terület állapítottatott meg.

Az 582 1092/1600 hold legelő terület befásításánál a városi lakosság marhaállományára kellett tekintettel lenni, a mennyiben annak fenntartása, legelőhely nélkül alig képzelhető, és ezen körülmény feltételezi azt, hogy a legelőterület jelentékenyebb része egyszerre nem vehető tilalom alá, hanem évről-évre annak csak bizonyos része vehető ki az eddigi használat alól. — Ezt tekintetbe véve, a legelő terület 20 évi erdősítési időszakra osztatott fel s e szerint évenként kerek számban 29 hold kerül erdősítés alá.

A részleteknek, egyes évekre való felosztására,

azok talajminősége és egymáshoz fekvése volt befolyással, úgy, hogy az egyes években befásítandó kopárterületekkel határos legelőhelyek folytatólagosan befásíthatók — illetőleg nagyobb összefüggő területek tilalom alá helyezhetők — lesznek.

Ezen általános terv alapján és a mennyiben előre nem látható körülmények folytán attól eltérni kellene, minden évet megelőzőleg december 1-ig részletes befásítási terv és költség-előirányzat szerkesztendő lesz.

Miután pedig ezen terület nagyobb része erdei és feketefenyő-csemetékkal leendő beerdősítése céloztatik és hogy kellő mennyiségű csemete nevelhető is legyen, szükségesnek mutatkozott e célból csemetekerteket telepíteni. A kezdet a folyó évben meg is történt, a mennyiben két 16 □ öles csemetekert telepítettett. a melyek szükség szerint nagyobbíttatni, esetleg más helyeken új csemetekertek telepíttetni fognak.

A jelenlegi csemetekert egyike délnek, másika nyugatnak fekvő lejtén telepítettett a célból, hogy az erdei fenyőcsemetéknél mutatkozó tűhullatás tekintetében, a csemetekertnek különböző égtáj felé való fekvéséből a csemeték sűrűbb avagy ritkább állásából következtetéseket vonni, illetőleg az adott viszonyok között a tűhullatásra befolyást gyakorló körülményeket tanulmányozni lehessen.

Itt megjegyeztetik, hogy a tárgyalt terület egy része már a folyó 1887. évben és pedig Galgenberg nevű hegyoldalon 3 hold feketefenyővel és Teich nevű területből 2 hold lucfenyővel erdősíttetett be.

f. Értékesítés és jövedelmezés.

1880-dik év előtt, amidőn az erdők a m. k. kincstár által kezeltettek, a kihasználás csakis a város lakosai — továbbá Bars és Turóc vármegye területén fekvő a városi uradalomhoz tartozó volt urbéri községek — és végül a m. k. erdő és bányakincstár szükségletének fedezésére szorítkozott, a fakészlet fölöslegé-

nek piacra való hozatala a sajátságos jogi viszonyok miatt nem lévén megengedhető, jövedelemről nem is lehetett szó, a fakészleteknek nem eléggé belterjes kihasználása folytán tetemes jövedelem nemcsak elmaradt de kárba is vészett.

Az 1880-dik évben kötött egyezség következtében az erdők mintegy $\frac{3}{4}$ része a város korlátlan tulajdonába menvén át s a jelzett hátrányos körülmények ezen időponttól kezdve megszűnván, az évi hozamnak a város és lakossága saját szükségletének fedezése után felmaradó részének értékesítése lehetővé vált, és meg is tétettek azonnal a kellő intézkedések, hogy az erdőterület az adott viszonyok között, lehető legnagyobb jövedelmet hozzon, egyuttal pedig az erdők közelében levő községek lakosságának munka és kereset biztosítsák.

Első sorban tehát a zólyomvölgyi üzemosztály évi 22·03 holdnyi vágásterületének 7302 m²-re becsült főhasználatának értékesítése céljából Zólyomvölgy patakán 1882. évben a volt egyszerű oláhfűrész helyett egy 20 lóerejű 30"-es keretű műfűrész állíttatott fel mintegy 18000 forintnyi költséggel, melyen az évenként kihasználandó terület fenyőtönkfája félgyártmánynyá feldolgoztatván, a város lakosainak továbbá a kincstári és magánbányaműveknek adatik el az alább kitüntetett árákon.

Ezen fűrész átlagosan évenként 2534 m³ tönkfát vág fel márciustól júliusig és az őszi hónapokban, magától értetvén, hogy április végével és május első felében, a hó olvadáskor, vizbőség idején, működése legnagyobb.

Az 1887. évben például:

Március 23 – 31-ig	56 drb	4 m.	tönkfát	19·18 m ³
	és 111	"	5 "	" 29·22 "
Április hóban	503 drb	5 m.	h.	" 313·59 "
Május	" 540	"	" " "	" 296·03 "
Junis	" 266	"	" " "	" 142·19 "

lett felvágva.

A gép vasszerkezetű vagy sokpengés 30"-es fűrészgép, a melynél a tönkszekeret négy kerekű csillék pótolják és az előtolást rovátkolt hengerek teljesítik.

A motor 5 m. átmérővel bíró felül csapó cellás vízi kerék, a melynek erejét közlőgép (transmissio) segítségével a keret alatt alkalmazott szijdobra vezeti át.

Az előtolás surlódáson alapuló s ez által a keret felfelé emelkedik a midőn a tönk a pengéhez közeledik.

Tekintve azt, hogy a műfűrész csakis lágy fa fűrészelésére szolgál, a fűrészpengék fogai ugynevezett farkasfog szerkezettel bírnak.

A fűrészpengék élesítése transmissió alkalmazása mellett, élesítő korongon történik. — A pengék kétszer keményített öntött acélból készítvék 2·5 mm. vastagok és 1·74 m. hosszúságúak, a terpesztés pedig 3·5 mm. s e szerint a metszet 6 mm.

Ezeken kívül van még egy körfűrész alkalmazva, a mely leginkább lécek fűrészélése és különböző fadarabok rövidítésére szolgál.

A fűrész-telep berendezéséhez tartozik a fűrész-épület, a mely a Zólyomvölgy patak mellett a tönkrakodó szintjében fekszik. — Az épület az egy keretnek teljesen megfelelő kőalapzattal bíró faalkotmány, egy műhelylyel, melyben egyszersmind az élesítő is van elhelyezve.

Az épületnek déli és nyugati oldalán faoszlopokon nyugvó padozott állvány van, a mely a fűrészárú választékolására szolgál s a melyről a fűrészárú aztán a raktárba szállítatik; — a keleti oldalon van a tönkrakodó. — Ugy az állvány, mint a tönkrakodó megfelelő sinekkel van felszerelve az anyagszállító kocsik számára.

A tönkrakodó mellett van a fűrész mesternek két szobából, konyha, kamrából álló lakása.

A fűrészüzemet illetőleg megjegyzendő: — a tisztárú kihozatal ezen fűrésznél átlagosan 60·2 % — hulladékra ellenben 20·2 %, a fűrész porra pedig 19·6 % számítható.

A termelési költség m.³-kint 5.47 ftot tesz ki.

A fűrészárú darabonkénti ára az alább közölt árjegyzékben foglaltatik

A fűrészárú egységi árának meghatározása céljából — a mennyiben a fűrész üzletnek csak 1883. év óta való fennállása folytán több évi átlag rendelkezésre nem áll, a szükséges adatok gyűjtetnek, a melyek alapján új — a viszonyoknak megfelelő árjegyzék lesz szerkesztve.

A főhasználatot képező több haszonfa anyag továbbá mint épületi fa értékesíttetik s egyrészt a város lakosságának adatik el készpénzen, másrészt a városi épületek és bérházak tatarozásánál használtatik fel. — További felhasználást talál sindely — és csorga-termelésénél, a mely anyagok raktároztatnak és szintén a fentemlített módon értékesíttetnek.

Az épületi- és műfának nem alkalmas maradékfa és csúcsfa saját kezelésben tűzifának dolgoztatik fel, a mely a városi raktárba szállítva részletenkint eladatik, de részben illetményképen a városi tisztviselőknek és szolgáltnak szolgáltatik ki.

Az 1880-dik évi egyezés alapján a kincstári bánya-munkások részére biztosított tűzifa az illetőknek tövön az erdön szolgáltatik ki oly módon, hogy a jogosultak a fának feldolgozását és fuvarozását maguk teljesítik.

A vágásokban visszamaradó gallyfa szedése a városi szegényeknek ingyen, hetenkint két napon, bárca mellett engedélyeztetik.

Előhasználati fatömeg a rendszeres gazdasági üzemterv szerint 888 m.³-ben van megállapítva, a mely részint mint rud, — részint mint tűzifa használtatik ki, és legnagyobb részben, a város által fenntartott építmények s a városi bánya szükségletének részbeni fedezésére szolgál, többi része a fent leírt módon raktározva értékesíttetik.

Mellékhasználatok tekintetében első helyen felemlítendő a legelő, a mely haszonvétel a zólyomvölgyi

üzemosztályban 1589·2 holdon gyakorolható, és gyakoroltatik is oly módon, hogy az a városi majorsági bérlőknek van kiadva.

Itt fordul elő azon eset, hogy az erdei legeltetési jog a körmöci úgynevezett „Teich“ majorság bérletéhez van csatolva és azzal együtt évi 800 frton bérbeadva. — Tagadni nem lehet, hogy az évi 800 frt bérösszegnek jelentékeny része a legeltetési jog gyakorlására esik, a mennyiben a majorsági földek termőképességének fenntartása nagyobb marha állománytól — ennek fenntartása pedig legeltetéstől feltételeztetik; mind a mellett ezen haszonvétel értéke határozott számokban nem fejezhető ki.

A fűkaszás 5·7 hold gyakoroltatik, de ez mint erdei rét Zohlergrund nevű városnegyed használatába adatott.

Luckéreg, dacára annak, hogy évenként 22·03 hold vágásterület használtatik ki, csekély jövedelmet ad, a mennyiben az állabokat képző fő fánemek 43 % -át a jegenye fenyő képezi.

Az értékesítés évenként árveres útján történik, és az itt szokásos módon törzsenkint és pedig 30 cm.-ig — és az azonfölüli vastagságú törzseknél külön adatik el.

Az 1887-dik évben elért árak 29 és 49 kr, és a vásárló köteles a kérget termelni.

A vadászat alárendelt haszonvétel, a mely bérlet útján értékesíttetik és 1886. évben kötött szerződés alapján a kezelő erdőtisztnek tíz évre adatott bérbe.

A halászat nem hasznosíttatik, mert a patak elpusztuló félben levő halállományának felujítása végett, úgy itt, valamint az egész uradalomban a halászat szigorú tilalom alá helyeztetett.

E célból a patak már is több ezer darab egy éves pisztránggal benépesíttetett.

A kőbányákból nyert eddigi csekély évi jövedelem

a kőfejtés által okozott károkkal nem állván arányban, határozatott, hogy a kőbányák üzeme a zólyomvölgyi részben beszüntetessék.

Az egy üzemosztályt képező turcseki erdőgondnokság 7596·2 hold területen évi 21823 köbméter fahozammal bir, melynek értékesítése a következő:

A saját szükségleten felül maradó fatömeg vállalkozók által, illetőleg a jelen félfordaszak végeig kihasználható 568·9 hold Glesinger J. Ph. tescheni fakereskedőnek adatott el, a stubnyai erdőgondnokság A.) üzemosztályához tartozó és ugyanazon idő alatt kihasználható 217·5 hold fatömegével és az ezen területeken nyerhető lúckéreggel együtt négyszázezer (400,000) illetőleg holdanként átlag 508.65 forinton.

Az ezen vétel iránt nevezett fakereskedővel megkötött szerződés főbb feltételei a következők:

1886 év október hó 1-től 1893 szeptember 30-ig terjedő hét éven át a vállalkozó az üzemtervben foglalt határozatok szemelött tartása illetőleg a városi erdőhivatal utasítása szerint egy év alatt 112 holdat használhat ki. és ezért a városi pénztárba évenként 57142.86 frtot köteles befizetni.

Köteles továbbá a vállalkozó az előbbeni szerződési viszonyok között ugyancsak ő általa épített, de a szerződés lejártával a vállalkozónak fizetett 51378 frt, 83 kr. megváltási áron a város tulajdonába átment öt keretű felső-turcseki József nevű gőzfűrészt (berendezése és üzemének megismertetését Glesinger J. Ph. bérlő vállalta el) a szerződéses időre bérbe venni és használatáért 6 ezer forintnyi haszonbért fizetni. A mennyiben a kérdéses gőzfűrész mellett levő „József gőzfűrész“ vasúti állomás a város által megváltatnék, az ezen ügyletből a várost terhelendő kiadásokat a bérlet tartama alatt a vállalkozó köteles viselni.

Glesinger vállalkozó köteles továbbá a felső-turcseki örlő malmot is 125 frt. évi bér mellett bérbe venni.

Kötelessége a vevőnek a bérbevett összes épületek

után járó minden országos, adót valamint minden bármi néven nevezendő pótagót, úgyszintén az épületek tűzkár elleni biztosítási költségeket, és a kéményseprési kiadásokat a városnak megtéríteni.

A fűrésztelepen a vállalkozó új építéseket csakis a város beleegyezésével, illetőleg a város által jóváhagyott építési költségvetések és tervek alapján saját költségén foganatosíthat, a bérlet lejártával pedig az ilyen építmények minden megtérítés nélkül a város tulajdonába mennek át.

A gőzfűrészen idegen erdőből vett tönkfa csakis városi engedély mellett fűrészelhető fel.

A hasított árunak az erdőben való termelése csakis a városi erdőhivatal engedélye alapján és ennek utasítása szerint eszközölhető.

A letarolt területeken kihasznált valóságos fatömegnek az üzemnyilvántartásba való feljegyzése céljából köteles a vevő üzleti könyveit illetőleg feljegyzéseit, a melyekből a kihasznált fatömeg megtudható a város rendelkezésére bocsátani. A szükséges utakat, hidakat a vállalkozó saját költségén köteles jó karban tartani, a fővölgyekben levő hidak helyreállításához azonban a város faanyagot ingyen szolgáltat ki.

A szerződési kötelezettségek teljesítésének biztosítására köteles a vevő 25 ezer frt. biztosítékot nyújtani, mely után ha készpénzben tétetik le, a város 4·5⁰/₁₀ kamatot fizet.

Különben az összes feltételek pontos betartásáért a vevő jót áll összes ingó és ingatlan vagyonával, és ha a feltételeknek csak egyikét is nem tartaná be, szerződészegőnek jelenthető ki és az üzlet az ő veszélyére és kárára, akár szabadkézből is, más vevőnek adható át.

Az ezen ügylet tárgyát nem képező, de 1893 év végéig üzemtervileg kihasználható többi 138·4 holdnak 33665 m³-re becsült fatömege mely igen kevés fenyőállatot tartalmaz és nagyjából bükkösökből áll, a város tűzifaszükségletének fedezésére van fentartva.

Az ezen területen található haszonfának való fenyőfa részben bányafának használtatik fel és adatik el Károlyakna magántársulati bányának, részben sindelynek felgolgózva Kőrmöcön a raktárban értékesítetik. A tűzifa, saját kezelésben termelve, Straawasser nevű völgybe csusztatva a völgyben épített 2380 m. hosszú csatornában, innen pedig 2880 m. távolságra a patakban usztattatik a felső turcseki erdészlak fölött épített gerebudvarba. A tűzifa itt kifogatván, 2 m. magas és a helyhez képest különféle hosszúságú sarangokba rakásoltatik. — Innen a fa — rendszeren téli időben Kőrmöcbányára a raktárba fuvaroztatik, és pedig a jánoshegyi vízvázasztón át 16 km.-nyi uton.

A kőrmöcbányai városi faraktárak ezen üzemosztályból évenként 7—8 ezer ürm³ tűzifával láttatnak el. — Ezen felül a hullfa szekerenként 60 kron árúsítatik. — A legelőt a majorsági bérlők azon feltételek alatt, a mint az a kőrmöcbányai üzemosztálynál, említve volt, használják, a vadászat pedig az erdőgondnokság vezetésével megbízott erdőtisztnek van bérbeadva.

Megemlítendő még a harmadik erdő testnek t. i. a 6767 holdnyi stubnyai A. üzemosztály hozamának értékesítése

Mint a fentebbiekben elmondattott, ezen üzemosztály egy részén, még pedig 2175 holdnyi 1886—1893-ik években kihasználendő vágásterületen levő fatömeg szerződésileg Glesinger I. Ph. cégnek adatott el. — Az ezen felül maradó 626 holdnyi vágásterületen levő és 15799 m³.-re becsült fatömeg értékesítése már nagyobb gondot képez, mert ámbár az üzemosztály erdőségeihez közel több község fekszik, ezek fogyasztókul nem tekinthetők, mert mindegyike saját erdőterülettel bír.

Az épület- és haszonfa tehát legnagyobb részt a város tulajdonát képező majorsági, fürdő, malom, korcsma s egyéb épületek tatarozására fordíttatik, sőt az egész fűrészarú — és sindely termelvény is csak ezen célokra használtatik fel. — Az évenként mintegy

300 m.³-t kitevő fűrészárú termelésére Alsó-Stubnyán egy közönséges oláh vízfűrész szolgál. — Ezen felül még csak a körmöcbányái raktár számára termeltetik bizonyos mennyiségű csorga és vízvezetéki cső, melyért átlagban évenként 380 frt foly be.

Jelentéktelen mennyiségű előhasználati haszonfát Glesinger I. Ph. cég és a hermaneci papirgyár is vásárol, előbbi kisebbméretű fűrészanyag termelése céljából — utóbbi papir faanyag készítésre. A tűzifa értékesítése is az imént említett okoknál fogva igen kedvezőtlen.

Fogyasztói: a stubnyai két mészégető kemence, a virágház és a majorsági-korcsmabérlők és a stubnyai fürdő.

A majorsági és korcsmabérlőknek bérszerződéseik alapján bizonyos tűzifamennyiség jár, melyet az erdőben kész állapotban ingyen kapnak ki, a vágatási bérnek megtérítése mellett; és a fürdőbérlőnek szintén a vágásban kész állapotban 300 ürm³ lágy tűzifa van biztosítva. A tűzifának ilyképeni értékesítése, t. i. a nem készpénzbeni átszámítás eredménye, évenként átlag 5825·94 frt bevételt képez. A luckéreg utáni jövedelem csekély s évenként alig tehető 300 frtra.

Az erdei legelő a majorsági bérletekkel együtt értékesíttetik s számokban kifejezhető külön bevételt nem képez, de tagadni nem lehet, hogy ez a majorsági haszonbérekre sőt a majorsági bérletek fennállására nagy befolyással van.

A vadászatot a stubnyai erdőgondnok haszonélvezi és évenként 20 frt bért fizet.

A 7·06 holdnyi évi vágás-területtel bíró stubnyai B. üzemosztály évi 664 m³-re becsült hozama a házi és szerződésileg biztosított faizási szükséglet kielégítésére szolgál.

Az erdőterményárak, a mint azok jelenleg mind a három erdőgondnokságra fennállanak, a következők:

Körméc szab. kir. és főbányavárosának erdőtermény-árszabálya.

Tétel	Szelvényár	Jegenyefenyő, Lucfenyő, Bükk				Erdei fenyő, Nyír és Szil				Vörösfenyő, Kőris és Juhar			
		polgárok részére új építkezé- sekre és helyre- állításokra		nem polgárok részére, nemkü- lönben iparosok, kamara és ide- genek részére		polgárok részére új építkezé- sekre és helyre- állításokra		nem polgárok részére, nemkü- lönben iparosok, kamara és ide- genek részére		polgárok részére új építkezé- sekre és helyre- állításokra		nem polgárok részére, nemkü- lönben iparosok, kamara és ide- genek részére	
		frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr
1	1-5 cm.	18 cm.	8		12								17
		21 "	9		14								20
		24 "	11		16								22
		27 "	12		18								25
		30 "	13		20								28
		33 "	15		22								31
2	2 cm.	18 cm.	11		16								22
		21 "	12		19								27
		24 "	14		21								29
		27 "	16		24								34
		30 "	18		27								38
		33 "	20		29								41
3	2-5 cm.	18 cm.	13		20								28
		21 "	15		23								32
		24 "	17		25								35
		27 "	20		29								41
		30 "	22		33								46
		33 "	24		36								50

4	3 cm.	18 cm.	15	23				18	28			21	32
		21 "	18	27				22	32			25	38
		24 "	21	31				25	37			29	43
		27 "	23	35				28	42			32	49
		30 "	26	38				31	46			36	53
		33 "	28	42				34	50			39	59
		36 "	31	46				37	55			43	64
		39 "	33	50				41	60			46	70
		42 "	36	54				43	65			50	76
5	4 cm	18 cm.	20	30				24	36			28	42
		21 "	24	35				29	42			34	49
		24 "	27	40				32	48			38	56
		27 "	30	45				36	54			42	63
		30 "	34	50				41	60			48	70
		33 "	37	55				44	66			52	77
6	5 cm.	18 cm.	25	37				30	44			35	52
		21 "	29	43				35	52			41	60
		24 "	33	50				40	60			46	70
		27 "	37	56				44	67			52	78
		30 "	41	62				49	74			57	87
		33 "	45	68				54	82			63	95
		36 "	50	74				60	89			70	104
		39 "	54	80				65	96			76	112
		42 "	58	87				70	104			81	122
6	6.5 cm.	18 cm.	32	47				38	56			45	66
		21 "	37	55				44	66			52	77
		24 "	42	63				50	76			59	88
		27 "	47	71				56	85			66	99
		30 "	52	77				62	92			73	108
		33 "	58	87				70	104			81	122

Tétel	Szelvényár	Jegenyfényő, Lucfenyő, Bükk				Erdei fenyő, Nyír és Szil				Vörösfenyő, Kőris és Juhar			
		polgárok részére új építkezésekre és helyreállításokra	frt	kr	nem polgárok részére, nemkülönben iparosok, kamara és idegenek részére	frt	kr	polgárok részére új építkezésekre és helyreállításokra	nem polgárok részére, nemkülönben iparosok, kamara és idegenek részére	frt	kr	polgárok részére új építkezésekre és helyreállításokra	nem polgárok részére, nemkülönben iparosok, kamara és idegenek részére
8	8 cm.	18 cm. 21 " " " " " " " " " " " "	38 45 51 57 64 70	57 67 76 86 95 05	1	46 54 61 68 77 84	68 80 91 03 14 26		53 63 71 80 90 98	1	80 94 06 20 33 47		
9	10 cm.	18 cm. 21 " " " " " " " " " " " "	47 55 62 70 78 86	70 82 94 06 17 29	1 1 1 1 1 1	56 66 74 84 94 03	84 98 13 27 40 65	1	66 77 87 98 09 20	1 1 1 1 1 1	98 15 32 48 64 81		
10	1 drb	fedél lécs	6	9									
11	1 drb	négyszet lécs	11	16									
12	1 drb	sel. deszka	12	20									
13	1 drb	szél deszka	6	9									

Tétel	Egyéb termények			Nem polgárok részére, új építkezésekre és helyreállításokra			Tétel			Egyéb termények			Polgárok részére, új építkezésekre és helyreállításokra			Nem polgárok, iparosok, kamara és idegenek részére		
		frt	kr		frt.	kr.		frt.	kr.		frt.	kr.		frt.	kr.		frt.	kr.
14	1 drb	vizeső	26 $\frac{m}{m}$	4 m. hosszú erdei fenyőből	55	—	73	18	500 kg. mész bányán	Körmöc kemencénél	5	50	7	—	Nem polgárok, iparosok, kamara és idegenek részére			
	1 "	"	1 $\frac{1}{2}$ " 40 $\frac{m}{m}$		65	—	86		—		500 kg. mész bányán	—	—	—		—		
	1 "	"	2 " 53 $\frac{m}{m}$		80	—	1		33		1 m ³ agyag a téglavetőnél	4	—	5		80		
	1 "	"	3 " 79 $\frac{m}{m}$		—	—	1		66		1 m ³ homok a bányában	—	4	—		6		
15	1 drb	vizesatorna	11 m. h.	Lučený	86	1	40	20	1 m ³ terméskő a bányában	Kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában	—	10	—	15	Nem polgárok, iparosok, kamara és idegenek részére			
	1 "	"	4—6 m. 12 $\frac{m}{m}$		30	2	—	—	1 m ³ kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában		—	—	—	—				
	1 "	"	6—16 " 7 "		—	—	—	—	1 m ³ kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában		—	15	—	23				
	1 "	"	20 $\frac{m}{m}$ 9 "		—	3	4	50	1 m ³ kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában		—	—	—	—				
	1 "	"	25 $\frac{m}{m}$ 11 " 4 "		—	4	6	—	1 m ³ kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában		—	—	—	—				
	1 "	"	30 $\frac{m}{m}$ 5 m. h.		—	7	11	40	1 m ³ kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában		—	—	—	—				
16	1000 drb.	zsinde	19" 50 cm.		6	—	50	21	1 m ³ kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában		—	10	—	15	Nem polgárok, iparosok, kamara és idegenek részére			
1000 drb	falte	19" 50 cm.		14	18	—	—	1 m ³ kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában		—	14	—	21					
1000 "	cseréptégla	19" 50 cm.		13	20	—	—	1 m ³ kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában		—	20	—	30					
100 "	üres tégl.	19" 50 cm.		4	5	—	—	1 m ³ kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában		—	2	—	3					
100 "	burkolat-tégla	19" 50 cm.		4	5	—	—	1 m ³ kőszlop, boltozat zárkó, váll, csorogakő, kőállványok a bányában										

É p ü l e t i - é s m ű f a															
Tétel	Vásárló	Bükk-, luc- és jege-nyefenyő				Nyír, erdei fenyő, szil				juhar, kőris, vörösfenyő				Gerendelytő ára	
		tő ár		raktári ár	tő ár		raktári ár	tő ár		raktári ár					
		frt.	kr.		frt.	kr.		frt.	kr.		frt.	kr.	frt.		kr.
22	Polgárok	1	—	3	20	1	20	3	84	1	40	4	48	3	—
23	Iparosok	2	50	4	—	3	—	4	80	3	50	5	60	5	—
24	Kamara	2	50	4	—	3	—	4	80	3	50	5	60	5	—
25	Magánosok	2	50	4	—	3	—	4	80	3	50	5	60	5	—
26	Bányatársulatok	—	40	4	—	—	6	—	—	4	80	1	40	3	—
Tétel	Vásárló	hasábia				hulladékfa				rőzsfa					
		lágý		kemény	lágý		kemény	lágý		kemény					
		frt.	kr.		frt.	kr.		frt.	kr.		frt.	kr.			
27	Tüzifa a raktárban	1	20	1	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
28	Tüzifa az erdőben	—	30	—	50	—	60	—	90	—	30	—	45	tő ár	

Az összes üzemosztályok az előbbieken röviden leírt jövedelmezőségének megítélésére szolgáljanak az 1881—1885. évi zárszámadások eredményeiből merített következő adatok, és pedig:

Évszám	B e v é t e l			Kiadás	Tiszta jövedelem
	készpénz	nem készpénz	összesen		
	f o r i n t o k b a n				
1881	76352·52	8907·225	85259·475	33239·67	52019·805
1882	82585·935	—	82585·935	54632·835	27953·10
1883	131726·16	10866·01	142612·17	44211·175	98400·995
1884	115347·31	19144·33	134491·64	49415·74	85075·90
1885	100330·695	13345·835	113676·53	36972·43	76704·10
összesen	506342·62	52263·40	558625·755	218471·855	340153·90
Átlag			111725·15	43694·37	68030·78

Hogy az 1883-ik évtől kezdődőleg a jövedelmezés a megelőző évek jövedelmi eredményeit oly tetemesen meghaladja, ezt az üzem átvételével s a kezelés berendezésével járó nehézségek — végül a tetemes befektetések okozták, míg az utóbbi évek kedvezőbb eredményei épen ezen befektetések áldásos gyümölcsözésének köszönhetők.

A befektetéseket illetőleg megemlítendő, hogy a máris tárgyalt zólyomvölgyi fűrészmalom építésén kívül, a turcseki erdőszlak a hozzá tartozó telek és erdőőrlak megváltása, az alsó-turcseki, a síkerdei, a glósi erdőőrlakok építése tetemes költséggel volt összekötve.

g) Szállítási készülétek.

A szállítási viszonyok — az uradalomban régebb és újabb időben épített fő- és ezekhez csatlakozó mellék erdei utakat, valamint az 1884-ik évben épített uszacsatornát tekintetbe véve, igen kedvezőknek mondhatók.

A zólyomvölgyi (zohlergrund) szilárd alappal bíró

főúton és ehhez csatlakozó scheidgrundi és úgynevezett Neuweg-útakon, az erdőgondnokság összes épületi és tűzifa termése a városba szállítható.

A turcseki erdőgondnokság Dürseifen, Kleinhap, Strahwasser és Blaufusz fővölgyeiben levő útakon az erdőgondnokság összes fatermése szállítható ki az Alsó-Turcsek községen átvezető megyei útra és ezen az úton Kőrmöcbányára.

A stubnyai erdőgondnokság az Alsó-Turcsektől Stubnyáig és Bartoskától Felső-Stubnyáig vezető megyei útakhoz csatlakozó megfelelő úthálózattal bír, úgy, hogy az előbbi főútra az A. üzemosztály egyrészének és a B. üzemosztály fatermése, az utóbbira az A. üzemosztály I—III. vágássorozatának fatermése a minden völgyben épített erdei úton szállítható. Az uradalmi erdőséget érinti még 30 km. hosszban a m. k. államvasút zólyom-rutkai vonala, Kőrmöcbánya, Stubnya-fürdő állomások között, Jánoshegy, József-gőzfürész és Turcsek állomásokkal, a melyeken és különösen jelenleg a József-gőzfürész állomásról a gőzfürészen termelt félgyártmány a piacra szállítatik.

A vízutak közül megemlítendő a turcseki erdőgondnokság Strahwasser völgyében 1884-ik évben épített uszacsatorna.

Ezen csatorna azon célból, hogy a nevezett 6400 m. hosszú fővölgyben tartamosan termelhető 7790 m³ tűzifát a felső-turcseki raktárba leusztatni lehessen, bár a jelzett völgy legfelsőbb részében már elég vízbőséggel bír, de vizének egy része a kőrmöci vízvezeték táplálására fordíttatik, nagyobb biztonság tekintetéből a jelen viszonyoknak megfelelően 2380 m. hosszú csatorna építtetett.

A csatorna a patak medrében fenyőszálfából — minden folyó méter után 1 frt bér mellett — épült. A szakaszok hossza 8—10 m. három ászokfával, melyek közül a két végső a szomszédos szakaszokkal közös. Az egyes hosszfák az ászokhoz és egymás között faszögek-

kel vannak megerősítve. A talp és korlátfák minden oldalon a földbe ferdén bevert két-két 1 m. h. 8—10 cm. v. fakarók által gyámolítottatnak. A korlátfák részben bárdoltak, 25—30 cm. vastagok; a talpfa vastag törzsekből készült s kivájt. A hézagok mohával tömetnek ki.

A fa a csatornából a gereb fölött 2880 m.-re a patakba esik s ebben, miután ezen ponttól kezdve a patak vízbősége jelentékenyebb, a gerebudvarba úszik. A patak szabályozása leginkább csak a mederben levő nagyobb kövek eltávolításában áll és f. m.-ként átlagosan 10—15 krba kerül. A 10 m. h. gereb szerkezete a viszonyoknak megfelelő és egyszerű. Az építmény alapját képező fa gyámoszlopok erősen vannak a földbe verve s ezekbe két egymáshoz illesztett tartófa van beeresztve.

Az alsó tartófa a gerebudvar talpánál magasabban van elhelyezve s 4 m. h. 12 cm. vastag orsó-gerendák támpontjául szolgál. A gereb a sodor irányára ferdén fekszik, a gerebudvar 300 m² köldökölt gerenda falakkal van ellátva s a fal egyikén van az árapasztó alkalmazva.

A felfogó csatorna 140 m. hosszú, köldökölt gerenda odalfalakkal és padlódeszka padozattal ellátva.

A gerebudvar az usztatott fának csak egy részét képes felfogni és csakhamar megtelve az uszafa a gereb fölött a patakban nagyobb távolságra halmozódik ugyan fel, de a gereb átszakításától tartani nem kell.

A fausztatás rendszeren április hóban eszközöltetik és a 7—8 ezer ürm³ hasábfá rendszer viszonyok között 3 hét alatt leusztatatik.

h) Munkaerő, munkabérek, fuvarerő, fuvarbérek.

Körmöc sz. k. s főbányaváros erdőbirtoka területén állandó munkás telepítvényekkel ugyan nem bír, de a viszonyokhoz képest, a menyiben a közel fekvő községek

lakosai egyedül a mezőgazdaság jövedelméből nem élhetnek, utalva vannak arra, hogy az erdőkezelésnél szükséges munkára vállalkozzanak s itt szerzett keresményükkel pótolják a megélhetéshez szükséges jövedelmöket.

A munkaerőt leginkább Blaufusz, Konossó, Alsó-, Felső-Turcsek, Szklenó, Alsó-, Felső-Stubnya, Cseremosno Jánoshegy — a fuvarerőt ezenkívül még Lucska, Hornavész és Sváb községek szolgáltatják.

A zólyomvölgyi erdőgondnokság részére még a Zólyommegyében fekvő Kordaháza község is szolgáltat munkaerőt, a honnan évente mintegy 20 munkás rendszeren a tűzifa termelésénél nyer alkalmazást. — A munkabérek általában véve magasaknak nem mondhatók, mert egy férfi napszám 50 kr. — egy kétfogatú fuvar 2—2 frt. 20 kr. sőt Turócmegyében a stubnyai uradalomban egy kétfogatú fuvar 1 frt. 80 krral van kialakudva és szerződésileg biztosítva. — A tavaszi erdősítési munka nagyobbrészt nő munkásokkal hajtatik végre 30—40 kr. napibérek fizetése mellett. Az épületfa termelésnél a döntést, hántást és hosztolást beleértve, törzsenként 10—12 kr. fizettetik, a tűzifa termelés ürm³éterenként és az erdőben 0.1 m. aszréteggel rakva 22—25 krba kerül, zsindelykészítési bér az erdőben 1 frt. 80 kr — erdön kívül a rakhelyen 1 frt. 70 krral van megállapítva.

A csusztatási bérek, a csuszorakészítéssel együtt, a viszonyokhoz képest 12—15 kr. közt váltakoznak, egy ürm³ tűzifának usztatása pedig 10—14 krba, a fának a felfogó csatornából való kihúzása és felrakásolása a rakhely távolsága szerint 5, 6 és 7 krba kerül. Az épületi és tűzifának fuvarbére a termelési helynek a rakhelytől való különböző távolsága szerint igen különböző, de a fentebb kimutatott 2 frt. és 2 frt. 20 kr. napi keresménnyel megfelelő arányban áll.

Igy a most fennálló viszonyok szerint egy m³ illetve ürm³ fa után fizetett fuvarbérek a következők:

Körmöcbányán:

épületifánál: 80 krtól — 1 frt 50 krig

tüzifánál: 25 krtól — 45 „

A zsindely és a fűrészárú a városi fogatokkal szállítatják a raktárba.

Turcseken:

az épületifa az erdőből Körmöcbányára kedvezőtlen viszonyok között 30—40 km. távolságra és Jánoshegyi vízválasztón át 2 frt 50 kr, 3 frtért, a tűzifa a turcseki rakhelyről körmöcbányai raktárba 16 km. 55—65 krért szállíttatik.

Stubnyai uradalomban:

a munka és fuvarbéreket illetőleg az ottani lakosokkal szerződés kötött, és e szerint egy m³ fának döntése, hosztolása és fuvar az uradalom bármely részébe 3—20 km. 90 kr, zsindely szállítás a távolságok szerint 40—80 kr, fűrészárúnak a raktárba való szállítása m³ként 18 kr, az egyes építő helyekre való szállítás 25—70 kr, a tönkfának a fűrészhez való szállítása 8 km. távolságra 80 krba kerül.

i) Kezelés.

Miután Körmöcbánya városa erdőségeit az államkincstár kezeiből átvette, az első hét évben azok kezelésének vezetését ideiglenesen a körmöcbányai erdőmester látta el, aki egyuttal a zólyomvölgyi és a turcseki erdőket — ellenben a stubnyai A. és B. üzemosztályt a Stubnyán állomásozó erdész — kezelte. A körmöci fűrészárú raktár egy raktárnok kezelése alatt állott, a két tűzifa-raktárban egy-egy raktárőr és a külső szolgálatnál 10 erdőőr volt alkalmazva. De mivel az erdőtörvény 17-ik §-ából kifolyólag a városnak a kezelést a szak- és rendszer követelményeinek megfelelően szabályozni és így egy alkalmas szervezési és kezelési szabályzatot alkotni

kellett, ezzel nem késve, Tomcsányi Gyula m. k. erdőmester, valamint Jánosi Kálmán m. k. erdész úr szíves segédkezése mellett már 1886-ik évben terjesztette be ebbeli tervezetét, mely Barsvármegye törvényhatósága által 1886. évi 239/16688. sz. a. hozott végzésével jóváhagyatott és 1887. év elejétől alkalmazásban is áll.

Ezen szervezési és szolgálati szabályzat a következő:

Körmöc szab. kir. és főbányaváros szervezési szabályrendelete.

A városi erdészeti személyzet szervezése.

1. §. A városi erdészeti személyzet áll: az erdőhivatal vezetésével megbízott erdőmesterből, továbbá a stubnya uradalmi főerdészből, és a felső-turcseki erdészből, úgyszinte az erdei szolgaszemélyzetet képező erdőőrök- és erdőlegényekből, nemkülönben a faraktárnok- és faraktári őrből.

2. §. A városi erdőhivatal feladata a város összes erdő-állományának kezelését igazgatni a városi szabályrendeletek, a közgyűlési határozatok és a szolgálati utasítás értelmében, figyelemmel az erdőtörvény, az üzemtervi munkálatok és a városi erdőség intézkedésére.

3. §. A kezelő erdőtisztek feladata az erdőkerületekben, a törvény, a városi tanács, a polgármester és az erdőhivatal utasításaihoz képest a városi erdőségeket erdőgazdászati és szakszerű alapelvek, úgyszinte a szolgálati utasítás szerint kezelni; a szolgaszemélyzet feladata pedig a kezelő erdőtisztek esetleg az erdőhivatal részéről nyerendő utasításokhoz mértén az erdőkezelési és őrzési teendők minden részét szigorú pontossággal végezni.

4. §. Ugy az erdőmesteri állomás, mint a kezelő erdőtiszti állomások a városi képviselőtestület által szabályszerűen kihirdetett pályázat útján közgyűlési válasz-

tás mellett töltenek be; fegyelmi ügyekben pedig a tisztviselők a többi városi tisztviselőkkel egyenlő elbánás alá esnek.

5. §. Erdőmesteri, főerdészi s erdészi állomások csak is oly egyénnel töltenek be, a kik az 1879. évi XXXI. t. c. 36. §-ában körülírt minősítvénynyel bírnak.

6. §. Nyugdijaztatást illetőleg az erdészeti tiszti s védszemélyzet a városi általános nyugdijszabályzat előnyei s kötelezettségeiben részesül.

7. §. Az erdőmester tagja minden az erdészeti ügykezeléssel összefüggő tárgyak megbírálására kiküldött bizottságnak; véleménye pedig minden erdei ügykezelési kérdésnél bekívánandó.

8. §. Minden az erdei gazdaságra vonatkozó közgyűlési, tanácsi, erdőszéki avagy polgármesteri intézkedés vagy meghagyás rendesen az erdőmesterhez intézendő, a ki annak végrehajtása iránt intézkedni köteles.

9. §. A stubnyai uradalmi főerdész és a felső tursceki erdész hivatalos teendőikre nézve közvetlenül az erdőmesternek rendelvek alá s tőle veszik az erdőüzem s kezelésre vonatkozó rendeleteket; viszont az erdőmesternek terjesztik be a városi „erdőhivatal“-hoz címezve hivatalos jelentéseiket és beadványaikat.

10. §. Az erdőörök és erdőlegények mint az erdővédelem eszközlésére hivatott közegek, a közvetlen őrizetökre bízott erdőrészekben létező minden terület termény, készlet, ültetmény, vadállomány, épület — szóval minden ott létező városi vagyponra felügyelni. a hiányokat — felelősség terhe alatt megakadályozni s illetve késedelem nélkül bejelenteni kötelesek.

11. §. Az erdészeti szolgaszemélyzet (erdőőr, erdőlegény) az erdőmester előterjesztésére a polgármester által fogadtatik fel s az erdőmesterrel egyetértőleg osztatik be az erdőkerületekbe; elbocsátása szintén az erdőmester előterjesztésére a városi polgármester által eszközöltetik.

12. §. Az erdészeti szolgaszemélyzet közvetlenül az illető kezelő erdőtisztnek van alárendelve, annak tartozik első sorban engedelmességgel s felelősséggel, annak meghagyásait feltétlenül s minden eltérés nélkül végrehajtani köteles.

13. §. Az erdészeti szolgaszemélyzet az erdőben, őrizeti s védelmi szolgálatban nyilvános közbiztonsági személy, mely minőségben jelvényt, egyenruhát és az erdőtörvény intézkedéseinek keretén belül lőfegyvert viselni köteles s mint ilyen első sorban a város által közbiztonsági állásának érvényessége miatt pedig másod sorban a bíróság előtt feleltetetik.

Erdőöröktől azonfelül az 1879. évi XXXI. t. c. 37. §-ban megállapított minősítés is megkívántatik.

14. §. A faraktárnok és a faraktári örök kezelik a faraktárakat. Eljárásukra szükséges rendeletet az erdőmester s illetve az illető kezelő erdőtisztől nyerik, jelentéseiket és hivatalos beadványaikat is ezekhez kötelesek intézni.

15. §. Az erdőhivatal, nemkülönben a kezelő erdőtisztek és a védszolgaszemélyzet, úgy a jelen szabályrendelet valamint a szolgálati utasítások és az erdőkezelési külön rendszabályok betartására feltétlenül kötelesek.

16. §. A város erdőbirtoka 3 erdőgondnokságra levén osztva, a zólyomvölgyi erdőgondnokság kezelése a városi erdőmester, az alsó stubnyai erdőgondnokság kezelése az alsó stubnyai főerdész a felső-turcseki erdőgondnokság kezelése pedig a felső-turcseki erdész ügyköre s feladatához tartozik.

17. §. Az erdőgondnokságok székhelyei az erdőtiszt s védszemélyzet állomás helyei s minősége.

Erdőgondnokság	Erdőtiszt székhelye	Erdőörök s erdőlegények állomás helye	A védszemélyzet minősége
Zólyomvölgyierdőgondnokság	Körmöcbánya	Körmöcbányán Körmöcbányán Körmöcbányán Körmöcbányán	I. oszt. erdőőr I. oszt. erdőlegény 1 raktárnok 2 faraktári őr
Stubnya uradalmi erdőgondnokság	Alsó (Ó) Stubnya.	Felső Stubnyán Síkerdőben Bartoskán Glóiziban Zverinben Irodában	I. oszt. erdőőr I. oszt. erdőőr II. oszt. erdőőr II. oszt. erdőőr II. oszt. erdőőr 1 I. oszt. erdőlegény 1 II. oszt. erdőlegény
Felső-Turcseki erdőgondnokság	Felső-Turcsek	Felső-Turcseken Felső-Turcseken Alsó-Turcsek Blaufuszi völgy	I. oszt. erdőőr II. oszt. erdőlegény II. oszt. erdőőr II. oszt. erdőőr

Szolgálati utasítás az erdőmester számára.

1. §. Az erdőmester a városi erdőhivatal élén áll és mint olyannak feladata a városi erdővagyon s az ahhoz tartozó egyéb javak kezelését és megvédését a törvény ezen valamint a kezelő erdőtisztek és erdőöröknek kiadott utasítás — továbbá a kiadott s ezen utasítás által hatálytalanokká nem vált rendeletek és az azután hozandó határozatok értelmében az erdészeti szabályai szerint, a tanács ellenőrzése mellett vezetni.

2. §. Az erdőmester hivatalos ügyekben a tanácsnak esetleg a polgármesternek mint a tanács képviselő fejének van alárendelve.

Az erdőmesternek hivatalos ügyekben alárendeltje az összes erdészeti tiszti és altiszti illetve szolga és munkaszemélyzet.

3. §. Az erdőmester előterjesztései és az annak adott utasítások mindig írásban történjenek.

Az erdőmesterhez beérkezett vagy attól kiinduló minden hivatalos ügydarab külön e célra felfektetett iktatókönyvbe bevezetendő.

4. §. Az erdőmester felelős és pedig nem csak erkölcsileg, hanem vagyoni tekintetben is mindazon mulasztások, károk és hátrányokért:

a) melyek általa közvetlenül elkövettetnek;

b) melyek általa kiadott utasítások hibás vagy hiányos volta miatt közvetve keletkeznek;

c) melyek a kötelességszerű és lehetséges felügyelet hiánya miatt létre jöttek;

d) melyek a tudomására jött akadályok, vétségek vagy mulasztások tétlen elnézéséből erednek.

e) Végre felelős az erdőmester, habár illetékes helyről vett utasítás folytán, de a törvénybe vagy felsőbb hatóság rendeletébe vagy a szolgálat érdekeibe ütközőleg cselekszik a nélkül, hogy ellenvetését a rendelkezésére álló módon vagy a tőle megkívántató szakértelem vagy tájékozottság mérve szerint megtette volna.

5 §. Az erdőmesternek az előbbi szakaszban részletezett felelősségéből folyik, hogy minden ügykörébe tartozó kérdés vagy intézkedés az erdőmester bevonásával és meghallgatásával vagy a mennyiben a kérdés vagy intézkedés az erdőszolgálati ügykört csak érinti, annak tudtával történjék.

Magától értetődik tehát, hogy az erdőmester hivatalból tagja minden az erdészeti üzem, vagy az anyagkészletek megvizsgálása, avagy az erdészeti személyzet fegyelmi vizsgálatára hivatott vagy kiküldött s egyáltalában mindazon bizottságnak, melyben az erdészeti szolgálat avagy az erdészeti személyzet érdekelve van.

6. §. Köteles az erdőmester a városi szolgálati szervezeti szabályokat, beleértvén a kezelő erdőtisztek és erdőőrök utasításait ismerni és azokat, valamint a

feljebb való illetékes hatóságoktól vett mindennemű rendeleteket pontról pontra betartani, a mennyiben pedig azok betartása akadályokba ütköznék, ezeket a tanácsnak vagy polgármesternek ideje korán bejelenteni.

Köteles továbbá az erdőmester az alattas kezelő erdőtisztek, erdőőrök, raktárkezelők, s más alárendeltjeinek, kiadott utasítások mikénti betartására ügyelni s netán tapasztalt mulasztásokat vagy más szolgálati vétségeket beszüntetni, a szabályok ellen vétőket felelősségre vonni, a tanácsnak vagy polgármesternek feljelenteni, és ha a szolgálat érdekében indokolt, azokat a további szolgálattól felfüggeszteni.

7. §. Köteles az erdőmester a hozzá beérkezett okmány helyességét használat előtt nevezetesen műszaki és adminisztratív szempontból megvizsgálni és hogy ez megtörtént, valamint hogy az helyesnek, illetőleg kifogástalannak találtatott, esetleg általa tudomásul vétetett, — azt az illető okmányra rávezetni, illetve azt láttamozni; különösen pedig:

1) Az alattas személyzet által bemutatott, anyagfelvételi jegyzékek időközönként próbák vétele által megvizsgálandók és ezen körülmény a jegyzéken bizonyítandó;

2) a bemutatott bérjegyzékek műszaki szempontból megvizsgálandók és láttamozandók ;

3) a favágatási. ertési valamint építési tervek és számadások, továbbá anyag-naplók s egyáltalában az erdészeti üzemet illető kimutatások vagy bárminemű okmányok használat előtt műszaki szempontból megvizsgálandók és hogy ez megtörtént, az okmányon igazolandó.

A beadványok számszerinti megvizsgálása a számvevőség feladatát képezi.

Köteles az erdőmester különösen nagyobb tömegű fakiszolgáltatásoknál meggyőződni, hogy a kezelő erdőtisztek a fa kijelölése, felvétele és átadására nézve meg

állapított szabályokat, továbbá az engedélyezett választékokat és tömegeket mennyire tartják be.

Az ellenőrileg átadott épületi és műszerfa az ellenőrző bélyeggel megütendő.

Hogy pedig a felülvizsgálat megejthető legyen, a kiadott utalványon az anyagfelvétel befejeztéről szóló jelentés bekövetelendő, illetve az ellenőrzési átadás fenntartandó.

Jogosult feleknek ingyen kiszolgáltatandó erdei termékek ellenőri átadását az erdőmester, saját hatáskörében eszközölteti, magánfeleknek pénzért eladott s 50 frtot meghaladó erdei termékek átadása iránt a tanács esetről esetre intézkedik.

Kisebb átadások csak alkalmilag ellenőrzendők.

Jogában áll az erdőmesternek az engedélyezett előirányzat keretén belül 50 forint erejéig bevásárlásokat és megrendeléseket eszközölni.

A városi szükségletre termelt és 500 frtot meg nem haladó tűzifa és egyéb erdei termékeket a termelőktől az erdőmester saját hatáskörében átveheti; az 500 frt értéket meghaladó erdei termékek ellenőri átvétele iránt a tanács esetről esetre intézkedik.

9. §. Feljogosittatik az erdőmester saját hatáskörében és pedig:

1) a kezelő erdőtiszteknek kiadott utasítás 17. §-ban érintett anyag-felhasználást a szolgálat céljaira, úgyszintén a városi művek és raktárak ellátására, valamint egyéb hason természetű városi szükségletekre megkívántató anyagok termelését az üzemterv keretén belől engedélyezni, a városi raktárak, művek ellátása valamint egyéb szükségletek fedezése iránt az előirányzat vagy más megrendelések avagy indokolható szükségletek mérvéhez képest gondoskodni;

2) a fenti utasítás 18. §-a értelmében és 50 frtot meg nem haladó értékig valamely kérdéses erdei termék eladása vagy visszatartása felett határozni.

Ha az egy félnek egy évben eladni szándékolt

erdei termék értéke feltételezhetőleg az 50 frtot meghaladja, úgyszintén minden ingyenes anyag kiszolgáltatás előtt, köteles az erdőmester, a tanács engedélyét kérni.

Tömeges eladások szabály szerint nyilvános árverés útján eszközözendők, melynek feltételeit és módozatait előterjeszteni az erdőmester feladata.

3. A mennyiben a jóváhagyott faejtési tervezet egyes kevésbé lényeges határozatai célszerűen vagy éppen nem lennének betarthatók, az erdőmester a megfelelő módosításhoz szükséges intézkedéseket saját hatáskörében megteheti, de ily eltéréseknél mindig a tanács jóváhagyása kikérendő; elkerülhetlen sürgős esetekben a tanács utólagos jóváhagyása reményében is tehet előleges intézkedéseket.

Egyáltalában a felsőbb helyütt jóváhagyott üzemtervek határozatainak betartásáért az erdőmester felelős és minden esetben, ha annak keresztülvitele a szolgálat érdekeivel ellentétbe jő, vagy bármily akadályokba ütközik, köteles az ellentétek célszerű kiegyenlítésére hatni és a tanácstól a helyzetnek és netaláni következményeknek hű leírása mellett utasítást kérni.

Az eltérések az üzemi év leteltével, illetve az ertési számla előterjesztése alkalmával tételről-tételre indokolandók s igazolandók.

4. Jogában áll továbbá az erdőmesternek a jóváhagyott építési költségvetésektől való kisebb, kevésbé lényeges eltéréseket az engedélyezett költség-alap betartásával megengedni.

A költség-számlák előterjesztésénél az eltérések tételről-tételre indokolandók.

Az építkezések műbirálását a tanács magának fenntartja.

5. Halasztást nem tűrő esetekben s az engedélyezett költségelőirányzat keretén belől, valamely munkavégzése iránt 300 frt összegben alul alkut kötni.

Oly esetekben azonban a jóváhagyás a legközelebbi alkalommal a tanácsnál kérendő.

6. Az erdőmester alárendeltjeinek 3 napi szabadságot adhat; köteles azonban egyidejűleg a helyettesítésről gondoskodni.

Jogában áll továbbá az erdőmesternek az erdőkezelő tiszteket és erdőszolgákat egyhuzamban 3 napot meg nem haladó időn át saját kerületükön kívül foglalkoztatni, illetve egymás helyettesítése vagy kisegítésére felhasználni.

A 3 napot meghaladó szabadságolás illetve kerületen kívüli alkalmazáshoz a tanács engedélye szükséges.

10. §. A mennyiben a kezelésnél jogi kérdések vagy nehézségek, avagy sérelmek merülnének fel, azokkal az erdőmester azonnal a tanácshoz köteles fordulni.

Feleknek jogokat vagy engedményeket hivatalos hatáskörben adni szigorúan tiltatik.

11. §. Az erdőmester köteles egy oly berendezésü nyilvántartást vezetni, melyből az egyes anyagkezelők havi kimutatásai alapján az egyes rakhelyeken és erdőhelyeken található anyagkészletek megtudhatók.

12. §. A kezelő erdőtisztek által vezetett anyag és pénzszámadások, leltárak, erdőkár-naplók, iktatókönyvek stb. vezetéséről évenként legalább egyszer meggyőződni, továbbá a tényleges készleteket próbák vétele által a számadás szerinti készletekkel összehasonlítani, — az erdőmester évenként legalább egyszer köteles.

13. §. Az évi jövedelmi előirányzatok a legnagyobb körültekintéssel szerkesztendők;

az engedélyezett kiadási hitelt tullepni nem szabad; a bevételekért az erdőmester felelős.

14. §. Az alattas tisztek és más közegek szolgálatukba szabályszerű átadás mellett iktatandók be, a midőn az átadás illetve átvétel tárgyát képező minden anyagkészletek, leltári tárgyak s épületek az anyag-számadás és illetve a leltár szerint megsejmléttessenek, továbbá a birtok határai bejáratnak, a munkásoknak netán adott előlegek számfejtetnek és a szolgálat vételehez szükséges utasítások megadatnak.

Minden átadás jegyzőkönyv mellett történjék.

15. §. Köteles az erdőmester az uradalom környékén az erdei termékekre alkalmazható eladási árakat az egyes választékok s távolságok, továbbá a kihasználás egyéb körülményeire való tekintettel s az általános kelendőségi viszonyok szerint behatóan tanulmányozni és a tanács elé minden évet előzőleg december 1-én az árjegyzék megállapítása végett javaslatot tenni.

Valamely erdei terméket az engedélyezett áron alól eladni nem szabad.

Az évi munkabér-szabályról szóló javaslat a fentebivel egyidejűleg az egyes munkanemek szerint részletezve szintén beterjesztendők.

A jóváhagyott munkabéreket a tanács tudta és beleegyezése nélkül tullépni nem szabad.

16. §. Az erdőmesternek a városi erdővagyonfenntartásán és gyarapításán kívül kiváló feladata ezen vagyont célszerű intézkedések által lehető legnagyobb jövedelemre emelni.

Ezen okból köteles az egyes erdei termékek és haszonvételekről magának tudomást szerezni és a lehető legbeterjessebb értékesítés módját és tényezőit a helyi és időleges viszonyok szerint tanulmányozni és legjobb meggyőződése szerint a szükséges teendők végett a tanácshoz fordulni.

17. §. A mennyiben az erdőmester pagony-kezelői és anyag-számadói szolgálatot is végezne, akkor az egészben véve ugyanaz utasítások és határozatok alá tartozik, melyek a kezelő erdőtiszték számára kiadattak, illetve kiadatni fognak azon módosítás illetve fentartással, hogy

az erdőmester mint kezelő- és számadótiszt közvetlenül a tanácsnak, esetleg polgármesternek van alárendelve, minélfogva mint ilyen a tanács esetről-esetre meghatározandó kiküldöttje, különben pedig a polgármester által ellenőriztetik.

18. §. Pénzkezelésre az erdőmester nincs feljogosítva ezt a városi pénztár közvetlenül teljesíti.

Szolgálati utasítás a kezelő erdőtisztek részére.

1. §. A kezelő erdőtiszt feladata a rábizott erdei és egyéb vagyont az ezen utasítás értelmében és a hatálytalanná nem vált eddigi, valamint a kiadandó rendeletek, a törvény, illetve az erdészeti szabályai szerint az erdőmester vezetése és a városi tanács ellenőrzése mellett kezelni.

2. §. A kezelő erdőtisztnek erdészeti valamint az erdészettől elválaszthatlan természetű ügyekben is. — beleértve az erdészeti személyzet adminisztratív ügyeit, közvetlen főnöke az erdőmester.

Ebből folyólag ily természetű ügyekben a kezelő erdőtiszt az erdőhivatal illetve az erdőmestertől veszi a hivatalos rendeleteket s viszont a megjelölt esetekben az erdőhivatalnak illetve az erdőmesternek teszijelentéseit.

Ha a kezelő erdőtiszt valamely esetben alárendeltségi illetékesség tekintetében tájékozva nem lenne, köteles előterjesztését egyenesen a tanácshoz intézni, illetékteleneknek vélt rendeletek vétele esetében pedig az utasítást és az ügy fontosságához mért gyorsasággal a tanácstól kérni.

Ugyancsak köteles a kezelő erdőtiszt mindazon esetekben előbb a tanács utasítását kikérni, ha adott felvilágosítása daczára bár illetékes helyről oly meghagyást vesz, melyet a város érdekébe, törvénybe, vagy a meglevő tanácsi határozatokba ütközőnek tart; kötelessége lévén egyuttal az intézkedőnek utasításával szemben saját álláspontját kifejezni.

Ha a kezelő erdőtiszt oly erdészeti ügykörbe tartozó megbízást teljesít, mely nem közvetlenül az erdőhivatal útján, vagy nem az erdőmester jelenlétében adatott, kötelessége erről az erdőhivatalnak haladéktalanul jelentést tenni.

3. §. A kezelő erdőtisztől megköveteltetik, hogy szolgálatát lelkiismeretes pontossággal és önzetlen hűséggel lássa el.

Felebbvalói iránti előzékenységet és tiszteletet, felek irányában illetet, alárendeltjeivel szemben pedig szigorú igazságosságot tanusítson, állásával együtt járó tekintélyét úgy a hivatalos, mint a magánéletben fenntartsa s kötelességétől sem ajándékok, sem pedig személyes befolyások által magát eltántoríttatni ne engedje.

4. §. Hivatalos ügyek közlésénél a kezelő erdőtiszt ovatosságra intetik, különösen oly felekkel szemben, kik az uradalommal peres viszonyban vagy üzleti szerződésben állanak.

5. §. A kezelő erdőtiszt felelős és pedig nemcsak erkölcsileg, hanem vagyoni tekintetben is mindazon mulasztások, hátrányok és károkért:

a) melyek általa közvetlenül elkövetetnek;

b) melyek az általa kiadott utasítások hibás vagy hiányos volta miatt közvetve keletkeznek;

c) melyek a kötelességszerű és lehetséges ellenőrzés hiánya miatt létre jöttek;

d) melyek a tudomására jött akadályok, vétségek vagy mulasztások tétlen elnézéséből erednek;

e) végre felelős a kezelő erdőtiszt, habár illetékes helyről vett utasítás folytán, de a törvénybe, vagy felsőbb hatóság rendeletébe vagy a szolgálat érdekeibe ütközőleg cselekszik a nélkül, hogy ellenvetését a rendelkezésére álló módok szerint, vagy a tőle megkívánható szakértelem vagy értelmiség mérve szerint megtette volna.

6. §. A kezelő erdőtiszt jelentéseit az ügy fontosságához képest szóval vagy írásban teheti; úgy az előljárók, mint az alattas közegek valamely esetben kívánhatják az írásbeli jelentést, illetve rendeletet.

7. §. Az erdőörök és más alattas közegek, kik mint ilyenek megjelöltetnek, kötelességeikről a fennálló törvények s utasítások értelmében a kezelő tiszttől megkívánható helyi tájékozottság figyelembevételével, továbbá a szakszabályok szerint könnyen érthetően kitanítandók.

Ha a kezelő erdőtiszt meggyőződést szerzett arról, hogy utasítását az alattas közeg kellően megértette s esetleg azt írásban is megadta, kötelessége a fölött is örködni, vajjon az helyesen vitetik-e keresztül?

Ezen okból köteles minél gyakrabban a munka helyén személyesen és nem várt időben megjelenni, az erdőőr tetteit, lépteit és intézkedéseit behatóan megvizsgálni, a szolgálati könyvben tett feljegyzéseket, nevezetesen a napszámbéreket, továbbá az anyag-naplót, az anyagfelvételi jegyzékeket, valahányszor a védkerületben megjelenik, átnézni és láttamozni, esetleg abban megjegyzéseit bejegyezni, a tényleges készletekkel összehasonlítani és észleleteit a szolgálati könyvben, illetőleg a naplón s egyéb okmányokon megtenni, illetve ezeket láttamozni.

Az épületfa felvételek ellenőrzésénél a megvizsgált darabok az erdőgondnoksági bélyegzővel megütendők.

Különösen szigorú kötelessége a kezelő erdőtisztnek a fölött örködni, vajjon az erdőőrök a számukra kiadott szolgálati utasításokat szigorúan betartják-e, köteles lévén a kezelő erdőtiszt, az ottani határozatoknak maga részéről való szigorú betartása által az alattas személyzetet a felebbvalók rendeleteinek tiszteletére és ügybuzgóságra szoktatni.

Kiterjed a kezelő erdőtiszt kötelességszerű felügyelete mindazon magánfelekre is, kik az uradalommal egyességi szerződés és urbéri vagy más jogi viszonyban állanak, ilyenek különösen a favállalkozók, haszonbérlok, urbéresek, munkások, fuvarosok stb., kiknek jogai és kötelességéről felvilágosítás kérendő, s a netalán tapasztalt rendetlenségek vagy túlkapások beszüntetendők és esetleg feljelentendők.

A jogosultak által bizonyos célra kért anyagok szükségéről, valamint az engedélyezett anyag hova fordításáról meggyőződni szintén az erdőkezelőtiszt feladata.

8. §. A kezelő erdőtisztnek joga van az alárendelt erdőszolgákat bebizonyult mulasztás vagy más szolgálati vétség esetében és az erdőőri utasítás 48. §-a szerint:

a) meginteni;

b) megróni, esetleg megbírságolás végett az erdőmester előtt előterjesztést tenni.

Jogában áll, sőt kötelessége a kezelő erdőtisztnek azon erdőszolgát, kinek a szolgálatban maradása a szolgálat érdekeit veszélyezteti, szolgálatától felfüggeszteni s erről egyidejűleg jelentést tenni.

9. §. Ha a kezelő erdőtiszt szolgálatában akadályozva van, ezt jelenteni tartozik.

Szabadságért a kezelő erdőtiszt a tanácshoz köteles folyamodni.

Az alattas közegeknek a kezelő erdőtiszt egyidejű bejelentés mellett 3 napi szabadságot adhat; köteles azonban azok helyettesítéséről gondoskodni.

10. §. Tiltatik a kezelő erdőtisztnek, a tanács tudta és beleegyezése nélkül valamely mellék foglalkozást gyakorolni.

11. §. Nem szabad a kezelő erdőtisztnek illetmény fáját eladni vagy elajándékozni, sem pedig legeltetési jogát másra átruházni.

12. A kezelő erdőtiszt illetménye meg lévén szabva és tudomására hozva, a legszigorúbban tiltatik az uradalom bármely más tulajdonát, saját céljaira felhasználni vagy valamely meg nem engedett haszonélvezetet gyakorolni.

13. §. A vadászat és halászat mérsékelt bér mellett, különösen a vad- és halállomány ápolása, továbbá a hivatalos szolgálatra való buzdítás tekintetéből adatik a kezelő erdőtisztnek.

Ebből folyólag megköveteltetik, hogy azok gyakorlásánál a kezelő erdőtiszt ezen indokokat szemelőtt tartsa, magát önző érdekek által elragadtatni ne engedje.

14. §. Minden átvett hivatalos ügyirat, mely számmal van ellátva, továbbá minden oly irat, mely ok-

mány fontosságával bír s másutt, mint például számadásoknál vagy nyilvántartásoknál feljegyzésben nincs, az érkezés napjának feljegyzése mellett folyó szám alatt az iktatókönyvbe vezetendő.

A kezelő erdőtiszt és erdőőrök havi foglalkozási jelentései is és pedig egy szám alatt beiktatandók.

Hasonlóképen minden az erdőgondnokságtól kiinduló fontosabb ügyirat az iktatókönyvbe külön szám alatt bevezetendő.

15. §. Az erdőőrök kötelessége lévén az általuk feljegyzett erdőkár eseteket havonként feljelenteni, — a kezelő erdőtiszt a napló megfelelő helyén a keletkötételével a feljelentést igazolja és a fizetendő összeget kiszámítja.

A kiszámításnál az illető kerületre érvényes ár és érték-szabály és a törvény határozatai tartandók szem előtt; esetleg helyi szemle is tartandó.

A kihágási eset egyszersmind az erdőgondnokság nyilvántartásába is feljegyeztetik, melynek a bejelentett adatokon kívül ki kell tüntetnie:

1. az erdőtörvény §-ára, valamint az érték és ár-szabály illető tételére való hivatkozást;

2. az előbbieik szerint kiszámított pénzösszeget kárérték, kártérítés, pénzbüntetés, hajtópénz és egyéb költség szerint részletezve;

3. a behajtott pénzösszeget fenti részletezés szerint;

4. a netáni megjegyzéseket nevezetesen arról, hogy az előírás és törlesztés közti netaláni különbségnek oka miben áll, továbbá a törölt követelésekről, bírói tárgyalási számokról stb.

A fizetendő összeg a kártevő féllel 8 nap alatt közlendő és annak befizetésére a fél felszólítandó.

A kezelő erdőtiszt ezennel feljogosíttatik 20 forintot meg nem haladó erdei kár követelésnél a féllel barátságos egyezséget kötni, esetleg az illetékes bíróság előtt a keresetet megindítani; mely utóbbi esetben kö-

teles az ügyész utbaigazítását kikérni és annak nyomán eljárni.

Ha a feljelentett erdei kihágás előreláthatólag bebizonyítható nem lesz, — feljogosíttatik a kezelő erdőtiszt a megfelelő leírást a városi tanácsnál indítványozni.

Köteles a kezelő erdőtiszt a kártevő által fizetett s az uradalomnak járó pénzösszeget átvenni, pénznaplójába bevezetni és a fizető félnek erről nyugtát adni.

16. §. Köteles a kezelő erdőtiszt a kezelése, illetve felügyelete alatt álló anyagokról naplót, esetleg naplót vezetni.

Okvetlenül szükséges vezetni egy főnaplót, melyben egyenkint vagy összegekben minden számadási anyagnak foglaltatnia kell.

A viszonyok szerint vezetendők azon kívül segédnaplók oly anyagoknál, melyek nagyobb forgalomban vannak, de ezeket egészben vagy részben az anyagkezelő alattas közeg naplója is helyettesítheti, a menyiben annak megbízhatóságáról a kezelő erdőtiszt meggyőződött.

Az ily segédnaplók havi zárlataikkal vezetendők át a főnaplóba.

A napló rovatoknak ki kell tüntetni:

a) a tételt;

b) a keltet;

c) a hivatkozást a meglevő rendeletre, egy másik anyagnapló vagy pénztári napló tételére, megjelölván egyszersmind a hivatkozott okmány-mellékletek számát;

d) a bevétel vagy kiadás céljának vagy módjának rövid leírását az átvevő vagy beszolgáltató személy vagy hivatal vagy kezelési ág megjelölése mellett;

e) a bevétel vagy kiadás helyét;

f) az anyag választékot oly részletezéssel, a mint azt a tömeg kiszámítása vagy a fennálló árjegyzékek, ellenőrzési, számviteli vagy egyéb határozmányok és utasítások megkövetelik.

Az erdőhely, valamint a választék megjelölésénél ügyelni kell arra, hogy a naplókából, az erdőrendezés által előírt ellenőri könyvek rovatai is kitölthetők legyenek.

Az anyagnaplók minden év végével és pedig egymással, valamint az erdőőrök naplójával egybehangzóan lezárandók s megvizsgálva és felszerelve jóváhagyás végett bemutatandók.

Minden felhasznált, termelt vagy értékesített anyag elnaplózandó.

Anyag-termelési és szállítási bérjegyzékekben mindig kitüntetve legyen azon lapszám és naplócikk, mely alatt ezen anyag az anyagnaplóban bevételezve és esetleg kiadásolva van.

17. §. Anyagokat csakis jogosult felek számára szabad kiszolgáltatni, és pedig vagy e célra kiadandó szigorú számadás alá eső bárcák mellett, vagy rendeletek alapján; mire nézve a kezelő erdőtiszt figyelve az erdőőri útásítás ide vágó határozataira különösen felhívatik, megjegyeztetvén, hogy a vissza beszolgáltatott utalványok az anyagszámadás mellékletét képezik.

Anyagoknak a szolgálat érdekében való felhasználása indokolt esetekben közönséges körülmények közt a kezelő erdőtiszt felelősségére megengedtetik ugyan, nagyobb szükségletek azonban, vagy ha a felhasználás az üzemtervbe vagy más előbbi határozatokba ütközik, előbb bejelentendő és az engedélyezés kikérendő.

18. §. A kezelő erdőtiszt fel van jogosítva bizonyos megjelölendő erdei vagy más anyagokat magán feleknek eladni, ha:

a) azok a város vagy a jogosultak szükségletének fedezésére előnyösen vagy éppen nem fordíthatók;

b) azok eladását, illetve kihasználását az üzemterv vagy más intézkedések nem tiltják, de azok, esetleg a szolgálat érdekei azt kívánják, illetve elrendelik, a milyen p. o. a fekvő vagy hulladékfa, széldöntött s a szúrovar falásának kitett luctörzsek stb.

Ha az egy félnek eladandó erdei termék értéke 50 frtot meghaladna, köteles a kezelő erdőtiszt arra előbb engedélyt kérni.

Az eladásokat csak is az előirt bárca mellett szabad eszközölni, melyhez az esetleg a tanácstól vett utalvány kiszolgáltatás után hozzá ragasztandó.

Előfákat csakis kivételesen, indokolható esetekben s csakis egyes darabonként szabad eladni.

A bárcákon kitüntetendő: a folyó szám, a kelet, a fél neve és lakhelye a kiszolgáltatás helye, az anyag leírása, egységi ára, a befizetett összeg és az érvényesség tartama.

Az egységi árakat a tanács határozza meg, melyektől eltérni nem szabad.

A bárcán a kiszolgáltatás, a hely és idő kitételével, az illető közeg által megerősítendő és az eredeti helyére vissza ragasztandó.

19. §. Álló törzsek, melyek alsó átmérője 6 centimeternél vastagabb, csak a jelző baltával történt szabályszerű kijelölés után dönthetők.

A kezelő erdőtisztnak a kijelölésnél személyesen jelen kell lenni, és a kijelölést saját jelzőjével eszközölni.

Csak a legkivételesebb esetekben s csak is egyes törzseket szabad az erdőör egyedüli jelölése után dönteni.

Ha a kezelő erdőtiszt a kijelölést személyesen eszközölni nem lenne képes, köteles ezt jelenteni.

A kezelő erdőtiszt jelzője elzárt helyen tartandó.

Döntés után köteles a kezelő erdőtiszt a kijelölés mikénti betartásáról meggyőződést szerezni.

20. §. A kezelő erdőtiszt feladata arra is ügyelni, hogy a fél az útalványozottnál nagyobb értékű anyagot ki ne szállítson.

21. §. A kezelő erdőtiszt a rábízott épületeket, fekvőségeket és anyagszereket leltár szerint veszi át elődjétől vagy az állomásától megvált alattas közegtől, leltár szerint adja át utódjának, új alattas közegének,

esetleg az arra megbízottnak, minél fogva az számadás-szerűleg felfektetendő, abban a bevételek és kiadások idő szerint, az érték és darab, illetve mennyiség kitételével fel, illetőleg bejegyzendő, az év végén a leltár lezárandó és megvizsgálás végett felterjesztendő.

22. §. A kezelő erdőtiszték feljogosíttatnak és utasíttatnak a jelentkező felektől a bárca melletti anyag elárúsításokért, továbbá erdőkárok s perköltségek fejében, valamint a külön megjelölendő esetekben befolyó pénzüsszegeket átvenni.

Az átvett összeg bárca melletti eladásnál havonkint és a beszállítás előtt vezettetik át a pénznaplóba, más bevételeknél ellenben azonnal, kötelessége lévén a kezelő erdőtisztnek ez utóbbi esetben a fizető fél számára a pénznaplói cikk idézése mellett nyugtát adni.

A felektől átvett pénzekből bárminemű fizetéseket eszközölni tilos.

Pénzt a felektől csak személyesen a hivatalos helyiségben és csakis saját erdőgondnoksága gazdasági ügyeiből kifolyólag vehet át a kezelő erdőtiszt.

A pénzkészletnek a pénznapló és bárcák szerinti pénzüsszeggel mindig egyezni kell.

Ha a bevételi pénzüsszeg 100 frot kitesz, kötelessége azt a kezelő erdőtisztnek a városi pénztárba beszállítani.

Ugyszintén beszállítandó a pénzkészlet, tekintet nélkül annak nagyságára minden negyedév első nyolc napjában is.

A pénz mindig okmány és pedig ellennyugta vagy kimutatás kíséretében szállítandó be, melyben ki legyen tüntetve, nevezetesen a befizető fél neve, a pénz természetete az esetleges okmányra való hivatkozás stb.

23. §. A kezelő erdőtiszt feladata az erdőőr által eszközölt s általa helyesnek elismert feljegyzések avagy közvetlen tudomása alapján a munkabér-kimutatásokat beterjeszteni.

Az egységi bérek a tanács által állapíttatnak meg, minél fogva azok betartandók.

Alkut kötni szabály szerint a tanácsnak van joga, még pedig a kezelő erdőtiszt jelentése és az erdőmester előterjesztése alapján.

Kivételesen halasztást nem tűrő, oly esetekben, ha a szolgálat érdeke elkerülhetetlenné teszi, — megengedtetik ugyan a kezelőerdőtisztnek 100 frtot meg nem haladó összeg erejéig alkut kötni, de köteles egyidejűleg vonatkozó jelentését az eljárás igazolása mellett megtenni, és az utólagos helybenhagyást kérni.

Munkabéreket a kezelő erdőtisztnek kifizetni szabály szerint nem szabad.

Szigorúan tiltatik azon kívül a munkásoknak járó bért az erdőörök útján kézbesíttetni.

A bérjegyzékek beterjesztése és a fizetésre kitűzött nap között oly időköz legyen, hogy a végzett munka az erdőhivatal, illetve tanács által a helyszínen szigoroltassék.

Bérjegyzékek csak is az engedélyezett költségvetés keretén belül vagy oly munkákra nézve szerkeszthetők, melyek engedélyezve lettek.

24. §. Egy felől a meglevő illetve előirányzott szükségletek szerint, másfelől az üzemterv határozatainak szemelőtt tartásával köteles a kezelő erdőtiszt a favágási tervet évenként a meghatározandó időben és módon jóváhagyás végett előterjeszteni.

A jóváhagyott faejtési tervtől eltérni csak a tanács engedélyével szabad.

25. §. Köteles a kezelő erdőtiszt az erdőszeti üzemnél előforduló mindennemű építkezéseket vezetni, és az ezekről szóló költségvetéseket meghatározandó időben és módon előterjeszteni

Valamint feladata a kezelő erdőtisztnek, az erdőszeti üzemnél bármi néven nevezendő kiadások és költségek előirányzatát is a fentebbi szerint bemutatni.

26. §. Az építési valamint ertési munkálatok befe-

jeztével köteles a kezelő erdőtiszt a részletes költség-számlát felülvizsgálás illetve megbirálás végett betérjeszteni; kitüntetvén teljes részletességgel a végzett munkát és indokolva a költségvetéstől történt netaláni eltéréseket.

27. §. Annak megítélése tekintetéből, hogy a kezelő erdőtiszt az üzemtervet miként tartotta be, köteles a kezelő erdőtiszt az erdőrendezőség által előirt ellenőri könyv rovatait a jóváhagyott anyag számadás és ertési számla alapján minden következő év végeig kitölteni.

Ebbeli mulasztásért úgy nemkülönb az üzemterv bármely önkényes áthágásáért a törvény által a városra esetleg kimondandó büntetés a kezelő erdőtisztet terheli.

Az erdőgazdaságra fontossággal biró egy külön e célra felfektetett naplóban röviden s igazsághűen feljegyzendők.

28. §. A kezelő erdőtiszt kötelessége nemcsak a vett utasításokat végrehajtani, hanem egyszersmind a helyi viszonyokat behatóan tanulmányozva, a szolgálat érdekében javaslatokat tenni.

Általában minden előterjesztés oly hű és részletes legyen, hogy abból a helyzetet felismerni és helyes intézkedést megtenni lehessen.

Az előterjesztések hiányosságából netán keletkezhető hátrányokért a kezelő erdőtiszt felelős.

29. §. Az uradalmi birtok határai évenként egyszer sőt a viszonyok szerint többször is bejárandók és a netáni károk, vagy sérelmek elintézendők, esetleg feljelentendők.

30. §. Köteles a kezelő erdőtiszt napi foglalkozásáról a hely, időköz és foglalkozás módjának hű részletezése mellett naplót vezetni és az erdőörök foglalkozási jelentésével összehasonlítani s utóbbiakat minden hó 10-ig előterjeszteni.

31. §. Fegyelmi ügyekben a kezelő erdőtiszt a többi városi tisztviselőkkel egyenlő eljárás alá esik.

Nevezetesen elbocsájtásnak akkor van helye, ha a kezelő erdőtiszt a kisebb fokú büntetések alkalmazása után sem mutat jobbulást, vagy hűtlenségen éretik.

Szolgálatból elbocsájtható továbbá a kezelő erdőtiszt, ha a várost hanyagságból, vagy könnyelműségből oly mértékben károsítja meg, vagy bebizonyult hanyagsága és könnyelműségével kétséget kizárólag oly mértékben megkárosíthatná, hogy ezen károkért elegendő kárpótlást nyújtani nem lenne képes.

Ily súlyos vétségek esetében a kezelő erdőtiszt az erdőmester által állásától felfüggeszthető, miről az erdőmester köteles a tanácsnak haladéktalanul jelentést tenni.

Ennek alapján megválasztott kezelő személyzet áll: egy erdőmesterből, mint a kezelés vezetőjéből aki egyúttal a zólyom-völgyi 2464·6 holdnyi erdőgondnokság kezelésével is meg van bízva.

A stubnyai erdőgondnokságot, a mely 7692·2 holdnyi területű, egy főerdész; — a túrcseki 7698·4 holdnyi erdőgondnokságot pedig a Felső-Turcseken állomásozó erdész kezeli.

Ezen kezelő erdészeti személyzet évi illetményei a következők:

Tétel	az erdőtiszt		illetményei								megjegyzés
	neve és állása	lakhelye	készpénz fizetés		lakpénz vagy szabadság		utazási átalány		tűzifa ke- mény ürm ³	földillet- mény hold öl	
			frt	kr	frt	kr	frt	kr			
1	Lende Ede erdőmester	Körmöc- bánya	1200	—	240	—	—	—	48	—	{ Hivatalos kirándu- lásoknál a városi fogat használatára van jogosítva
2	Roth Emil főerdész	Stubnya	800	—	szabad	—	400	—	42	11-468	
3	Skrbek Ká- roly erdész	Felső- Turcsek	700	—	szabad	—	300	—	42	13-371	

k) Erdővédelem.

Az erdei műszaki — valamint erdőőri s raktárőri szolgálat teljesítése céljából a városi altiszti személyzet szolgálati ügykörét a következő utasítás szabályozza:

Szolgálati utasítás Körnőc szab. kir. és főbányaváros erdőőrei részére.

A) Általános utasítások.

1. §. Az erdőőr feladata az erdők, valamint a rábízott egyéb javak és a vadászat s halászat felett a fennálló törvények, ezen utasítás és a kiadandó rendeletek értelmében őrködni, továbbá az erdőüzemnél, illetve az erdőgondnokságnál előforduló segédteendőket végezni.

2. §. Közvetlen főnöke a kezelő erdőtiszt; ettől veszi a hivatalos rendeleteket, ennek teszi jelentését.

Az erdőmester és a városi tanács hivatalos képviselőjében eljárók rendeleteit teljesíteni még akkor is tartozik, ha ezek a kezelő erdőtiszt utasításával ellentézők; ha azonban nem lenne arról meggyőződve, vajjon a kezelő erdőtisztnek ezen eltérő rendeletekről van-e tudomása, kötelessége azokról a kezelő erdőtisztnek azonnal jelentést tenni.

3. §. Az erdőőrnek joga van, de sőt kötelessége is, szolgálati dolgokban meggyőződésének illedelmes módon kifejezést adni; ha előljárója ennek daczára ellenkező utasítást ad, ez utóbbi szerint kell eljárnia; az erdőőr ezen esetben kívánhatja, hogy előljárója az adott utasítást az erdőőr ellenvéleményével a szolgálati könyvbe iktassa.

4. §. Minthogy az erdőőr, mint közbiztonsági közeg, bizonyos jogokat élvez, és minthogy a kezelő erdőtiszt szolgálat természete miatt előljárói részéről nagyobb fokú bizalomban részesül, azonkívül felekkel érintkezik, szükséges, hogy feddhetlen erkölcsű szolgálatában hű, szorgalmas, józan megbízható legyen; előljárói iránt

tiszteletteljes szolgálatkészséget, felek iránt pedig azok társadalmi állása szerint illedelmet mutasson.

5. §. Az erdőőr jelentéseit rendszerint szóbelileg teheti, fontontosabb jelentések a szolgálati könyv útján teendők, melyeket a kezelő erdőtiszt aláírásával vesz tudomásúl; esetleg írásbeli jelentés vagy kimutatás alakjában, melyről vevényt kérhet.

6. §. Ha az erdőőr szolgálatában 12 órán túl akadályoztatik, valamely feladatának teljesítésénél akadályokba ütközik, vagy kerületéből ezen időre távozik, ezt jelenteni köteles.

Három napi szabadságot, a kezelő erdőtisztnél, hosszabb szabadságot a városi tanácsnál köteles kérni.

7. §. Az erdőőr mellék-foglalkozást csak akkor űzhet, ha erre a városi tanácstól engedélyt nyert.

8. §. Az erdőőr illetmény-fáját el nem adhatja, sem el nem ajándékozhatja, legeltetési jogát pedig senkire át nem ruházhatja.

9. §. Az erdőőr illetménye meglévén szabva és tudomására hozva, a legszigrúbban tiltatik az uradalom bármely más tulajdonát saját czéljára felhasználni, vagy valamely meg nem engedett haszonélvezetet gyakorolni.

10. §. Köteles az erdőőr szolgálati könyvét írónnal mindig magával hordani és napi foglalkozását, és pedig lehetőleg a helyszínén, de minden esetre még ugyanazon nap feljegyezni.

Ezen feljegyzésnek ki kell tüntetnie:

1. A foglalkozás napját;
2. Annak helyét;
3. Annak módját;
4. A netáni megfigyeléseket.

A foglalkozás helyét illetőleg kiteendő a tag és osztag száma és ez utóbbinak neve.

Szemleutaknál csak azon osztagok sorolandók fel, melyekben az erdőőr megfordult.

A foglalkozás neme oly terjedelemben irandó le, hogy abból az erdőőr szorgalmát megítélni lehessen:

Igy p. o. a fajelölés vagy felvételnél a törzsek illetve rakatok száma stb.

A hivatalos személyekkel való netaláni találkozás mindig beiktatandó.

A megfigyelések feljegyzésére különös gond fordítandó, mert ily úton az erdőőr helyi észleteit a feledéstől megóvhatja s különösen értékesítheti.

Ide tartoznak nevezetesen széldöntvények, hótörések, rovarfalások, árvizek, utak s más szállítási eszközökön talált károk, melyeknél a kár mértéke felveendő vagy legalább felbecsülendő.

Ezen jegyzőkönyv lapjait kitépni, vakarni, a feljegyzéseket olvashatatlanúl kitörölni nem szabad.

A szolgálati könyv szóról-szóra lemásolandó és az eredeti könyv előmutatása mellett minden hó végén az erdőgondnoksághoz beterjesztendő; mit a kezelő erdőtiszt magán a szolgálati könyvön bizonyít s valamennyi erdőőrt összesítve egy szám alatt iktatókönyvébe bevezet.

A teleirt szolgálati könyv az erdőgondnokságnál beszolgáltatandó.

B) Különleges utasítások.

I. Az erdő őrzése körüli köteleességek.

11. §. Köteles az erdőőr szolgálatában az „Erdőőri jelvényt“ könnyen felismerhető módon és az erdei kihágási rovatos naplót magával hordani.

12. §. A kihágás elkövetése lehetőség szerint megakadályozandó; ebből kifolyólag gyanus egyének, ha a közutakon kívül találtatnak, az erdőből kiutasítandók s a náluk található eszközök, melyek az erdőre veszélyesek lehetnének, elveendők.

13. §. Ha a kihágó tetten éretett, akkor az erdőőr legelső feladata, a kihágó neve foglalkozása és lakhelyére nézve meggyőződést szerezni; ha pedig ismeretlen volna, ennek megtudása végett őt a községi bíró elé vezetni.

14. §. Ha attól kell tartani, hogy a kihágás nem lesz másként bebizonyítható, vagy folytattatni fog, vagy

hogy a kihágó nem lenne képes az okozott kárért kárpótlást nyújtani, köteles az erdőőr a kihágónál található azon eszközöket, melyekkel a kihágás elkövettezett, továbbá kocsit, szántó, vonómarhát, valamint a kárban talált legelőmarhát lefoglalni.

A lefoglalt marhák 24 óra alatt a község bírójának elismervény mellett, a tárgyak pedig hetenkint kimutatás mellett az erdőgondnokságnak szolgáltatandók át.

Az állatok és tárgyakért az átadásig az erdőőr felelős.

15. §. Ha a tettenért tolvaj az erdőőr szeme látára vagy megbízhatónak állítása szerint saját vagy más házába menekül, az erdőőr egyedül is házkutatást tarthat; ha azonban az erdőőrnek csak gyanúja van, akkor a házmotozáshoz az illető községi előljárótól előbb engedélyt s kíséretet kell kérni.

A házkutatás csak a legnagyobb kimélettel eszközöndő.

16. §. Minthogy a lopott s lefoglalt tárgyak a tulajdonost illetik, azok megőrzendőek s azokról további intézkedésig az erdőgondnokságnak jelentés teendő.

17. §. Fegyverét az erdőőr csak azon esetben van jogosítva használni, ha élete veszélyben forog és ezt másként meg nem védheti.

Hasonlóan tilos a kihágók másnemű bántalmazása is.

18. §. Minden erdei kihágási eset az illető kerület erdőőrének rovatos naplójába, és pedig lehetőség szerint a helyszínén, feljegyzendő.

Ezen naplóban nem szabad törölni vagy vakarni.

A helyreigazítás a kelet kitételével folytatólag bevezetendő

19. §. A rovatos napló vezetése az ezen napló mellett található utasítás szerint történjék.

20. §. A teleirt napló az erdőgondnoksághoz beterjesztendő.

21. §. A rovatos napló havi eredménye szóról-szóra lemásolandó és az eredeti napló előmutatása mellett

minden hó végén az erdőgondnoksághoz beterjesztendő; mit a kezelő erdőtiszt megfelelő helyen a kelet kitételével igazol.

22. §. Köteles az erdőőr az erdőbirtok határait is felügyelni; továbbá kártékony rovarok felléptéről, valamint erdei tűz kitöréséről azonnal jelentést tenni, ha pedig a veszély nagysága magával hozza, az útasítást be sem várva, azonnal az előintézkedéseket megtenni.

23. §. A mennyiben az erdőőr előjárója által más irányban nem foglalkoztatattik, köteles minden idejét kerülete bejárására és megőrzésére fordítani.

II. A vadászat és halászat gyakorlása.

24. §. Vadászni az erdőörnek csak a törvény szigorú betartásával. őz, fajt, császármadár és fogolyra, pedig csak akkor szabad, ha arra a kezelő erdőtiszt által esetről-esetre felszólíttatott.

A felszólítás egy huzamban legfeljebb három napra érvényes.

25. §. Vadászni az uradalmi birtoknak csak azon részein szabad, melyek egy tagban, vagy összefüggésben álló részekben legalább 200 holdra terjednek.

Kétes esetekben a kezelő erdőtiszt véleménye kikérendő.

26. §. A törvény által meghatározott vadászati tilalom szigorúan betartandó

Nevezetesen tilos a vadászat őszeihenre január hó 1-től október 15-ig; őzbakra január hó 15-től április 1-ig; nyúlra február hó 1-től augusztus 15-ig; siket és nyírfajdkakásra június hó 1-től március 1-ig; jércékre mindig; császármadarakra január 1-től augusztus hó 15-ig; foglyokra jan. 1-től aug. 1-ig.

A fenyőmadár kivételével tiltatik, továbbá a vadnak törrel, hélóval vagy hurokkal való fogása.

27. §. Az uradalom területén talált kártékony és

ragadozó állatok, valamint kóbor-ebek, bármikor elpusztíthatók.

Az erdei legeltetésre jogosítottak nyájörző ebeik nyakára a térden alól legalább 3 cmig érő kölcncöt kötelesek függeszteni.

28. §. A halászat csakis a kezelő erdőtiszt esetről-esetre kiadott engedélye alapján s csakis a törvény által megengedett időkben s egyedül horoggal gyakorolható.

29. §. Köteles az erdőőr az ejtett és fogott vadat, illetve halat a kezelő erdőtisztnek, mint a fennálló bérlet-viszony folytán egyedül illetékesnek, beszolgáltatni, ki viszont feladatának tekintse a beszolgáltató erdőörnek az őt megillető löpénzt megfizetni.

A löpénz a vad értéke, illetve a kezelő erdőtiszt belátása szerint következő határok közt állapíttatik meg:

Medve után — — — — — 2—5 frt — kr.

Vaddisznó után — — — — — 1—3 „ — „

Farkas, hiúz, róka.

Vadmacska, vidra.

Borz, menyét s más értékesebb szörmés vad után a vad nem és minőség szerint — — frt 20 kr 2 frtig.

Őz, siket és nyírfajdkakas után 1 „ — „

Vadkacsák és ludak után — — „ 20—50 kr.

Nyúl, szalonka és császármadár „ 20 „

Fogoly és galamb — — — — „ 10 „

A nagy ragadozó madarak után „ 10—20 „

Megjegyeztetik azonban, hogy a kezelő erdőtiszt valamely beszolgáltató vad elfogadására és el nem fogadott vad után löpénz fizetésére nem köteles.

A halfogás költséggel összekötött foglalkozásnak nem tekintetvén, ezért külön díjazás nem jár.

III. Technikai szolgálat és anyagszerelés.

30. §. Minden erdőortól megköveteltetik az erdészeti technikai szolgálat megfelelő ismerete; ezt pedig megszerezheti egyrészt alkalmas szakkönyvekből, melyek

kivánságára ingyen bocsájtatnak használatára, továbbá előljárójának útbaigazítása nyomán, melyet megadni ennek szigorú kötelessége.

Ebből kifolyólag, ha az erdőőr valamely szolgálatához tartozó munkát hibásan végzett, azon kifogással, hogy a helyes utat nem ismeri, nem élhet.

31. §. A kiszolgáltatandó vagy felhasználandó anyag a jogosultnak, illetve megbízottjának a helyszínén megjelölendő.

Álló törzsek, melyek alsó átmérője 7 cmtnél vastagabb, csak az erdőőr által és pedig a jelző baltával történt előzetes kijelölés után és csak akkor dönthetők, ha az erdőőr erre nézve a kezelő erdőtisztától utasítást kapott.

Hasonlóan kikérendő előbb a kezelő erdőtiszt beleegyezése, ha valaki folyó vágásokban vagy nagyobb mennyiségben tűzifát termelni kíván.

A kijelölésnél mindig a törzs völgy felőli oldala és pedig: lehető mélyen bélyegzendő.

22. §. Köteles az erdőőr arra ügyelni, hogy a viszsamaradt tuskó a völgy felől nézve ne legyen magasabb, mint a milyen vastag a tuskó felső átmérője.

33. §. Az erdőőr ügyeljen arra, hogy a törzs döntés és szállítás közben kárt ne okozzon és ne szenvedjen.

34. §. Az erdőőr kötelessége a kiszolgáltatandó vagy felhasználandó anyagot azon legnagyobb értékkel felvenni, melyet az célszerű feldolgozás vagy felhasználás mellett képvisel.

Ebből kifolyólag a p. o. épületi és műszerfára alkalmas törzseknek tűzifára való feldolgozását megengedni vagy hasábfát fekűfának vagy gallyfának felvenni tilos.

35. §. A kiszolgáltatandó vagy felhasználandó anyag annak választéka, minősége, ára és mennyisége szerint felveendő.

A mennyiben a felvétel külön utasítás által nem szabályoztatik, a következők tartandók szem előtt.

a) Épületi fánál rovatos kimutatás szerkesztendő, melynek rovatai a vevő, erdőhely és fanem megnevezése után kimutassák a törzs folyó számát, a törzs hosszát, az alsó átmérőt, közép átmérőt és a netaláni észrevételeket.

A folyó szám minden egyes fél számára 1-től kezdődik és a mennyiben a szállítás folytonos, az év végén, ha pedig csak bizonyos számú törzsről van szó az utolsó törzsen végződik.

A folyó szám nemcsak a kimutatásba, hanem a a törzshomlok alapjára is, és pedig tömeges szállításnál számozó kerék segítségével, fekete olajos festékkel, kisebb eladásnál sötét színű olajos krétával tisztán olvashatóan jegyzendő fel.

A törzs hossza méterekben akként veendő fel, hogy a méteren felüli tört rész elhanyagolandó, illetve egész méterre kiegészítendő, a szerint, a mint a tört rész kisebb vagy nagyobb mint egy fél méter.

Az alsó átmérő a törzsnek e helyen rendszerint szabálytalan alakja miatt, az alsó váglaptól számítva 1 méter magasságban és centiméterekben veendő.

Ha a törzsről ezen szabálytalan alakú rész levágotott, akkor az alsó átmérő a legvastagabb helyen mérendő.

A középső átmérő az alsó és felső váglap közti középen mérendő.

Lúcfenyű törzsek, ha a kéreg cserkéregnek alkalmas s a kéreg külön nem adatott el, kéregben, egyéb törzsek kéreg nélkül mérendők.

Ha a fa felette görcsös, korhadt vagy más tekintetben hibás, akkor annak átmérőjéből megfelelő leütés eszközlendő, de ezen esetben a megjegyzési rovatban annak oka és a levonás nagysága röviden kiteendő.

Az átmérő legalább két oldalról mérendő, ha ezek különbözők, akkor a kettő közti közép veendő fel a jegyzékbe.

Ha a törzs a mérendő ponton kinövések miatt

feltűnően szabálytalan alakú, akkor a mérés a legközelebbi szabályos helyen eszközrendő.

Az észrevételi rovatba a törzs netaláni hibái és a leütés nagysága jegyzendők mint p. o. „görcsös korhadat“; „3 centiméter levonatott.“ stb.

A felvett törzs az erdőör bélyeg baltájával megütendő.

b) A kiszolgáltatandó vagy felhasználandó tűzifa rendszerint ürtartalomal veendő fel, a midőn a nyers fánál a rakás magassága 1 méter és tíz centiméter legyen; ha a törzs egész hosszában adatik el tűzifának, akkor a hosszúság és középső átmérő mutatandó ki.

Ha a fa selejtes minőségű, mint p. o. a fekvő fa és gallyfa, akkor az ürtartalom próbák szerint felbecsülendő.

Kiteendő a felvételi jegyzékbe, mint az épületi fánál a vevő neve, a fanem és erdőhelyen kívül az egyes rakások folyó száma és ürtartalma, továbbá a netán leütött mennyiség, valamint általában mindazon tényezők, melyekből a vevő által fizetendő értéket meghatározni lehet.

A folyó szám a farakásokon színes krétával kitüntetendő.

c) Ha épületi és tűzifán kívül egyéb anyagok is kerülnek kiszolgáltatás alá; akkor a felvételnél itt is mint az előbbieknél felvételénél ügyelni kell arra, hogy a tömeg könnyen meghatározható, annak értéke könnyen kiszámítható legyen.

36. §. Az előbbi cikk szerint az edőör által kiállított jegyzék alapján állítja ki a kezelő erdőtiszt a fizető illetve jogosult fél számára az anyag kiszolgáltatásához szükséges utalványt.

A legszigorúbban tiltatik valamely anyagot, vagy erdei terméket, a kezelő erdőtiszt utalványa nélkül kiszolgáltatni, illetve annak felhasználását megengedni.

Ha azonban valamely anyag felhasználása a szolgálat érdekében elkerülhetetlenül s haladéktalanul szükséges, a kiszolgáltatás az erdőőr által is eszközölhető, ki azonban ezt azonnal szolgálati könyvébe bejegyezni és a kezelő erdőtisztnek a legközelebbi alkalommal bejelenteni köteles.

37. §. A kiszolgáltatás az utalványon a hely és idő kitételével a kiszolgáltató erdőőr által névaláírással megerősítendő.

A kiszolgáltatott anyag átvételének megerősítése az átvevő által mindazon esetben eszközlendő, ha gyanu foroghat fenn arra nézve, hogy ez az átvételt eltagadhatná; okvetetlen szükséges azonban az elismerés, ha az átvevő az átvételig az anyag értékét be nem fizette

Az átvevő általi megerősítés a kezelő erdőtiszt utalványán, esetleg az erdőőr felvételi kimutatásán, folytonos szállításnál pedig ezen célra kiadott fuvarleveleken, bárcákon vagy könyvecskéken eszközlendő.

38. §. Az erdőgondnokság utalványai gondosan megőrzendők és legkésőbb egy hó múlva az erdőgondnokságnak a szolgálati könyv útján kézbesítendők.

39. §. Mindazon erdőőr vagy más erdészeti közeg, ki anyag-kezeléssel számadási kötelezettséggel van megbízva, köteles azon anyagról naplót vezetni.

Ezen naplók berendezését és vezetését szükség szerint külön utasítás fogja szabályozni; különben pedig a következők tartandók szem előtt.

A napló egyik fele bevételre, másik fele pedig kiadásra rendezendő be.

Ott, hol célszerűbbnek mutatkozik, a bevételre és kiadásra külön-külön naplók vezetendők.

A bevétel rovatainak ki kell tüntetni:

A tételszámot, a tárgy netaláni folyó számát, a keltet, a bevétel módját, illetve okát (p. o. fuvaroztatott

a körmöci fűrészről, vagy: termeltetett „Wolfsrand“ erdőrészben továbbá az átadó munkás szakmányát, az átvett mennyiséget, a netaláni fuvarlevél számát, a bevétel helyét, az anyag megnevezését s annak netaláni méreteit.

Bevételbe az anyag szabály szerint akkor teendő, midőn az anyag a termelőktől vagy szállítóktól átvétetik, illetve a termelési vagy szállítási bérjegyzék szerkesztetik; semmi esetre sem szabad azonban az anyagot hamarabb kiszolgáltatni, míg az a naplóban be nem vételeztetett.

A kiadás rovatainak ki kell tüntetniök:

A tételszámot, a tárgy netaláni folyó számát, az anyag megnevezését, netaláni méreteit, a kiadás helyét, keltét, a kiadás módját illetve okát (p. o. szállíttatott a körmöci faraktárba) az átvevő (fuvaros) nevét, a kiadott mennyiséget és a fuvarlevél vagy utalvány folyó számát.

A naplóban kiadásba tenni az anyagot csak akkor szabad, ha az már tényleg kiszolgáltatott.

40. §. Az anyag-naplók okmányokkal illetve a kezelő erdőtisztek névaláírásával látandók el.

Ha ugyanis valamely anyagkészlet termelése vagy átvétele egészen vagy csak egy bérfizetési időszakra befejeztetett, vagy is a bevételezés ideje elérkezett, akkor a termelő vagy átvevő erdőőr vagy raktárkezelő a 35. §. értelmében az átvételi kimutatást összeállítja s ezt előjárójának bemutatja, ki az anyag-termelést vagy átvételt meg szemléli, az átvételt helyesnek elismeri, illetőleg az anyagot a naplóba bevételezteti.

A kiadás okmányolására rendszerint az átvevő, a saját kezeléshez felhasznált anyag kiadásához pedig a főnök megerősítése szükséges.

Kézpénzért váltott utalvány jegyek előmutatása a kiadás okmányául tekintetik.

41. §. Ha az anyag-naplók és az anyag-kezelés megvizsgálatnak, ez a vizsgáló által a naplón meg-erősítendő.

42. §. Ezen anyagnaplók zárlatának az erdőgond-nokság által vezetett naplók zárlatával egyezni kell.

43. §. Az erdőőr egyik legfontosabb feladata a reá bizott munkásokra ügyelni.

Kötelessége nekik azon munkát, melyet végezniök kell, könnyen, érthetően és jóindulattal megmagyarázni.

Ha a munkás a rábizott munkát oktatás és meg-intés dacára sem végzi megfelelően. akkor az erdőőr feladata tőle a munkát megvonni és a mennyiben az felelősséggel lenne összekötve, erről előljárójának jelen-tést tenni.

Köteles az erdőőr a munkában levő napszámosok-ról szolgálati könyvébe és pedig a napi munka meg-kezdése után azonnal névszerint feljegyzést tenni és valahányszor előljárója a helyszínén megjelenik — ezen feljegyzést láttamozás végett előmutatni.

A napi kereset a napi munka befejezése után irandó be.

Ezen feljegyzésen változtatni csak a kezelő erdő-tiszt engedélyével szabad.

44. §. A napszámosok napi bére csak is azon hatá-rokon belől állapítható meg, melyek az által enge-délyeztetnek.

A munkásokkal szemben részrehajlást, vagy bár-mely igaztalanságot tanusítani szigorúan tiltatik.

45. §. Tiltatik az erdőőrnek valamely munka vég-zése iránt a kezelő erdőtiszt tudta és beleegyezése nélkül alkut kötni, vagy a munkásoknak valamely szak-mány bért kilátásba helyezni.

46. §. Az erdőőr kötelessége a munka befejezése után, illetőleg megállapítandó időközben, a szolgálati

könyvében eszközölt feljegyzések alapján a bérkimutatókat összeállítani és beszolgáltatni.

Ha a munkabér valamely anyag termelési vagy szállítási bére fejében fizettetik, ügyeljen az erdőőr arra, hogy csak azon anyag mennyiség után készítenő a bérkimutatás, mely előljárója által helyesnek elismertetett.

A legszigorúbban tiltatik magáncélokra felhasznált munkát a hivatalos bérjegyzékben kifizettetni.

47. §. Az erdőőr felelős mind azon jelentése és beadványa helyességeért, melyek alapján a kezelő erdőtiszt utalványokat kiállít, vagy egyéb tekintetben intézkedéseket tesz, minél fogva azok az előljáró hivatal által megőrzendők, úgyszintén első sorban felelős az erdőőr a reábizott munkások, fuvarosok mulasztásai és más vétségeiért, valamint a kerületében egyáltalában előfordult bármely rendellenességért; miről köteles haladéktalanul a kezelő erdőtisztnek jelentést tenni.

48. §. Az erdőőrök mulasztásai, illetve szolgálati vétségei, a következő elbánás alá vétetnek; nevezetesen:

1) A megintés és pedig szóval vagy a szolgálati könyv útján esetleg rendeletileg:

Ha az erdőőr szolgálatában a tőle megkívánható szorgalmat és pontosságot ki nem fejtí, — felek iránt a megfelelő illetet, előljárói iránt a tisztelet megfelelő fokát nem tanusítja, ha szolgálatát a megengedett időn túl bejelentés és engedelem nélkül elhagyja, ha oly mellékfoglalkozást engedelem nélkül gyakorol, mely őt szolgálatában hátráltatja;

2) megrovás a szolgálati könyvben illetőleg rendelet útján, esetleg 5 frtig terjedő pénzbüntetés:

ha az előbbiekben felsorolt vétségek ismétlődnének vagy nagyobb fokban elkövettenének, ha az erdőőr botrányos magaviseletet tanusít, illetményfáját eladja vagy elajándékozza, vagy legeltetési jogát másra átruházza, — ha a felfedezett erdőkihágási eseteket lelki-

ismeretesen be nem jelenti — ha magát megvesztegetni hagyja — vagy a vadászatot illetve halászatot tilalom ellenére, vagy tiltott időben és módon gyakorolja, vagy az elejtett vadat illetve fogott halat előljárójának be nem szolgáltatja;

3) áthelyeztetés saját költségén:

ha az erdőőr az 1. és 2. pontalatt felsorolt mulasztásokat és szolgálati vétségeket még nagyobb fokban vagy ismételve elköveti, ha előljárója utalványa illetve engedélye nélkül könnyelműségből értéket képviselő anyagot kiszolgáltat, illetve felhasználni vagy elszállítani enged, ha haszonélvezetek gyakorlását másoknak megengedi vagy önző célokból meg nem engedett haszonélvezeteket gyakorol;

4. végleges elbocsájtás a szolgálatból:

Ha az erdőőr a harmadik fokú fegyelmi elbánás után sem mutat jobbulást, illetve az előbb felsorolt vétségeket még nagyobb fokban elköveti, ha az engedelmességet felebervalóival szemben megtagadja, vagy hűtlenségen éretik.

Magától értetik, hogy a mennyiben az elkövetett vétség által a városnak kár okoztatik, az ez iránti igény a kárt okozó erdőőrrel szemben fenntartatik s ha a vétség törvénybe ütközik, a vétséget elkövető erdőőr azon felül a bíróságnak is át fog szolgáltatni.

49. §. Az első és második fokú fegyelmi eljárást a kezelő erdőtiszt teljesíti, mi ellen az erdőőr a tanácshoz felebbezhet, ellenben a 3. és 4-ed fokú eljárás a városi tanács, felebbezés esetén pedig:

a közgyűlés hatásköréhez tartozik.

50. §. Ezen utasítás kötelező valamennyi raktárkezelőkre, továbbá raktárőrök, fűrész mesterek, erdőlegény s erdészeti szolgálókra, vagy helyetteseikre is, azon munkakörben, melylyel azok megbízva vannak.

A faraktári személyzet.

51. §. A raktárnok és faraktári örök kezelik a városban lévő összes raktárakat. A hivatalos eljárásra vonatkozó rendeleteket a polgármester és erdőmestertől kapják, azokhoz intézik hivatalos beadványaikat.

52. §. Az erdei termények átvételére, bevételezésére, raktározásokra, kiszolgáltatásra és kiadásba hozatalára, azok mennyiségének felügyeletére nézve a raktárnok és faraktári örök az erre vonatkozó részletes utasítások szerint eljárni kötelesek.

53. §. Ebből folyólag a raktárnok és faraktári örök minden, a raktárban átvett cikkeknek minőségeért és mennyiségeért mindaddig, míg azok szabályszerűleg kiadásba nem hozattak, felelősek.

54. §. A raktári bevételek és kiadásokról és a faraktári készletekről tartozik a faraktári személyzet az előirt heti, havi és egyéb faraktári számadási kivonatokat elkészíteni és azokat az erdőmesternek pontosan beterjeszteni. Ezen kivonatok valódiságáért a faraktári személyzet felelős.

55. §. Minthogy a raktárnok és faraktári örök pénzértékű anyagokat kezelnek, tartoznak biztosítékul évi fizetésüknek megfelelő óvadékot letenni.

Az altiszti személyzet, az új szervezés folytán, 1887. évi május havában a város polgármestere által kineveztetvén, a következőleg osztatott be szolgálattételre és a következő évi illetményekkel van ellátva:

Tétel	Az altízt		erdőóri kerület kiterje- dése hol- dakban	I l l e t m é n y e k						Jegyzet
	minősége	lakhelye		évi bére		lakpénz vagy szabad lakás		tűzifa fele lágý fele kemény ürm3	földillet- mény h. □ öl	
				frt	kr	frt	kr			
1	Raktárnok	Körmöcbánya	—	400	—	—	—	—	{Körmői erdőgond- nokság személynzete.	
2	Raktárőr	"	—	160	—	—	—	32		—
3	"	"	—	160	—	—	—	32		—
4	I. o. erdőőr	"	1704·2	360	—	szabad		32	4·756	{Körmői erdőgond- nokság személynzete.
5	I. o. erdőlegény	"	760·4	250	—	25	—	32	2 1263	
6	I. o. erdőőr	Bartoska	1809·3	360	—	szabad		32	5 385	
7	"	Glósi	1865·4	360	—	—	—	32	2·800	
8	II. o. "	Felső Stubnya	1416·2	300	—	—	—	32	4·1325	{Stubnyai erdőgond- nokság személynzete.
9	II. o. "	Sikerdő	1395·4	300	—	—	—	32	4·1214	
10	II. o. "	Zverin	983·9	300	—	—	—	32	7·302	
11	II. o. erdőlegény	Stubnya	184·4	napibér	40	—	—	—	—	
12	I. o. erdőőr	Felső-Tursek	3417·0	"	50	—	—	32	6·1254	{Turseki erdőgond- nokság személynzete.
13	I. o. erdőlegény	"	1841·7	360	—	—	—	32	3·1024	
14	I. o. "	Alsó-Tursek	1323·5	250	—	—	—	32	4·1010	
15	II. o. "	Blaufusz	1060·7	200	—	25	—	23	—	

Ezen altiszti személyzet hivatva van az erdő birtokon előforduló károkat megakadályozni, illetőleg azokat további eljárás végett bejelenteni.

Az előforduló károk nemei, az erdei termékek különféleségénél fogva, különfélék, sőt az erdőgondnokságok szerint azok száma is különböző.

Legkevesebb erdei kihágás a zólyomvölgyi erdőgondnokság területében szokott előfordulni, és az is leginkább csak a kevés értékkel bíró hull- és galyfa elidegenítéséből áll. — Ez után következik a turcseki erdőgondnokság, a melyben már rudfa elidegenítés, de leginkább legeltetési kihágások fordulnak elő.

A stubnyai erdőgondnokság területében az erdei kártételek száma nagyobb és már a sokkal értékesebb faanyagok elidegenítéséből áll; és itt már nem ritka esetek közé tartozik, hogy az ember 10—12 tönkfával megrakott szekérrel találkozik. — Ezen kívül még nagyobb mérvű legeltetési kihágások is fordulnak elő.

Az erdőkárosítások tekintetében szolgáljanak itt a következő hét évi adatok.

1880—1886. évek alatt összesen 1285 eset jelentett be 13,854.99 frt értékkel.

Az erdei kihágások legkisebb értéke 36 kr, legnagyobb értéke pedig 623.72 frt. — Tagadni nem lehet, hogy az ily mérvű erdőkárokat az erdészeti személyzet meg nem szüntetheti; azt csakis az erdőkároknak gyors elintézésétől lehet várni, és ha az illető bíróságok az erdőkárok tárgyalását oly erélyesen foganatosítják, mint a hogy azt jelenleg megkezdték, biztossággal lehet a káresetek csökkenésére számítani.

A csepcsényi erdőben elkövetett kihágások a fenn kimutatott összeg legnagyobb részét képezik, mert, amint már említve volt, a csepcsényi nemesek egy részének a fennálló szerződések által korlátozott faízási joga van.

Ezek azonban, dacára annak, hogy az erdők berendezése óta az üzemtervben megállapított 7.06 holdnyi

vágásterület kivételesen kiutaltatott illetőleg kijelöltetett, ezenkívül az egész üzemosztályban szálankint tömérdek fát szednek ki, és az erdőt ilyen rablógazdálkodás által legszomorúbb állapotba hozzák. — Az ilyen, vágáson kívüli használat mindig erdei kihágásnak vétetik fel, de az illető bíróságok a kihágókra nézve eddig mindig felmentő végzést hoztak, azon indokolással, hogy a csepcsényi nemesek mint faizásra jogosultak, csak az őket megillető faanyagot vevén ki az erdőből, erdei kihágást nem követtek el.

A város részéről azonban megtétettek a kellő intézkedések, a mennyiben ilyen felmentő ítéletek ellen annak idején felelbezés adatott be.

Itt megjegyzendő, hogy az 1880-ik év előtti erdő káreseteket — a m. k. kincstárral fennállott viszony folytán — a kincstár tárgyalta és a behajtott összegek a várost megillető egy harmad részét a városi pénztárba szállította.

Az előadottakban igyekeztem röviden előtűntetni Kőrmöc sz. kir. és főbánya város erdőgazdaságának viszonyait.

Ha leírásom nem is tökéletes, sőt helyenkint hiányos, a mi nem jó akaratom hiányának hanem még csak néhány havi itt létemnek tudandó be, mind a mellett az előadottakból kivehető az, hogy Kőrmöc városa erdőgazdaságának berendezése és kezelése érdekében anyagi erejéhez képest minden lehetőt megtett; különben erdőtisztjeinek bő alkalmat nyujt arra, hogy a viszonyokat tanulmányozva, még mindig a tökély felé haladjanak és tartamos üzem mellett az üzleti kiadások apasztása s új jövedelmi források teremtmése által az erdők tiszta jövedelmét fokozzák.

III.

A mezőgazdasági birtok gazdasági viszonyai.

Körmöcbánya tulajdonát képező mezőgazdasági birtok gazdasági viszonyainak leírása, — Ehrler Henrik főhercegi gazdatiszt által 1883-dik évben összeállított gazdasági tervezetének felhasználásával, és tekintettel arra, hogy a birtok zöme Turóc vármegye területén fekszik s itt az ugynevezett stubnyai uradalmat képezi, leginkább az utóbbinak rövid ismertetésére szorítkozik.

A mezőgazdasági birtok egyes dombos részek kivételével, síkságon fekszik.

Talaj tekintetében leginkább mély, homokos agyag talajjal találkozunk, és csakis a magasabban fekvő részek kavicscsal vegyült agyagos és itt-ott köves altalajjal birnak.

Ezen természeti viszonyoknál fogva itt már a kukorica meg nem terem, a buzatermesztése sem biztos, de a többi mezei természetményeknek a talaj tökéletesen megfelel.

A mezőgazdasági birtok állománya.

Az egész mezőgazdasági birtok nyolc részre van beosztva és a következő külön álló, és puszták elnevezése alatt külön kezelt testekből áll.

Tétel	A puszta elnevezése	szántó	rét	kert	legelő	terméket- len	mezőgazda- sági összesen	erdei legelő	Összesen
		1200 □ öles hold és □ öl.							
1	Háj	259-182	76-848	0-520	51-934	4-772	392-856	2551-1171	2944-827
2	Stubnya	318-5	144-247	0-115	167-1095	0-1152	631-214	2504-1114	3136-128
3	Mutnik	253-558	118-369	2-952	219-334	0-1093	594-906	1291-746	1886-452
4	Kolba	455-473	201-773	—	18-436	1-309	676-791	5140-480	5817-71
5	Szklénó	93-277	119-506	0-1161	6-363	1-474	221-381	2809-1148	3031-329
6	Neuhof	63-487	154-279	0-159	12-978	0-1088	231-591	2954-372	3185-963
7	Teich	26-503	39-1040	3-288	24-872	3-168	97-471	3079-460	3176-931
8	Pozsehaj	178-25	103-219	0-666	242-865	6-897	531-272	390	921-272
Összesen		1647-110	957-681	8-261	743-1077	19-1153	3376-882	20722-691	24099-373
k. holdakban		1235-510	718-281	6-261	557-1477	14-1553	2532-882	15541-1491	18074-773

Ezen pusztákról a következő főbb mozzanatok említésre méltók:

a) Háj puszta.

Ezen puszta Háj nevű község lakosságának van bérbeadva. — Stubnya-fürdő közelében a megyei út mellett fekszik, köröskörül mezei út vezet.

A talaj mély, homokos agyag, Háj község felé emelkedő részében kavicsos, általában véve könnyen megmunkálható, meleg, és víz átbocsátó altalajú.

Ezen pusztához tartozó rétek Stubnya és Kolba mögött fekszenek, mintegy egy óra távolságra, azokat Turóc és Mutnik patak szeli át, nagyobb részt jóminőségűek, helyenkint azonban mocsarasak.

Holdankint mintegy 15 mm. szénát és 7.5 mm. sarjút adnak. — A rétek el vannak hanyagolva, pedig vízlevezető árok huzása és zombékók eltávolítása által azokon sokat lehetne javítani és a hozamot is tetemesen emelni,

Ezen puszta Háj községben levő magtáron kívül egyéb gazdasági épületekkel nincsen ellátva.

b) Stubnya puszta.

Ezen pusztát az elébb jelzettől Stubnya község választja el; egészen sík fekvésű. — A major melletti részek talaja könnyű, meleg, Mutnik felé azonban hidegebb homokos, de kötöttebb agyag lép előtérbe. Miután ezen puszta kellő számu vízlevezető árokkal nem bír és vizet át nem eresztő altalajú: ennél fogva a csapadék helyenkint összegyűl és a föld termő képességére kedvezőtlen befolyással van,

Ezen pusztához nagyobb épületek tartoznak, nevezetesen:

1. Három szobából, konyha, kamarából álló lakás, és hat béreslak.

2, 5 pár lónak — 20 db szarvasmarhának és 300 juhnak való istállók.

3. Egy nagy csűr;
és ezeken kívül még

4. 300 db juhnak való ól, 40 db borjunak való istálló, kocsiszín, magtár, és az udvarban vízvezeték.

Ezen pusztá bérlet útján hasznosíttatik, és a bérlő rozst, árpát, zabot és burgonyát termel.

c) Mutnik pusztá.

Stubnya pusztával határos, homokos kötött talajjal bir.

Ezen pusztá stubnyai lakosoknak van bérbe adva, akik azt több részre osztották, a részleteket külön-külön kezelik, s ennél fogva pusztai gazdaság beosztásával nem bir.

Mezei utak, vízlevezető árkok hiányzanak. — A majorsági épületek Mutnik patak mellett vannak építve és 6 béres lakból, juhól és csürből állanak.

d) Kolba.

Mutnikkal határos. Talaja a mutniki pusztá talajával egyenlő; ebben ugyan emelkedettebb helyek is vannak, de a szántók megművelése könnyű. Vízlevezető árkok hiánya miatt a birtok helyenkint posványos, utak és hidak hiányzanak és esős időben a pusztá majdnem megközelíthetlen.

A pusztá egy bértárgyat képez. A bérlő, — aki egyzersmind Szklenó pusztának is bérlője — Szklenó községben lakik. A pusztához tartozó és az erdő szélén álló épületek a következő részekből állanak: 6 béres családnak való lakból, 12 db igavonó marhának, 14 db borjunak való istálló és 550 db juhnek való ólból. A vetés következő: téli roz, burgonya, tavaszi. — A föld minden harmadik évben trágyázandó.

e) Szkleno puszta.

Hasonnevű község határában fekszik, a majorsághoz tartozó rétek azonban Turóc és Mutnik patakok által képezett völgyben vannak.

A szántó a község fölötti dombos helyen fekszik, homokos részben kavicsos, porhanyós agyag talajjal bir.

A hozzá tartozó épületek a következők:

Két családnak való lak; 10 db ökörnek való istálló; csűr; 300 db juhra való ól és 8 db lónak való istálló.

A községben ezektől elkülönítve van még egy 2 családnak és külön egy 6 családnak való lakház, 150 db juhnak megfelelő ól, 12 db szarvasmarhának való istálló és egy nagy csűr.

A puszta bérbe van adva és a vetés rendje az előbbihez hasonló.

f) Neu hof majorság.

Valamennyi majorság és puszta közül a legmagasabban fekszik, 800 m.-re a tenger szine felett, közel Kőrmöcbányához és a jánoshegyi vasuti állomás mellett. Talaja homokos agyag. — Az éjszaki szeleknek van kitéve s ennél fogva az őszi vetés nem sikerül. — A vetés rendje: zab, burgonya, árpa; és rendszeren 2—3 magot ad. — A burgonya csakis az éjszaki szelek ellen védett helyen termesztethető.

A rétek nem a legjobb minőségűek és csak egyszer kaszáltatnak, sőt a rétek $\frac{1}{3}$ -da rendszeren legelőül szolgál.

Egy hold réten átlag 5 mm. széna terem.

A majorság szintén bérbe van adva.

Miután ezen majorság mezőgazdaságilag mivelte része igen csekély jövedelmet nyújt, ennél fogva itt a marha s különösen juhtartás indokolt, és évenként 700 db juh tartható.

A majorsági épületek az erdő szélén védett helyen állanak és a következő beosztással birnak.

Egy főépület hét lakszobával. Egy 800 db juhra való ól. Egy nagy csür és szénatartó, valamint 18 db szarvasmarhának való istálló.

g) Teich.

Ezen majorság Körmöcbánya vasuti állomás töszomszédságában a vasuti töltés hosszában 685 m-re a tenger színe fölött fekszik.

Talaja laza homokos agyag, köves altalajjal, könnyen megmunkálható. — A legelő-terület nagyobb része köves.

A majorság bérlet útján hasznosíttatik.

A vetés sor: téli rozs, nyári rozs, árpa, burgonya.

Az épületek állanak: főépület mint bérlőlak — közepén kápolnával — az emeleti helyiségek magtárnak használtatnak. Az udvarban három béres család elhelyezésére szolgáló lakás van, továbbá 400 db juhnak való ól, 20 db szarvasmarhának való istálló és végre egy nagy csür áll a bérlő rendelkezésére.

h) Pozsehaj.

Pozsehaj pusztát Körmöc városa 1881. évben gróf Nádasdy paulai Ferenc és gróf Chotek Rudolftól a hozzátartozó 396 h. 1413 □-öl erdő területtel együtt 30 ezer forinton vásárolta oly célból, hogy birtokát ez által kikerekítse.

Az adásvevési szerződés 1881. évi szeptember hó 11-én Budapesten állíttatott ki és nevezett grófok részéről mint meghatalmazott eladó Vancsó Gyula ügyvéd — a vevő város képviselőjében Chabada József polgármester, dr Amon Ede főjegyző, Schindler József ügyész által s ezenkívül Kozma Gyula és Rappel Károly, mint tanúk által iratott alá.

A puszta Stubnyától egy órányira a Turóc patak mellett fekszik, s ahhoz mezei út vezet. A birtok sík fekvésű. Talaja homokos agyag.

A puszta mezei utak, vízlevezető árkok által táblákra van beosztva, mi a pusztához tartozó földek művelésére kedvező befolyással van.

A pusztán lóhere is jó eredménynyel termesztetik.

Átlagban a rozs 5, árpa 4—6, zab 3, burgonya 5 magot ad.

A puszta bérbe van adva. — A major kedvező fekvéssel bir s kellő vízzel rendelkezik. A bérlőnek 4 szobából, konyha és kamarából álló lakásán kívül 4 béres családnak megfelelő lak, 24 db szarvasmarhának, 10 db lónak való istálló és 650 db juhnak való akol; ezeken kívül egy nagy csür és egy magtárja van.

i) Jövedelmezés.

Az előbbi pontokban röviden leirt mezőgazdasági kirtok hasznosításánál a bérleti rendszer van behozva, és e szerint az erdei legelőt is beszámítva, a kötött bérleti szerződések alapján a bérlők a következő pénzösszegek fizetésére kötelezvék:

Tétel	Bértárgy	évi haszonbér		adó		biztosítás		kamatok fundus instructus után		összesen	
		frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr
1	Háj	2100	—	297	92	19	80	—	—	2417	72
2	Stubnya	2640	—	282	76	103	20	18	80	3044	76
3	Mutnik	2500	—	301	32	44	44	9	07	2854	83
4	Kolba	3260	—	439	86	50	48	41	48	3791	82
5	Szklenó	1200	—	165	68	65	56	45	24	1476	48
6	Neuhof	1535	—	99	92	51	24	75	64	1761	80
7	Teich	800	—	32	84	32	52	56	85	922	21
8	Pozsehaj	2100	—	—	—	96	09	39	65	2235	74
Összesen		16135	—	1620	30	463	33	286	73	18505	86

A bérösszegek évnegyedenkint előre fizetendők, — Az összes bérjövödelmet összehasonlítva 2532 882 1600 k hold mezőgazdasági birtokkal, holdankint átlagosan 7 frt 33 kr.

A bérleti szerződések szerint köteles a bérlő az épületeknél szükséges helyreállításokat saját költségén eszközölni, az anyagokat azonban a várostól ingyen kapja.

Minden majorsági bérlőnek évenként a majorság nagyságához képest 30—100 ürm³ tűzifa járandóság az erdőben tövön van biztosítva. Új építkezések vagy épületek átalakítása csakis a városi tanács írásbeli engedélye mellett foganatosítható.

Minden bérlő köteles a birtok határaitra ügyelni és esetleges határháborításokat a városi tanácsnak bejelenteni

A bérleti szerződésben foglalt feltételek pontos betartása és esetleges kártalanítások céljából a bérlő félévi bérösszeggel felérő biztosítékot köteles a városi pénztárnál letenni, a melytől, ha készpénzben tétetik le 4½% kamat fizettetik. A bérleten bárminemű regáljognak gyakorlása tilos Albérlet tiltatik.

A bérlet lejártával köteles a bérlő a pusztához tartozó szántóföld ¼-részt télivel bevetni.

Az erdei legeltetésre vonatkozó feltétel szerint, a legeltetés csakis az üzemterv határozata, illetőleg az erdészeti személyzet utasítása szerint hasznosítható. Ha az egész pusztán vagy csak egyik részén alagcsövezés foganatosíttatnék, ez esetben köteles a bérlő a területet, minden néven nevezendő kártérítés nélkül, az alagcsövezés keresztülvitelével megbízott közegnek átengedni, az alagcsövezés foganatosítása után következő januárius hó 1-től pedig köteles a bérlet lejártáig évenként az alagcsövezési költség 7%-át az évi haszonbérrel egyidejűleg a városi pénztárba fizetni.

Ezen utolsó feltételt illetőleg megjegyzendő, hogy — amint már az egyes puszták leírásánál említve volt,

— a talaj nagyrésze posványos, majdnem hasznavehetlen, és ennél fogva az ilyen helyek lecsapolása illetőleg alagcsővezése határozottatott el.

Az alagcsővezés foganatosítása iránti tárgyalások még 1884-dik évben indítottak meg úgy, hogy a városi közönség 1884. évi október 6-án 3951. sz. a. kelt felterjesztésére, a nagyméltóságú földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. miniszterium a kulturmérnökséget utasítani méltóztatott, hogy az alagcsővezésre vonatkozó tervezetet készítse el.

Erre a IV. kerületi m. k. kulturmérnöki hivatal főnöke Bolla Mihály főmérnök a stubnya-uradalmi pusztaikat bejárva, az uradalom mintegy két-harmad részét olyannak találta, hogy arra nézve a lecsapolás és alagcsővezés igen szükséges és hasznos beruházás leendő. Ezen munkálatokat több évre tervezte, és az alagcsővezést azon helyeken megkezdeni javasolta, a melyek legjobb talajösszetétellel bírnak, de a nedvesség miatt használhatlanok.

Miután a tervezett alagcsővezéshez szükséglenő alagcső-mennyiséget a meglevő gyárak szállítani képesek nem lesznek; az alagcsőgyártásnak saját kezelésben leendő foganatosítását tervezte, a mennyiben a kolbai majorság területén jó minőségű és könnyen hozzá jutható agyagot talált.

A csőgyár felállítása és berendezése mintegy 2000 frtba kerülne, mindamellett a csövek ára a többi meglevő gyárak áraihoz képest 25%-kal kisebb lesz.

A tervezet a város közönsége által elfogadtatván, az alagcsővezés tényleges foganatosíthatása céljából az ügy, javaslattétel végett egy kiküldött bizottságnak adatott ki.

Az ügynek ilyen állása mellett remélhető, hogy a stubnya-uradalmi birtoknak alagcsővezése a legközelebbi időben foganatosíttatni fog, s ezen újabb befektetés által közvetlenül a tulajdonos, valamint közvetve hazánk anyagi jóléte mozdíttatik elő.

IV.

Stubnya fürdő.

A stubnyai — jelenleg bérbeadott — fürdő, Kör-möcbánya városa büszkeségét, de sajnos, nem jövedelmi forrását képezvén, annak ez alkalomból való rövid ismer-tetését szintén helyén levőnek találom, és dr. Nendtvich K. egyetemi tanárnak és a tud. akad. rendes tagjának a tud. akad. III. oszt. szakülésében 1878. évi febr. 18-án tartott előadása után, a következőkben van szerencsém nyujtani:

A stubnyai hévvizek vegyelemzése.

Dr. Nendtvich Károly r. tagtól.

(Előadta a III. osztály szakülésén 1878. évi február 18-án.)

A stubnyai hévvizek hazánk legrégibb fürdői közé tartoznak. Először történik rólok említés, midőn IV-ik László (Kun) 1281-ben a háji uradalmat Péter grófnak, gróf Mikó vagy Miklós fiának, azoknak hű szolgálatai-ért ajándékozta. Ezen uradalomhoz tartozott a stubnyai fürdő is, mely a kör-möcbányai városi levéltárban „aqua callida toplucha“ név alatt fordul elő.

A fürdő azonban nemcsak urát gyakran változtatta, de sokszor erős vitáknak és hosszadalmas perlekedésnek volt tárgya.

Gróf Péter t. i. örökös nélkül halván el, a háji uradalom a koronára visszaszállott, mely azt 1340-ben gróf Mochk és fiának hű szolgálataikért ajándékba adta. Ugy látszik azonban, hogy ezen uradalommal a stubnyai fürdő nem jutott birtokukba, miután az a háji urada-lommal határosnak, de hozzátartozónak nem mondatik.

11 évre rá a stubnyai fürdő a mutnai urak birto-kához tartozott, a kik azt osztás következtében nyer-ték, melyet Ráncolás (IV. Béla alatt Znio várának vár-

nagya) utódai a nyert jószágok nagy kiterjedése végett eszközölni kénytelenek valának.

Ezen osztással azonban a háji gróf Mochk fiai nem voltak megelégedve. azt állítván, hogy a stubnyai fürdő törvényes birtokukhoz tartozik. Vajjon miként döntötte el e pert a király, arról a körmöci levéltár semmi bizonyost nem foglal magában, annyi azonban bizonyos, hogy a 15-ik század vége felé a stubnyai fürdőt megint a háji grófok birtokában találjuk, mely családnak kihaltával, mi 1492-ben történt, e fürdő a keselőkői Majtényi Mihály birtokába ment át, a kinek halála után Ulászló király Majtényi hátrahagyott birtokát Thurzó Jánosnak, körmöci bányagrófnak ajándékozta.

Azonban Majtényi sem birta háborítatlanul a stubnyai fürdőt, miután Korom Bálint, a blatnici vár ura azt eleintén cselszövénynyel, ezután pedig nyílt erőszakkal és jobbagyai fellázításával birtokába keríteni iparkodott. A per a fürdő fölött éveken keresztül folyt, mialatt az többször fegyveres erővel majd az egyik, majd a másik párt által lett elfoglalva, pusztítva, és az épületek felgyújtva.

Azonban még mielőtt a per el lett volna döntve, Majtényi Mihály 1504-ben Budán saját házában meghalt, és miután örököst hátra nem hagyott, Ulászló a a háji uradalmat, mint már mondva volt, Thurzó Jánosnak ajándékozta.

Azonban Majtényi Mihály özvegyét férje halála után a trencsényi főispán Zábláthi Salzer György vette feleségül, a kinek sikerült magát felesége testvérei, a Lipcsei urak segítségével, Majtényi Mihály birtokában megtartani.

Miután azonban e házasság is örökös nélkül maradt, és miután Salzer György és felesége 1530-ban meghalálozott: a háji uradalom után számtalan követelő támadt, úgy hogy a stubnyai fürdő is urát 4 év alatt tizszer változtatta, a kik között leginkább blatnicai Erdődy Benedek, Petrovits Péter, Chentya Tamás de

Gnonica, Kőrmöcbánya városa, Thurn Kristóf, Lipcsei János és Révay Ferenc említendők; míg végre I-ső Ferdinánd azzal vetett véget a hosszú harc és háborúnak a stubnyai fürdők felett, hogy azt véglegesen Kőrmöcbánya városának ajándékozta, melynek birtokában az a mai napig háborítatlanul meg is maradt.

A stubnyai hévvizek Thurócmegye igen kies vidékén, a hermaneci hegy nyugoti tövén fekszenek, Stubnya helységtől alig $\frac{1}{4}$ órányi távolságban. A fürdőhely, mivel hazánk hasonló hévvizekben bővelkedik, használata ugyyszólván egyedül a szomszéd megyék lakóira van szorítva. Hire alig a fővárosra, annál kevesebbé pedig a külföldre terjeszkedik, habár gyógyereje a cseh tőplici, bécsbádeni, vagy vöslai hévvizekkel méltán vetélkedhetik. Oka részint igen hiányos berendezésében volt kereshető, mely az annyira elkényeztetett fővárosi lakosokat inkább azon külföldi fürdőhelyek fölkeresésére indítja, melyek a kényelem minden nemei mellett a mulatság és nemesebb élvezetre is bő alkalmat nyújtanak; részint a fürdőorvosokon mult, a kik kitűnő fürdőhelyeink iránt érdekeltséget a nagy közönségben gerjeszteni nem birtak, és így azt okozzák, hogy hazánk legtöbb fürdőhelyeinek a hire alig a megye határáig terjed, melyben azok fekszenek.

A stubnyai hévvizek három nagy medenczébe vannak foglalva, melyek tükörknek neveztetnek. E három tükör a magyar színek után van elnevezve. Az egyik t. i. veresnek neveztetik, a másik fehérnek, a harmadik zöldnek.

A víz hőfoka 1869-ben július 14-én reggel 9 órakor 46.5° C vala, míg a levegő hőfoka zárt térben 17° mutatott a hévmérőn.

A vegyelemzésre kívántató víz a három tükörből a fennemlitett napon és évben merítettett, miután a megelőző napon egészen lecsapoltatott, hogy új és egészen tiszta vízzel töltsessenek meg. A víz egészen tisztának látszott, az opalisatio alig észrevehető nyo-

mait mutatván. Szintugy szaga is alig emlékeztetett a könenykéneges szagra, és íze is alig volt érezhető. Kihűlve, íze a tiszta vízé volt.

A tükörök fenekébe furt lyukak és hasadékokon át folyvást gázbuborékok szállottak, melyek szintén csaknem szagtalanok valának. Ezek is a vegyelemzésre alkalmas üvegcsövekben fogattak fel, és ott helyben beforasztattak.

A víz fajsúlya akként lett meghatározva, hogy ugyanazon foku lépárolt vízzel lett összehasonlítva. A kísérlet a fehér tükörré nézve 1.0073; a veresre nézve 1.0016; a zöldre nézve 1.0011 fajsúlyt mutatott ki.

A vegyelemzés 1869/70-ik évben Budán, a magyar királyi műegyetem laboratoriumában eszközöltetett, és következő eredményeket mutatott 1000.00 gramm vízben:

	Fehér tükör.	Veres tükör.	Zöld tükör.
Kovasav SiO_2	0.0290.	0.0275.	0.0290.
Kénsavas hamany K_2SO_4	0.0234.	0.0195.	0.0192.
Szikenyalvag NaCl	0.0057.	0.0057.	0.0048.
Kénsavas szikeny Na_2SO_4	0.1300.	0.1105.	0.1107.
„ mész CaSO_4	0.6120.	0.6420.	0.6371.
Szénsavas mész CaCO_3	0.0709.	0.0707.	0.0687.
„ kesreny MgCO_3	0.2088.	0.2032.	0.2052.
A tűzálló alkatrészek összeg	1.0798.	1.0791.	1.0747.
A szénsav összes mennyisége	0.692.	0.630.	0.732.
Fajsúly	1.00173.	1.0016.	1.0011.

A vegyelemzés nyert eredményeiből következőket vonhatunk le:

1-ször. Hogy mind a három tükör vizének csaknem ugyanazon fajsúlya, ugyanazon hőmérséke, és ugyanazon alkotása is van, és pedig az utóbbi nemcsak az egyes alkatrészek minőségére, de mennyiségére nézve is, hogy tehát mind a három tükör vizét egy és ugyanazon földalatti medenczéből nyeri, és hogy azon csekély különbségek, melyek a fajsúlyra és az alkatrészek meny-

nyiségére nézve mutatkoznak, inkább mellék források vizéből származtatandók.

2-szor, hogy a tűzálló alkatrészek mennyisége a stubnyai hévvizekben, valamint más hévvizekben is igen csekély; a mennyiben t. i. azok 1000 sulyrésznyi vízben 1 sulyrészt igen kevéssel túlhaladnak. A budai, margitszigeti, a harkányi, mehádiai, borsodtapolcai, nagyvárad, valamint a külföld legtöbb hévvizei is az alkatrészek e csekély mennyisége által tüntetik ki magukat.

3-szor, hogy a stubnyai hévvizekből kiszálló gáznemek kiválóan csak szénsavból és légenyből állanak, hogy tehát könnykéneg vagy szénélegkéneg (COS) valamint könnyyszénegek benne vagy egészen hiányoznak, vagy csak alig meghatározható mennyiségben foglaltatnak bennök. Ez által különböznek a stubnyai hévvizek a harkányi, budai és margitszigeti hévvizektől, melyek e gáznemű alkatrészeket tetemes mennyiségben foglalják magukban.

A stubnyai fürdő gyógyhatása részint elméleti, részint gyakorlati szempontból megegyezik a legtöbb hévvizek hatásával, melyek részint hasonló alkotással és hőfokkal, részint hasonló fekvéssel birnak. Megegyezik ennél fogva a cseh- és magyar teplici, budai, n.-várad, bécs-bádeni, vöslai és számos más hévvizek gyógyhatásával. Ennél fogva mint fürdő külsőleg használva leginkább köszvényes és csúzos bántalmakban, sebesülések vagy csonttörések után hátramarádott csonthártya vagy izületek gyulladásos állapotában, chronicus bőrbántalmakban és makacs sebeknél, vagy idült bőrfekélyeknél. Szintugy használtatik igen sikeresen haemorrhoidális bántalmakban, az altest visszeres vérdugulásaiban; továbbá gyomor és bélhurutban, légző és nemi szervek nyákhártyái idült bántalmaiban s számos más betegségekben.

A víz azonban belsőleg is basználható, valamint használtatik a budai, magitszigeti, és számos más hévvizek, s ha só-tartalmát kevés károlyfüredi sóval szapo-

ritjuk, ugyanazon hatást lehet vele elérni, melyet a károlyfüredi gyógyvizek főleg májbeli és epebeli betegségek irányában oly áldásdúsan gyakorolnak.

Ezen leírás kiegészítéséül még csak az jegyzendő meg, hogy 1878-ik év óta a fürdő berendezése körül a város javításokat eszközölt és nem kimélve anyagi áldozatokat, a fürdőt kényelem, rend és czélszerű berendezések által az elsőrangú fürdők színvonalára emelte.

A fürdő jelenlegi állapotáról a „Felvidéki Híradó“ is egyik tárca cikkében az igazságnak megfelelően így nyilatkozik:

„Mondhatjuk, aki e fürdőt jelenleg látja, alig ismer a régi Stubnya fürdőre. Stubnya fürdő fejlődésének új korszakát kezdette meg. Új 57 szobával ellátott lakóháza a fürdészeti technika új vívmányai szerint berendezve, gyönyörű angol parkja, mely kiváló szép virágházzal van ellátva s melyről dr. Bolemann István főorvos 1887. évben kiadott „fürdőtanában“ úgy nyilatkozik: hogy az új lakóház előtt terül el a gyönyörű, kitűnően gondozott park, melynek párját magyar fürdőknél (kivéve a Margit-szigetet) alig találjuk, egyetemben a „Stefania“ nevű gyógyvizzel a négy tükör fürdővel, számos kádfürdővel, nyári és téli helyiségeivel, állandó zenekarával csak az alkalmat várja, hogy úgy egyeseknek, valamint a művelt nagy közönségnek biztos üdülést és a szükséges gyógyulást nyithasson.“

Z á r ó s z a v a k.

Körmöc városának, az előbbi fejezetekben előadott birtokán kívül vannak még egyéb, szintén bérlet útján hasznosított birtok tárgyai u. m. italmérési jogok, korcsmák, malmok, vám, mészárszékek és boltok. — Ezek együttesen 1881—1885, öt évi átlag szerint

31010 frt 41 kr bevételt
és 7746 frt 51 kr kiadást

vagyis 23263 frt 90 kr átlagos
évi tiszta jövedelmet adtak.

A saját kezelésben levő stubnya-uradalmi téglagyártás veszteséggel van összekötve, — ellenben a sváb községbeli téglagyártás jövedelmez, úgy hogy a kettő összevéve öt évi átlag szerint évenként 870 frt 91 kr jövedelmet ad.

Átlagos téglagyártás 280 ezer darabra tehető, és ezrenként 14—18 frttal értékesíttetik.

A mész termelés évi átlaga 3—4 ezer m. m.-ra tehető.

Az eddigi tapasztalatok szerint a mész termelése hasznot nem hozott, s az utolsó öt év átlaga szerint 1225 frt 98 kr. túlkiadással volt összekötve. — Mind a mellett úgy a mész-égetés valamint a stubnya-uradalmi téglagyártás fenntartandó oly célból, hogy egyrészt a rendelkezésre álló nyersanyagok és a fahulla-

dékok felhasználtassanak, másrészt pedig a város számos épületeinek tatarozásához szükséges építési anyagot magánosoktól drága pénzen vásárolni kénytelen ne legyen.

Felemlitendők még azon, a városnak tisztán kiadást okozó birtoktárgyak, a milyenek: a stubnyafürdő 5 évi átlag szerint 2137 frt 22 kr. — a stubnyai kertészet 4617 frt 93 kr, — és a városi bányászat közel 20 ezer frt évi veszteséggel.

Ezen túlkiadást, illetőleg veszteséget indokolja azon körülmény, hogy a fürdő és kertészet a Stubnya fürdő emelésére és a jelenkor követelményeinek megfelelő karba való hozatala nagyobb befektetést igényelt, a mely a szenvedő és gyógyulást kereső emberiség érdekében történt.

A bánya, amint ugyanis az 1880-dik évi nagy katasztrófa, t. i. egy jelentékeny bányabeomlás bekövetkezett, melynek a piacon állott gyönyörű templom is áldozatul esett, és több lakház bedülés veszélyében forgott. a város fentartása érdekében a város alatti bánya 1884-ik évben vásároltatott meg.

A jövedelmezést illetőleg a fentebbieket összefoglalva a következő eredményre jutunk:

A város átlagos évi jövedelme:

1) Erdőbirtokból	=	68030·78 frt
2) Mezőgazdaságból . . .	=	18505·36 frt
3) Egyéb bérletekből . .	=	23263·90 frt

Összesen: 109800·04 frt

A kimutatott tisztajövedelem a következő rendes kiadások fedezésére fordittatik:

A házi kezelés, rendőrség, iskolaügy, egészségügy, betegápolás, szegények ügye, tűzoltóság, világítás, közmunka, kövezés, irodaszerek, lithographia, kezelési épü-

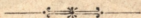
letek fenntartása, halotti kocsi, városi fogatok és kocsisok, vízvezeték, utazási s napdíjak, segély- és jutalmak, perköltségek, adó, birtokrendezés, illetékesség, kegyúri terhek, tűzkárbiztosítási alap gyarapítúja s más különfélék.

Ezen leírásba a város összes birtoka azért vétetett fel, mert a város azt óhajtotta, hogy az országos erdészeti egyesület mélyen tisztelt tagjai tájékozást nyerjenek mindarról, a mi az egyesület megjelenése által boldoggá tett város gazdasági s anyagi érdekeit érinti.

Körmöcbánya, 1887. augusztus hóban.

Lende Ede,

városi erdőmester.

KÖRMÖCZ

kir. és főbányaváros
bírtokának

Mérték 1:50000

